

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΖ΄.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1954

ΑΡΙΘ. 155.

ΓΙΑ Ν' ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ

Α΄.

Θὰ πάρωμε λοιπόν—στό σημείο αὐτὸ εἶχε φθάσει ἡ ἔρευνά μας—τὸν «μέσον» ἄνθρωπο καὶ θὰ τὸν ρωτήσωμε τί τέλος πάντων εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τὸν κάνει νὰ μένη, ἂν ὄχι ἀρνητῆς, ὅμως ἐφεκτικὸς, τί τὸν ἐμποδίζει νὰ δεχθῆ τὴν χριστιανικὴ πίστι καὶ μ' αὐτὴν τὸν χριστιανικὸ ἄνθρωπισμὸ σὰν τὴν λύσι τῶν συγχρόνων ἀνθρωπίνων προβλημάτων, σὰν τὴν ἐκπλήρωσι τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ αἰτήματος ποὺ εἶναι τὸ νόημα τῶν καιρῶν. Ὅπως εἶδαμε, τὸ ἐμπόδιο δὲν εἶναι πιά οἱ Καίσαρες μὰ οὔτε καὶ οἱ σοφοί, οὔτε, εἰδικώτερα, ὅπως ἐνόμιζαν ἄλλοτε, ἡ ἐπιστήμη. Τὸ ἐμπόδιο ἔρχεται «ἐκ τῶν ἔνδον», τὸ ἀποτελοῦν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ ἐμφανίζονται καὶ μὲ κάποιον θόρυβο ἴσως ἐνίοτε, σὰν ζωντανὴ ἐμφάνισι τῆς «καινῆς διδαχῆς», σὰν «συνειδητοὶ χριστιανοὶ» κατ' ἀντίθεσι πρὸς τοὺς ἄλλους, τοὺς «κοσμικοὺς». Τὸ ἐρώτημά μας λοιπὸν εἶναι: Μὰ τί, τέλος πάντων, βρῖσκει στό βίον τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ὁ σύγχρονος «μέσος ἄνθρωπος», τί τὸ φοβερὸ κι' ἀποκρουστικὸ τόσο, ὥστε βλέποντάς το νὰ γυρίζη τὸ πρόσωπό του ἀλλοῦ, ἔστω κι' ἂν τὸ «ἄλλοῦ» αὐτὸ εἶναι τὸ χάος;

Β΄.

Ὁ «μέσος» ἄνθρωπος! Μὰ, πρῶτα-πρῶτα, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ μέσος ἄνθρωπος; Ἄν ἀρχίζαμε ὅμως νὰ ψάχνωμε γιὰ ὀρισμὸ... εἶναι γνωστὸ, πὼς ὁ Ἀριστοτέλης οἰκοδομεῖ πάνω στὴν μεσότητα, σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει μέσα του τὴν ἀρετὴ ποὺ εἶναι ἀντίθετη καὶ στὴν «ὑπερβολὴν» στὴν «ἔλλει-

ψιν»⁽¹⁾. Κι' ἂν θέλωμε νὰ ἄλλωμε στοὺς νεώτερους χρόνους, εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ πατέρας τῆς ἐπιστήμης τῆς κοινωνιολογίας, ὁ Auguste Comte, θεμελιώνει τὴν ἔρευνά του στοὺς ἐκλεκτοὺς, στὴν «élite», στὴν ἐκλεκτὴ μερίδα τῆς λευκῆς φυλῆς πρᾶγμα ποὺ—ὄχι λογικὰ ἀναγκαῖο, ὅμως αὐτὸ εἶναι τὸ φυσικώτερο μὲ τὴν ἱεραρχικὴ μάλιστα νοοτροπία ποὺ διέπει τὸ ὅλο σύστημα τοῦ Comte⁽²⁾—ὀδηγεῖ στό νὰ σπρωχθῆ στο περιθώριο ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀνήκει στὴν élite⁽³⁾. Μὰ τώρα ἂς ἀφήσωμε τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Auguste Comte, κι' ἂς πᾶμε καλύτερα ἐκεῖ, στὴν ἔρημο τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ὁ Ἰατρός τῆς ἀνθρωπότητος βλέπει τοὺς ὄχλους «ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα» καὶ «σπλαγχνίζεται ἐπ' αὐτοῖς». Αὐτοὶ οἱ ὄχλοι πλημμυρίζουν σήμερα ὄχι

(1) Ἡθικὰ Νικομάχεια, Β' VI, 15: «Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὐσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν».

(2) Βλ. Auguste Comte, Cours de Philosophie positive (ἔκδ. 1869) τόμ. IV σ. 263 ἐπ. 287 ἐπ. καὶ V σ. 19 ἐπ. (ὡς πρὸς τὴ λευκὴ φυλὴ).

(3) Περιττὸ νὰ λεχθῆ, πὼς ὁ μέσος ἄνθρωπος, ὅπως τὸν ἐννοοῦμεν ἐδῶ, δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην ὁ ἄνθρωπος τῆς «μέσης κοινωνικῆς τάξεως» κι' οὔτε ἔχει κἂν σχέσηι τὸ θέμα μας μὲ τὸ πρόβλημα (βλ. W i e s e Soziologie 2α ἔκδ., σελ. 568 ἐπ.) τῆς διχοτομήσεως ἢ τριχοτομήσεως τῆς κοινωνίας. Μ' ὅποια ἀπὸ τὶς ἐκδοχὰς αὐτῆς, τὸ θέμα μας εἶναι τὸ ἴδιο.

τὴν ἔρημο τῆς Παλαιστίνης ἀλλὰ τὰ δύο ἡμισφαίρια καὶ μεγαλοπόλεις καὶ χωριά καὶ καλύβες κι' οὐρανοξύστες καὶ βουνὰ καὶ κάμπους. Κι' ἀτενίζουν ἐκείνους, πού με τὴν ὁμολογία τους φανερώνονται πὼς ἔχουν πάρει στὰ σοβαρὰ τὸν Χριστιανισμό, τὸν ἔχουν θέσει συνειδητὰ σὰν τῆς ζωῆς τους θεμέλιο. Καὶ σ' αὐτούς, στοὺς με τὴν ἔννοια αὐτῆ χριστιανούς, ὁ ἄνθρωπος, ὁ κάποιος ἀπὸ τοὺς ὄχλους, ὁ aliquis ex populo, στρέφει τὸ βλέμμα. Τὸ βλέμμα του δὲν δείχνει πίστι. Οὔτε ὅμως καὶ συνειδητῆ ἀπιστία. Ἀπορία δείχνει, ἐρώτησι. «Τώρα πού ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα συστήματα ἔχομε ἀπελπισθῆ, μπορεῖτε ἄρα γε σεῖς οἱ «χριστιανοί»—καὶ ἄρα καὶ ἡ πίστις σας—να μᾶς βοηθήσετε, νὰ μᾶς δώσετε τὸ αὐριο πού θάναί καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερο;»

Ἐρώτημα πού θέλει ἀπάντησι. Πρέπει νὰ δοθῆ ἡ ἀπάντησις, διότι ἀκριβῶς ὁ σημερινὸς μέσος ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι τὸ τραῖνο πού, ὅπως εἶδαμε, ἔχασε ὁ σύγχρονος Χριστιανισμὸς καὶ πού, ὅμως, δὲν πρέπει ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ τὸ χάσῃ γιατί δὲν χάνονται τὰ τραῖνα χωρὶς συνέπειες!

Γ'.

Μὰ ἄς μὴ βιαστοῦμε. Πρὶν διακινδυνεύσωμε τὴν ἀπάντησι, ἄς ἐπιχειρήσωμε τὴν ἔρευνα. Ἄντι γιὰ μιὰ γοργὴ ματιὰ ἄς κυττάξωμε προσεκτικώτερα αὐτὸν πού μᾶς ρωτᾷ καὶ ἔτσι γίνεται ὁ πολῦτιμος ὁδηγὸς στὴν ἔρευνά μας. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ «μέσος» ἄνθρωπος παρουσιάζει στὴν ἐποχὴ μας τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά:

Πρῶτα-πρῶτα, ὅπως εἶδαμε στὸ περασμένο ἄρθρο, εἶναι ἀπογοητευμένος. Ἀπογοητευμένος ἀπὸ συστήματα, προγράμματα, ἐπαγγελίες, ἡγέτες, ἀπὸ τοὺς δικτάτορες με τὰ παχειὰ λόγια καὶ τ' ἀπέραντα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Κινδυνεύει τὸ πνευματικὸ καθεστῶς τῆς ἐποχῆς μας νὰ εἶναι ἡ ἀπογοήτευσις. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀπογοήτευσις εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ἐλευθερία ἀπὸ χίμαιρες καὶ προκαταλήψεις. Ἰσως γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ γενεῆς ὁ μέσος ἄνθρωπος κι' ὅταν δὲν ἔχη τὴν πίστι, ὅμως εἶναι ἐλεύθερος κι' ἀπὸ χίμαιρες κι' ἀπὸ προκαταλήψεις ἀρνητικῆς.

Μὰ ἔρχεται καὶ δεύτερο χαρακτηριστι-

κό. Ὁ σημερινὸς μέσος ἄνθρωπος εἶναι ὠριμὸς καὶ ὄχι πιά εὐπλαστὴ ζύμη πού τὴν κάνει ὅ,τι θέλει ὁ ἓνας ἢ ὁ ἄλλος. Ἐχει μάθει νὰ μὴν ἐνθουσιάζεται εὐκολα, νὰ διακρίνῃ τὴν ὑπόσχεσι ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, νὰ εἶναι ἀπαιτητικὸς. Καὶ εἰδικώτερα, ὅσο γιὰ τὴν στάσι του ἀπέναντι στὸ χριστιανικὸ μῆνυμα, εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς ἀντιχριστιανικῆς προκαταλήψεις γενεῶν περασμένων. Ἄλλὰ εἶναι καὶ περισσότερο ἀπαιτητικὸς ἀπέναντι σ' ἐκείνους πού θὰ τοῦ φέρουν τὸ κήρυγμα τὸ χριστιανικὸ.

Καὶ ἀκριβῶς γιατί εἶναι ἀπαιτητικὸς ζητᾷ, τρίτο χαρακτηριστικὸ αὐτό, τὸ εὐ-αγγέλιο ὄχι σὰν κήρυγμα μόνο, οὔτε σὰν βιβλίον μόνο, ἀλλὰ—τὸ εἶδαμε καὶ στὸ προηγούμενο ἄρθρο—σὰν πραγματικότητα πού νὰ τὴν ζοῦν σημερινοὶ ἄνθρωποι με τοὺς σημερινούς ὅρους ζωῆς. Τοῦ ἀρέσει τὸ μῆνυμα, μὰ περιμένει τὴν ζωντανὴ ἐμπρακτὴ ἐμφάνισι ὄχι στὴν ἱστορία μόνο, μὰ στὴ σημερινὴ κοινωνικὴ ζωὴ. Μ' ἄλλα λόγια, ζητᾷ ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα: «καλὴ βέβαια ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, μπορεῖ ὅμως νὰ ἐφαρμοσθῆ;» Καὶ στὸ ἐρώτημα αὐτό, ἡ μόνη ἀπάντησις πού πρέπει νὰ δοθῆ ἀπὸ χριστιανικὴ πλευρὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθη: «Καὶ βέβαια μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῆ, ἀφοῦ, νὰ τὴν, ἐφαρμόζεται!» Μποροῦμε νὰ δώσωμε τὴν ἀπάντησι αὐτή; Τότε βρισκόμαστε στὸν ἴσιο δρόμο γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης ἡ χριστιανικὴ πνευματικὴ ἡγεσία στὸν σημερινὸν ἄνθρωπο. Δὲν μποροῦμε; Τότε θὰ ξαναδάσωμε πάλι τὸ τραῖνο καὶ θὰ ξαναδοῦμε... μὰ τὴν πνευματικὴ παγωνιά, τὴν ἀρνητικὴ ἀπάντησι στὸν Χριστιανισμὸ νοοτροπία, πού κυβερνοῦσε πνευματικὰ τὸν πολιτισμὸν ἐδῶ καὶ μερικῆς δεκάδες χρόνια!

Δ'.

Ἄς ρωτήσωμε τὸν σύγχρονον μέσον ἄνθρωπο. Ἄς τοῦ ζητήσωμε νὰ μᾶς πῆ, πὼς βλέπει τὸν Χριστιανισμὸ τῆς ἐποχῆς μας, τοὺς σύγχρονους «χριστιανούς», με τὴν εἰδικὴ ἔννοια πού ἀνεπτύξαμε παραπάνω.

Θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ με κάποια σύγχυσι, σαστισμένος κάπως. Ὅτι βλέπει καὶ στὸν σύγχρονον Χριστιανισμὸ ζωντανῆς ἐκδηλώ-

σεις λαμπρές πού προκαλοῦν συγκίνησι και δίνουν τόνωσι πολύτιμη, αὐτό δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθῆ. Ὅμως παράπλευρα βλέπει τὰ φεγάδια. Τὰ ἐμπόδια, πού προβάλλουν ἀνάμεσα στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο και τὸ χριστιανικὸ μήνυμα. Αὐτὰ εἶναι πού, ὅπως εἶδαμε στὴν ἀρχή, τὸν κάνουν ὥστε, βλέποντας τὸν Χριστιανισμό τῆς ἐποχῆς μας, νὰ στρέφῃ τὰ μάτια ἀλλοῦ, ἔστω κι' ἂν τὸ «ἄλλοῦ» αὐτὸ εἶναι τὸ χάος.

Ἐνα τέτοιο ἐμπόδιο εἶναι ἡ ἀντίληψις, ἂν προτιμᾶτε ὁ φόβος, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι βέβαια καλὸς ἀλλὰ ἀπρηχαιωμένος. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ἐκεῖνο πού φανταζόταν ἡ προηγουμένη γενεά, ὅτι τάχα ἡ ἐπιστήμη ἔκαμε ἀπρηχαιωμένο τὸν Χριστιανισμό, ὅτι, ὅπως ἔλεγε ὁ Βάλθης σ' ἕνα ἄρθρο του στὸν «Προμηθεά» τοῦ 1890⁽⁴⁾ «σήμερον τὰ ὑπερκόσμη και τὰ ὑπερφυσικά παρήκμασαν, ὠχρίασαν, ἀπέθανον και ἐβαλσαμώθησαν, και μόνον οἱ ζῶντες νεκροὶ τῆς ἐπιστήμης δύναται λόγῳ συγγενείας νὰ συναναστρέφονται μετὰ τοιούτων πτωμάτων ἐν τοῖς μουσεῖοις τῆς ἱστορίας». Αὐτὴ ἡ περὶ ἀπρηχαιωμένου ἀντίληψις, αὐτὴ εἶναι πιά ἀπρηχαιωμένη. Ἄλλὰ ὁ μέσος σύγχρονος ἄνθρωπος θεωρεῖ τὸν Χριστιανισμό ἀπρηχαιωμένο, μετὴν ἔννοια, ὅτι τὸν φαντάζεται μόνον παρελθόν, μόνον ἱστορία, μόνον μουσεῖο, ἱερὸ βέβαια και πασέβαστο, πού, ὅμως, δὲν ἔχει τίποτε νὰ πῆ γιὰ τούτους τοὺς καιροὺς. Φαντάζεται τὸν χριστιανὸν σὰν ἕνα ταξειδιώτη πού (ἡ εἰκόνα εἶναι τοῦ Βικέλα) ταξειδεύει στὸ τραῖνο μετὰ τὰ νῶτα πρὸς τὴν ἀτμομηχανή. Βλέπει ὁ ταξειδιώτης αὐτὸς και ἀποθανιάζει ἴσως, ἐκεῖνο πού ἔφυγε πιά, τὰ τοπεῖα πού ἐπέρασαν, ὠραῖα και ὑπέροχα, ἀλλὰ δὲν βλέπει τὸν γκρεμὸ πού εἶναι μπροστά μας, ὥστε νὰ μᾶς δώσῃ συμβουλή. Ἔτσι θεωρεῖ και αὐτὸς τοὺς χριστιανούς πὼς βαδίζουν—ἢ σφρονται— μετὰ τὰ μάτια γυρισμένα πρὸς τὸ παρελθόν, ὄχι γιὰ νὰ πάρουν διδάγματα γιὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ βλέπουν τὸ μέλλον.

Ἐνα ἄλλο ἐμπόδιο εἶναι πὼς ὁ χριστιανὸς προβάλλει σὰν νὰ μὴν ἔχῃ αἰσθησι τῆς πραγματικότητος, κι' ὄχι μόνον δὲν εἶναι

ρεαλιστής, μὰ και παρουσιάζει στὸ βίῳ του ἐκδηλώσεις πού δείχνουν κάτι σὰν ἔλλειψι ἰσορροπίας. Μοιάζει νὰ ζῆ ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸν και τὴ γῆ, οὔτε οὐράνιος (κάθε ἄλλο!) μὰ οὔτε και ἱκανὸς νὰ πατήσῃ γερὰ σὲ τούτῃ τὴ γῆ. Ἀνάμεσα ὄνειρο και πραγματικότητα φαίνεται σὰν κυριολεκτικὰ ὄνειροπαρμένος, κάθε ἄλλο παρὰ ἄνθρωπος—ὑπόδειγμα.

Μὰ εἶναι κι' ἄλλο: Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος παραπονεῖται, πὼς ὁ χριστιανὸς εἶναι ἀμελέτητος στὰ προβλήματα τῆς σημερινῆς ζωῆς. Καμμιά φορὰ μάλιστα δὲν ξέρει κἂν ἢ δὲν ὁμολογεῖ τὴν ἀμελετησιά του και στὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανισμοῦ λέει, σὰν συνθήματα καθοδηγητικά γιὰ τὰ σύγχρονα ἀνθρώπινα προβλήματα... μὰ κυριολεκτικῶς ὅτι τοῦ κατεβῆ! Κι' αὐτὰ, ἀρπάζοντας ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπὸ κεῖ χωρία τῆς Γραφῆς ἢ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς εἰρημὸν και πρὸ πάντων χωρὶς δέος γιὰ τίς φοβερὲς συνέπειες μᾶς τέτοιας προχειρολογίας.

Ε'.

Θὰ ἤθελα νὰ ἦσαν μόνον αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, μὰ εἶναι και τόσα ἄλλα! Θ' ἀναφέρω κι' ἕνα τέταρτο. Ὁ μέσος ἄνθρωπος τῆς σημερινῆς κοινωνίας παραπονεῖται πὼς ὁ Χριστιανισμὸς παρουσιάζεται μ' ἕνα τρόπο ἀπάνθρωπο και φαρισαϊκὸ. Πὼς ἔχει ξεχασθῆ ὅτι «τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον». Ὅτι τὸ πρωτεῖο τῆς ἀγάπης⁽⁵⁾, χαρακτηριστικὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἔχει καταπλακωθῆ κάτω ἀπὸ τὸν ἀπάνθρωπο τρόπο ὅπου ἐγκαταλείπεται ἡ βᾶσις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Παραπονεῖται, ὅτι μπορεῖ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά νὰ λέμε «οὐ γὰρ ἔχομεν Ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπάθησαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν»⁽⁶⁾, στὰ πράγματα ὅμως κάνομε μωσαϊκὸν νόμον ἀνεπιεικῆ και ἀδυσώπητο, και μᾶς ἀρᾶσει νὰ λιθοβολοῦμε μᾶλλον παρὰ νὰ βοηθοῦμε. Ἡ, ἀντιθέτως, ὅτι φθάνομε νὰ παραιτούμεθα ἀπὸ κάθε

(5) Ἄς παραπέμψῃ και τούτῃ ἡ στήλῃ στὸ βιβλίον τοῦ August Ad a m, Der Primat der Liebe, 1940.

(6) Πρὸς Ἑβραίους κεφ. δ' 15.

(4) Βλ. και «Ἀκτίνες» 1938, σελ. 142.

δικαίωμα ἐλέγχου καὶ νὰ χειροκροτοῦμε ἢ μὲ τὴν σιωπὴ μας νὰ ἐνισχύουμε τὶς παρεκτροπὲς ἐκείνων ποὺ ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους τὴν δύναμι.

Πέμπτο ἐμπόδιο: Ὁ «θρησκευτικὸς ἄνθρωπος» τῆς ἐποχῆς μας φαίνεται ἄνθρωπος χωρὶς δύναμι, περιδεής, ἀντὶ γιὰ καύχησι παρουσιάζει ἓνα θλιβερὸ πλέγμα μειοვნικότητος κι' ἔτσι προσβλέπει τὴν κοινωνία μὲ δέος, μὲ δειλία καὶ συγχρόνως μὲ περιφρόνησι. Γίνεται ἔτσι στοιχεῖο ἔξωκοινωνικό, χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι ὑπερκοινωνικός. Ἐνα μὲ τὴν κοινωνία στὶς ἀδυναμίες, στὰ ἀνθρώπινα, στὰ συμφεροντάκια, στὶς τόσες καὶ τόσες μικρότητες τοῦ καθημερινοῦ μας βίου, νομίζει πὼς εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτήν, χωρὶς νὰ εἶναι. Μ' αὐτὸν τὸν ἀντιπατικὸ τρόπο ὅμως δὲν γίνεται ἡγεσία πνευματικὴ κι' ὁ μέσος ἄνθρωπος μας βρῆσκει πὼς δὲν εἶναι πρὸς τὰ ἐκεῖ ἢ διέξοδος.

Ἐκτο ἐμπόδιο: Εἶναι τὸ παράπονο πὼς ὁ χριστιανὸς—μὲ τὴν ἔννοια πάντα ποὺ ὠρίσαμε παραπάνω—ζητᾷ τὰ πολλὰ καὶ χάνει τὰ λίγα. Ὅτι θέλει νὰ κἀνὴ τὸν ἅγιο καὶ ξεχνᾷ τὸν—ἀπλοῦστατα!—καλὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπο, μ' ἐκείνην ἔστω τὴν μέσην εὐθύτητα καὶ συνέπεια ποὺ ὑπάρχει στὴν κοινωνίαν μας. Ξεχνᾷ τὸν ἀπλῶς «καλὸν ἀγαθὸν» ἄνδρα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Στὸ βιβλίον του ποὺ ἀνέφερα καὶ σ' ἄλλο ἄρθρο, «Greek ideals and modern life» ὁ Livingstone πολὺ ὠραῖα συγκρίνει τὸν τύπο τοῦ gentleman ἢ τοῦ «καλοῦ ἀγαθοῦ» ἄνδρος μὲ τὸ χριστιανικὸ ἰδανικὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁρθότατα δείχνει πόσο ἀνώτερο εἶναι τὸ χριστιανικὸ ἰδανικόν. «Σύμφωνοι» ἀπαντᾷ σ' αὐτὰ ὁ σύγχρονος μέσος ἄνθρωπος, «ἐγὼ ὅμως χρειάζομαι ὄχι ἰδανικόν, ἀλλὰ ζωντανὸ ἄνθρωπο». Καὶ κρίνοντας ἀπὸ ὅ,τι βλέπει ὄχι στὰ βιβλία, οὔτε κἀν στὸ Βιβλίον τῶν βιβλίων, ἀλλὰ στὴν ζωντανὴν πραγματικότητα, φαντάζεται τὸν χριστιανὸ ὅπως ἓναν «λόγιον» ποὺ, ἐπειδὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὑψηλὴν φιλολογία ξεχνᾷ τοὺς στοιχειώδεις κανόνες τῆς γραμματικῆς, ποὺ καταπιάνεται μὲ τὸν διαφορικὸ λογισμό κι' ὅμως δὲν τὰ καταφέρει νὰ κἀνὴ μὴ πρόσθεσι καὶ μὴν ἀφαίρεσι. Βλέπει τοὺς «συνειδητοὺς χριστιανοὺς»

οὐκ ἀνθρώπους ποὺ, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀποψὶ τῆς κοινωνικότητος μὰ καὶ στὴν ἀρετὴ καὶ τὴ συνήθη εὐθύτητα στὴ ζωὴ, τὴν συνέπεια στὸ καθήκον, τὴν ἀποδοτικότητα στὴν δουλειά, τὴν παλλημαρία καὶ τὴν ντομπροσύνη, κινηγώντας τὰ οὐράνια χάνουν τὰ ἐπίγεια, ζητώντας νὰ γίνουσι ἄγγελοι δὲν εἶναι οἱ ἀπλῶς καλοὶ ἄνθρωποι. Πὼς θὰ εἶναι πνευματικοὶ ὁδηγοί;

Ἄς τελειώσω ἀναφέροντας ἓνα ἔβδομο ἐμπόδιο: Εἶναι ἡ ἔλλειψις χαρᾶς. Βέβαια, Εὐαγγέλιον θὰ πῆ «χαρούμενον μήνυμα» καὶ τὸ «πάντοτε χαίρετε» εἶναι σύνθημα κατ' ἐξοχὴν χριστιανικόν. Ὅμως—ἔτσι λέει τὸ παράπονο—ὅλα ταῦτα εἶναι λόγια. Στὴν πραγματικότητα λὲς καὶ τὴν χριστιανικὴν διείσδυσι στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴν συνοδεύει ἡ κατάθλιψις, τὸ ἄγχος, ποὺ ζωγραφίζεται δὰ καὶ στὸ πρόσωπο, ποὺ ἀρχίζει νὰ ἀπασχολῆ σοβαρὰ καὶ τὴν ἐπιστήμη. Βλέποντας μούτρα κατσουφιασμένα... μὰ εἶναι νὰ μὴ στρέψῃς τὸ πρόσωπο ἀλλοῦ, ἔστω κι' ἂν τὸ «ἀλλοῦ» αὐτὸ εἶναι τὸ χάος;

ΣΤ'.

Ἡ ἱστορία γράφεται ἀπὸ μάχες ποὺ δὲν περιέχονται σὲ κανενὸς στρατηγείου τὰ πολεμικὰ ἀνακωκωθέντα μὰ οὔτε στῆς ἱστορίας τῆς Ἰδίας τίς σελίδες. Ἡ ἱστορία πολὺς φορὲς ἀγνοεῖ τοὺς δημιουργοὺς τῆς, πρόσωπα ἀφανῆ, γεγονότα «μικρά», ἰδέες, κινήσεις, καὶ πρὸ πάντων μάχες τῶν ἰδεῶν, ἀγῶνες, ποὺ ἀγωνισταὶ εἴμαστε ὅλοι, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ξέρωμε. Ἔτσι καὶ τώρα γιὰ κείνους ποὺ ἀπὸ τὴ μὴ μεριά πιστεύουν στὴν ἀξία τοῦ Χριστιανισμοῦ γιὰ τὸν πολιτισμὸν μας κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά βλέπουν τί ἐμποδίζει τὴν καθοδηγητικὴν ἐπίδρασι τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, ἐπιτακτικότερο πρόσταγμα δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ φύγουσι ἀπὸ τὴ μέση τὰ ἐμπόδια ποὺ εἶδαμε, δηλαδὴ νὰ κερδηθῆ ἡ μάχη, ἡ μεγάλη μάχη, γιὰτὶ ἡ ἔκβασις τῆς θὰ ἐπηρεάσῃ ἀποφασιστικὰ τὴν πορεία τοῦ πολιτισμοῦ μας, αὐτὴ θὰ γράψῃ τῆς ἐποχῆς μας τὴν ἱστορία. Εἶναι ἡ ὥσπερ μάχη τῆς χριστιανικῆς αὐτοκριτικῆς. Ὅχι μὲ τὴν «ἀντίκρουσι» μὰ μὲ τὴν θεραπεία τῶν παρὰ τῶν θὰ κερδηθῆ ἡ μάχη αὐτή. Κι' ἡ θεραπεία πρέπει νὰ γίνῃ. Δηλαδὴ, πρέπει

χωρὶς δισταγμὸ νὰ γίνῃ τῶν πταισμάτων ἢ ταπεινὴ ὁμολογία. Ἐνα κῆμα ταπεινωσύνῃς καὶ αὐτοκριτικῆς πρέπει νὰ παρασύρῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια, γιὰ ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος! Ὁ δρόμος τῆς «καινῆς διδαχῆς» πρὸς τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Μόνο ἔτσι ἡ διδαχὴ αὐτὴ δὲν θὰ χάσῃ πάλι τὸ τραῖνο.

Κι' ὅσο γιὰ τὴν ἄλλη, τὴν ἀρχαία διδαχὴ... μὰ κι' αὐτὴ περιμένει τώρα (τί ἀλλαγὴ καιρῶν!) πῶς νὰ νικήσῃ ἢ ἀντίπαλη ἄλλοτε, ἡ καινὴ, ἡ χριστιανικὴ διδαχὴ, γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ ἡ ἀρχαία τὴν νέα της πνευματικὴ ἄνθησι. Γιατί γιὰ τὸν «ἀνθρωπισμὸ» ποὺ ἔχει στήριγμα τοὺς ἀρχαίους, τὸν ἀνθρωπολογικὸ θησαυρὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, μιὰ μόνο πιά ἐλπίδα ὑπάρχει: νὰ συμμερισθῇ τὴν νίκη τῆς χριστιανικῆς δι-

δαχῆς. Ὅσοτερα ἀπὸ τὴν τελευταία πείρα, ἡ ἰδέα πῶς θὰ σταθῇ τᾶχα ὁ «ἀρχαῖος» ἀνθρωπισμὸς ἐκεῖ ὅπου τὸ χριστιανικὸ μήνυμα ἐκτοπίζεται, ἡ ἰδέα αὐτὴ... ἀπλούστατα φεύγει ἀπὸ τῆς σοβαρότητος τὸ πεδίο.

Ὅμως ἡ μάχη εἶναι ἀκόμη σκληρότερη, ἀπὸ ὅ,τι εἶδαμε σὲ τοῦτο τὸ ἄρθρο. Γιατί ἐκτός ἀπὸ τὰ παράπονα τοῦ «μέσου ἀνθρώπου», ἡ αὐτοκριτικὴ πρέπει νὰ περιλάβῃ κατηγορίες ποὺ ἀναφέρονται στὸν Χριστιανισμὸ σὰν δύναμι ἀγωνιστικὴ, ἂν συγκριθῇ μ' ἄλλες ἀγωνιστικὲς δυνάμεις ποὺ ἡ ἐκδήλωσίς τους διαμορφώνει τὴν ἐποχὴ μας. Δὲν θὰ σταματήσῃ, λοιπόν, δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ, ἐδῶ ἢ αὐτοκριτικῇ. Πρέπει νὰ τὴν συνεχίσωμε!

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

«Μεγάλα ἰδανικὰ ἀπαιτοῦν μεγάλας θυσίας. Ψυχικὴ ἀνδρεία, ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος, συντριβὴ τοῦ πειρασμοῦ, ἠθικὴ ἢ διανοητικὴ πρόοδος, ἀγιασμός ἐν ἡμῖν τοῦ θεοῦ θελήματος, πᾶν ὅ,τι οὐράνιον καὶ μέγα, εἶναι ἄνθη ἀναφυόμενα ἐπάνω εἰς βράχους ἀπορρῶγας, τοὺς ὁποίους διὰ νὰ φθάσῃ τις ἀναρριχώμενος, ἀνάγκη πρῶτον νὰ κατασχισθῇ καὶ αἱματωθῇ. Μὴ πλανᾶσθε. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι ἡ θρησκεία ἢ εὐαγγελιζομένη τὴν ἀκίνησιαν καὶ τὸν ἐκνευρισμένον θηλυπρεπῆ βίον. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι θρησκεία στρατευομένη. Χαλυβδώνει διὰ τῆς ἀσκήσεως τὰ νεῦρα, στομώνει διὰ τῆς ἀενάου πάλης τὴν θέλησιν, ψήνει εἰς τὴν ἄλμην τοῦ βίου τὴν ψυχὴν. Ἄν σὰς ὠμίλει κατ' ἄλλον τρόπον, θὰ σὰς ἠπάτα. Πλὴν δὲν εἶν' ἐδῶ ὁ λιμὴν, ἀλλὰ τὸ κυμαινόμενον καὶ κοχλάζον πέλαγος· δὲν εἶναι τὸ συμπόσιον τῶν ὀλυμπιονικῶν, ἀλλὰ τὸ πελώριον στάδιον, ὅπου οἱ ἀγῶνες τελοῦνται· δὲν εἶναι ὁ ἐν μέσῳ ἀσμάτων καὶ γελῶτων διεξαγόμενος ἀμητός, ἀλλ' εἶναι ἡ ἐπίμοχος σπορά, ἡ λαμβάνουσα χώραν ἐν μέσῳ χειμῶνι, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ προηγηθῇ τὸ ἐν διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἔτερον».

(Πρακτικὰ ὁμίλια σ. 11)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΙΝΙΚΟΣ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗΝ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

I) Γενικῶς. Διὰ τοῦ ὄρου «ἀπονομή δικαιοσύνης» ἐννοοῦμεν τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται ἢ ἐπιδιώκεται τοῦλάχιστον νὰ πραγματοποιηθῇ ἢ κατὰστασις, τὴν ὁποίαν τὸ δίκαιον (ὁ νόμος κλπ.) ἠθέλησε νὰ δημοιοργήσῃ ἰδίως ἐπιζητεῖται καὶ ἐν ὠρισμένῳ μέτρῳ ἐπιτυγχάνεται ἢ προστασία τῶν δικαιωμάτων καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ὑποχρεώσεων. Ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴν ἀφαιρέσιν τῆς ζωῆς ἢ τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς πληρωμῆς τῶν χρεῶν κλπ. Ἐὰν παρὰ ταῦτα ὁ Α φονεύσῃ τὸν Β ἢ ἀφαιρέσῃ τὸ ὄρολογιον αὐτοῦ ἢ τὸν ἐκβάλῃ ἀπὸ τῆς οἰκίας ἢ τοῦ ἀγροῦ του ἢ δὲν πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον τῆς οἰκίας του ἢ δὲν ἐπιστρέψῃ τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον ἐδανείσθη, ἐξαναγκάζεται πρὸς τοῦτο διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα προβλέπει ὁ νόμος.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μέσων τούτων γίνεται σήμερον διὰ τῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα τὸ Κράτος ἔχει ὀρίσει καὶ ἐπιφορτίσει πρὸς τοῦτο, τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων. Οὗτοι λύουν τὰς διαφορὰς ἢ ἀμφισβητήσεις, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας, π.χ. ἀποφαίνονται ἐὰν πράγματι ὁ Α ἐφόνευσε τὸν Β, ἐὰν εἶναι κύριος ὀρισμένου πράγματος ὁ Α ἢ ὁ Β κλπ. Ὅλαι αἱ ἐνεργεῖαι αὗται, αἱ ὁποῖαι γίνονται κατὰ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον καθορίζουν οἱ νόμοι τοῦ Κράτους ἀποτελοῦν τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ σήμερον ἓνα ἐκ τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τῆς ὑπάρξεως τοῦ συγχρόνου Κράτους. Ἄνευ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ τούτου εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ ἢ εἰρηνικὴ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι ἄλλως ἐκεῖνος, ὅστις φρονεῖ ὅτι ἠδικήθη, προσπαθεῖ νὰ προστατεύσῃ ἢ νὰ

ἱκανοποιήσῃ τὰ δικαιώματά του διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων, δηλαδὴ καταφεύγει εἰς τὴν αὐτοδικίαν, ἢ ὁποῖα ἀκριβῶς ὀδηγεῖ εἰς συγκρούσεις καὶ διαπληκτισμοὺς καὶ διαταράσσει τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους ἰσορροπίαν.

II) Οἱ παράγοντες τῆς καλῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ἐξαρτᾶται ἀφ' ἐνὸς ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν καταλλήλων νόμων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς καλῆς καὶ προσεκτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους, δηλαδὴ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων. Εὐχερῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐνονηθῇ ὅτι καὶ οἱ δύο παράγοντες ἐπιδρῶν εἰς τὴν καλὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἢ καὶ τῶν δύο ὀδηγοῦν εἰς βλάβην τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Περισσότερον ὅμως ἴσως ἀπὸ τὸν κακὸν ἢ ἄδικον νόμον βλάπτει ὁ κακός, ὁ ἀμελής, ὁ ἀδιάφορος κλπ. δικαστῆς ἢ ὁ δικαστικὸς ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος πολλὰς ἑλλείψεις ἢ ἀτυχεῖς διατάξεις τοῦ νόμου θὰ ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ.

III) Ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων εἰς τοὺς παράγοντας τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Διὰ νὰ καθορισθῇ κατόπιν τῶν ἐκτεθέντων, ἐὰν ἔχη καὶ ποῖαν ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἔχη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν αἱ χριστιανικαὶ ἰδέαι καὶ ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία γενικώτερον δύναται νὰ ἐπηρεάσουν τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐνὸς ἢ καὶ τῶν δύο παραγόντων τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης.

A) Ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων εἰς τὴν δημιουργίαν

αν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν νόμων, τῶν σχετικῶν πρὸς τὸν τρόπον κλπ. τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ συμβολὴ τῶν ἰδεῶν τούτων εἰς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τήρησιν τῶν νόμων. α) Καίτοι δὲν εἶναι ἐναυῦθα ὁ τόπος διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ πρόβλημα, διότι τοῦτο συνδέεται πρὸς πολλὰ εἰδικῆς φύσεως θέματα, δύναται, ἐν τούτοις, γενικῶς νὰ λεχθῇ ὅτι σημαντικὴν ἐπίδρασιν δύνανται νὰ ἀσκήσουν αἱ ἐκ τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας πηγάζουσαι ἀντιλήψεις εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκτάσεως τῶν βασικῶν ἢ θεμελιωδῶν ἀρχῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας δέον νὰ διεξάγονται αἱ δίκαι. Π.χ. τὸ θεμελιωδὸς διὰ τὰς πολιτικὰς ἢ ἰδιωτικὰς δίκας πρόβλημα, τὸ πάντοτε φλέγον, ἐὰν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐπιμέλειαν διὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν θὰ ἔχουν τὰ δικαστήρια ἢ οἱ ἐνδιαφερόμενοι, τὸ ζήτημα ἐὰν θὰ ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως ἢ ὑπὸ περιορισμοῦς ἢ διὰ μαρτύρων ἀποδείξεις ἢ κατὰ πόσον οἱ μετέχοντες εἰς τὰς δίκας αὐτὰς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶσιν ὀρισμένους τρόπους συμπεριφορᾶς, ἐπιβαλλομένης ἐκ τῆς καλῆς πίστεως καὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, π.χ. νὰ ἀποφεύγουν τὸ ψεῦδος καὶ τὴν χρῆσιν ἀνηθικῶν καὶ ἀναληθῶν μέσων ἀποδείξεως κλπ., ἀσφαλῶς ἐπιδέχονται καλυτέραν λύσιν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀναφερθεισῶν ἰδεῶν.

Ὁ λόγος εἶναι εὐεξήγητος. Συνέχονται πάντα ταῦτα, ὡς ἄλλως τε καὶ τὸ σύνολον τῶν σχετικῶν ζητημάτων, μὲ τὰς κρατούσας ἰδέας περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πρὸς τὸ Κράτος καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ, περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ Κράτους καὶ τῶν ὀργάνων του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον δέον νὰ ἐπιδιώκη τις τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαίου του, περὶ τῶν καθηκόντων τὰ ὁποῖα ἔχει καὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λαμβάνῃ πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν καλῆται νὰ παίξῃ ἓνα οἰονδήποτε ρόλον εἰς διαφορὰν μεταξὺ ἄλλων συνανθρώπων του ἢ καὶ ὅταν ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων δύναται νὰ ἀσκήσῃ οἰανδήποτε ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασιν, καὶ γενικώτερον μὲ τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς διε-

ξαγωγῆς τῆς δίκης. Ἡ διδασκαλία τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἡ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου, ἡ ἐντολὴ ὅτι ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ ἀποστρέφεται τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ νὰ μὴ μισῇ τὸν ἀδικοῦντα καὶ τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ προσπαθῇ νὰ διορθώσῃ καὶ δι' ἄλλων μέσων καὶ διὰ τῆς ἐκδηλώσεως ἀγάπης, ἡ σκέψις ὅτι σκοπὸς τῆς δίκης πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ δι' αὐτῆς ἡ ἐπ' ἀνόδοσις εἰς τὴν διαταραχθεῖσαν εἰρηνικὴν καὶ ὁμαλὴν συμβίωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ οὐχὶ ἡ διὰ παντὸς τρόπου ἐπίτευξις τῆς νίκης καὶ ἡ ἐξουθένωσις τοῦ ἀντιπάλου, ὀδηγοῦν ἀσφαλῶς τὸν νομοθέτην εἰς ἐκλογὴν συστημάτων καὶ εἰς διατύπωσιν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι διευκολύνουν τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἰδεῶν κλπ. τούτων. Διότι ἀποτελεῖ ἀνεγνωρισμένην ἀλήθειαν ὅτι ὁ νόμος, καὶ γενικώτερον τὸ δίκαιον, ἀποδίδει ἢ τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀποδίδῃ τὰς σχετικὰς ἀντιλήψεις, τὰς κρατούσας ἐκάστοτε εἰς τὴν κοινωνίαν.

β) Ἄλλ' ὁ Χριστιανισμὸς ἐμπνέει καὶ ἐνισχύει ἀμέσως καὶ ἐμμέσως τὸν σεβασμὸν πάντων καὶ ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ τὰς νομίμους διαταγὰς τῶν ὀργάνων του. Ὁ Χριστιανισμὸς πράγματι οὐ μόνον ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ καὶ ρητῶς ἐπιβάλλει τὴν κατὰ τὴν σειρὰν βεβαίως τῆς ἱεραρχίας καὶ τῆς τάξεως ὑποταγὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰς κατὰ κόσμον ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. Πλὴν τούτου καὶ ἐμμέσως ἐπιηρεάζεται ὁ χριστιανὸς εἰς τὴν συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐπιταγὰς τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἐνέργειαν, διότι διδάσκεται κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐκ τῆς Θρησκείας του νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἄξιαν τῆς κοινωνικῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ τήρησις τῶν νόμων, νὰ ἀντιλαμβάνεται καλῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ διακρίνῃ ταύτην ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν καὶ γενικώτερον νὰ κατατάσῃ εἰς τὴν προσήκουσαν σειρὰν καὶ τάξιν τὰς πνευματικὰς ἀξίας ἔναντι τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν, νὰ θέτῃ τὰς προσωπικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἐγωϊστικὰς τάσεις μετὰ τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, νὰ

ἐκμηδενίζῃ μὲ ἄλλας λέξεις τὸν ἐγωϊσμόν ἔναντι τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ κοινωνικοῦ καλοῦ, τὸ ὅποιον εἰς τελικὴν ἀνάγκησιν εἶναι καὶ τὸ πραγματικὸν ἀτομικὸν συμφέρον καὶ καλόν.

Β') Ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων εἰς τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν καλὸν νόμον ἐνδιαφέρει ὁ καλὸς δικαστής, ὁ ὁποῖος καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ κακοῦ νόμου δύναται νὰ περιορίσῃ καὶ τὸν καλὸν νόμον νὰ καταστήσῃ εὐεργετικώτερον διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ἐὰν ἐπομένως ὁ δικαστής ἔχει ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, ἐνεργεῖ ἐντὸς τῶν πλαισίων, τὰ ὅποια διαγράφουν οἱ νόμοι ἀλλὰ μὲ τὴν ἀντιλήψιν ἐκείνην περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου καὶ τοῦ λειτουργήματος καὶ τῆς ἱερότητος τῆς ἀποστολῆς του, τὴν ὁποίαν ὁ χριστιανισμὸς ἐμπνέει διὰ πᾶν ἔργον καὶ λειτουργήμα, ἰδιαίτερος ὅμως διὰ τὸ δικαστικόν.

Ἡ ἀντιλήψις αὐτὴ συντελεῖ σοβαρῶς εἰς τὴν συναίσθησιν τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐθύνης ἢ ὅποια ἀπορρέει ἐκ τῆς ἀσκίσεως τοῦ λειτουργήματος. Ἐξ ἄλλου ἀποβλέπει εἰς τοὺς δικαζομένους, τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς πληρεξουσίους τῶν καὶ εἰς πάντας τοὺς λαμβάνοντας μέρος ἢ ὁπωσδήποτε ἐμφανιζομένους εἰς τὴν δίκην, ἀφ' ἑνὸς ὡς εἰς πρόσωπα, μεθ' ὧν ἔχει νὰ καταβάλλῃ κοινὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπιδίωξιν κοινοῦ σκοποῦ, δηλαδὴ τῆς εὐρέσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς πρόσωπα, ἔχοντα ἀνάγκη τῆς συνδρομῆς του καὶ ἰδιαίτερος τῆς κατὰ τὸ ἐνδεικνυόμενον ἐκάστοτε μέτρον συμπαθείας καὶ τῆς στοργῆς του. Καὶ ἐνῶ δὲν τοῦ διαφεύγουν ὁ ἐκτεθειθεὶς σκοπὸς τῆς δίκης καὶ αἱ συνέπειαι τῆς ἐπιτυχίας ἢ τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ οὐχὶ μόνον διὰ τὸν περιορισμένον κύκλον τῶν δικαζομένων, καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνδεομένων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, τοῦ ὁποῖου καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ προσφιλέστατος τοῦ πρόσωπα ἀποτελοῦν μέλη, δὲν λησμονεῖ ὅτι ἡ διεξαγωγή τῆς δίκης τοῦ παρέχει εὐκαιρίαν εὐρυτέρας καὶ γενικω-

τέρας κοινωνικῆς, πολιτιστικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς, ἰδιαίτερος δὲ χριστιανικῆς δράσεως. Ὅτι δηλαδὴ ἀποτελεῖ μέσον πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ἄλλων περαιτέρω ἐξ ἴσου σημαντικῶν καὶ εὐγενῶν σκοπῶν.

Καὶ πράγματι, μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται ὡς ἡ αἰτία ἢ ἡ ἀφορμὴ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης, δὲν εἶναι συνήθως ἢ ἐκδηλώσεις ἢ ἐξωτερικὰ συμπτώματα τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ἐντάσεως ἀσθενείας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἢ μέρους αὐτοῦ (τῆς οἰκογενείας, τοῦ σχετικοῦ κύκλου τῶν συναλλασσομένων κλπ.), τῆς ὁποίας τὴν βαθυτέραν αἰτίαν ὀφείλει νὰ ἀναζητήσῃ, προχωρεῖ εἰς τὸ ἔργον του μὲ ἐνδιαφέρον, προσοχὴν καὶ στοργὴν, ἢ ὅποια ἐνῶ εἶναι φυσικὴ ἐκδήλωσις καὶ συνέπεια τῶν πεποιθήσεών του, εἶναι καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του.

Πρὸς τοῦτο προσπαθεῖ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ μὲ τρόπον προσαρμοζόμενον πρὸς τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις καὶ μὴ δυνάμενον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς εὐλόγους παρεξηγήσεις, νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς δικαζομένους καὶ τὰ λοιπὰ μετέχοντα εἰς τὴν δίκην πρόσωπα, ἐμπιστοσύνην, νὰ δημιουργήσῃ εἰς αὐτὰ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀποβλέπει εἰς αὐτὰ ὡς εἰς συνεργάτας καὶ πρὸ παντὸς εἰς συνανθρώπους του, νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ νὰ ἐννοήσουν τὸν σκοπὸν τῆς δίκης καὶ τὰς συνέπειας τῆς ἐπιτεύξεως ἢ τῆς ματαιώσεως αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μεταβάλλει ἄνευ πολλῆς ἐξωτερικῆς προσπαθείας καὶ κατὰ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τρόπον τὴν ἀποπνικτικὴν, πολλὰκις, πάντως οὐχὶ εἰρηρικὴν καὶ ὁμαλὴν συνήθως ἀτμόσφαιραν, ἢ ὅποια περιβάλλει τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης. Ποίαν δὲ σημασίαν ἔχει ἡ μεταβολὴ αὕτη εἶναι περιττὸν νὰ ἐξαρθῇ καὶ νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος. Τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ εὐχεραίνεται ἀφαντάστως. Ἐπιβάλλεται οὕτως ἄνευ κόπου εἰς τοὺς δικαζομένους καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα, ἐνῶ θραύεται καὶ διαλύεται ὁ συνήθως ὀγκώδης μεταξὺ δικαστοῦ καὶ δικαζομένου κλπ. ὑφιστάμενος πάγος, διατηρεῖται ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς τῶν τελευταίων πρὸς τὸν δικαστὴν καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικότητός του ἐπ' αὐτῶν, ἢ ὅποια εἶναι πολ-

λαχῶς ὠφέλιμος, διότι καὶ τὴν τάσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνισχύει καὶ τὴν διάθεσιν πρὸς ψευδολογίαν ματαιοὶ ἢ ἔστω περιορίζει καὶ τὰ ὅσα τῶν δικαζομένων καθιστᾷ εὐήκοα εἰς τὰς ὑποδείξεις τοῦ δικαστοῦ.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον πάντων τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δημιουργίας τῆς ἀναφερομένης καταστάσεως εἶναι ἄλλο. Προπαρασκευάζονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ προϋποθέσεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν εἰς τὸν δικαστὴν δυνατὸν νὰ ἀσκήσῃ ἔργον πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ἐπιδράσεως. Ἡ αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου οὐ μόνον ἀποκτᾷ τὴν ἐμπρέπουσαν εἰς αὐτὴν σοβαρότητα, ἀλλὰ καὶ λαμβάνει ἄλλην ἐμφάνισιν εἰς τὰ ὄμματα πάντων (δικαζομένων, δικηγόρων, μαρτύρων κλπ.). Ἀπὸ τόπος ἀντεγκλήσεων καὶ διαπληκτισμῶν μεταβάλλεται καὶ ἐμφανίζεται ὡς τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ὁ δικαστὴς καὶ οἱ δικαζόμενοι καὶ πάντες οἱ λοιποὶ προσερχόμενοι καὶ ἀναμιγνύμενοι εἰς τὴν δίκην ἔχουν νὰ ἐπιδιώξουν ἓνα ἀνώτερον κοινὸν σκοπὸν, τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ὅχι κατ' ἐπιφάνειαν ἀλλὰ κατὰ βῆθος.

Γ') Ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν δικαζομένων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων ἢ πληρεξουσίων των. α) Εἰς πᾶσαν δίκην (ποινικὴν, πολιτικὴν κλπ.) δημιουργεῖται κατ' ἀνάγκην ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἀναλόγως τῆς ιδιοσυγκρασίας τῶν ἐνδιαφερομένων, τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν συντρεχουσῶν περιστάσεων, μεταξὺ τῶν δικαζομένων ἐχθρότης ἢ ψυχρότης, ἢ ὁποῖα, καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι πολὺ δυσάρεστος καὶ ἐπιβλαβὴς καὶ διὰ τὰ συγκεκριμένα πρόσωπα καὶ συνήθως καὶ δι' εὐρύτερον κοινωνικὸν κύκλον, ἀλλὰ καί, ὅπερ ἴσως τὸ σπουδαιότερον, ἐμποδίζει συνήθως νὰ ἀσκηθῇ ὡς πρέπει τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς τῆς δίκης, τόσον ὁ ἄμεσος ὅσον καὶ ὁ ἀπώτερος. Ἡ κατάστασις αὐτὴ μεταβάλλεται ἢ μᾶλλον δὲν δημιουργεῖται ἐὰν ἀκτίνες χριστιανικοῦ φωτός εἰσχωρήσουν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου ἢ ὅπωςδήποτε φωτίσουν τὸ περιβάλλον τῶν δικαζομένων. Ἡ ἐχθρό-

της μεταβάλλεται εἰς ψυχρότητα καὶ αὕτη εἰς ἀπλὴν δυσἀρέσκειαν, ἢ ἀπλοῦν παράπονον. Ἐκαστος τῶν δικαζομένων δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν διὰ παντός τρόπον ἐπικράτησιν καὶ ἐνδεχομένως εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀντιπάλου του, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν προστασίαν τοῦ δικαίου του. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν ἀποβλέπει πρὸς τὸν ἀντιδικόν του ὡς εἰς ἄνθρωπον, ὅστις, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, τὸν ἠδίκησεν ἢ τὸν ἀδικεῖ ἢ θέλει νὰ τὸν ἀδικήσῃ, ἀλλὰ πάντως ὡς εἰς συνάνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀποκλείεται καὶ νὰ πλανᾶται, πάντως δὲ εἶναι ἄξιος νὰ βοηθηθῇ διὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πλάνην ἢ τὸ σφάλμα του ἢ νὰ συναισθανθῇ τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποῖαν διαπράττει.

Ἄλλ' ὑπὸ τὰς ἐκτεθείσας σκέψεις ἐνισχύεται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ κατανόησις μιᾶς ἰδέας, ἢ ὁποῖα καὶ ἀπὸ μακροῦ ἐμμέσως διευτυποῦτο καὶ ἀπὸ τίνος ἀμέσως ἀρχίζει βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ ἐμφανίζεται καὶ εἰς τοὺς εἰδικούς κύκλους τῶν ἐνδιαφερομένων (ἐπιστημόνων, ἐκπροσώπων τῆς πράξεως κλπ.) καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ διάδικοι δὲν εἶναι ἀπλῶς πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν διαφορὰν ἢ ἐν γένει τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποῖαν καλεῖται νὰ λύσῃ ὁ δικαστὴς, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ ὄργανα τῆς λύσεως ταύτης καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης, εἶναι λειτουργοὶ καὶ ὄργανα τοῦ Κράτους καὶ συνεργάται τοῦ δικαστοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Δὲν ἀπαιτεῖται πολλὴ προσπάθεια διὰ νὰ ἐξηγηθῇ τις τὰς πολλὰς ὠφελείας τῆς κατανοήσεως τῆς ἀληθείας ταύτης. Τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ τονίσῃ τις. Καταφέρεται δι' αὐτῆς καιρῖον πλῆγμα κατὰ τῶν ἐγωϊστικῶν τάσεων καὶ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν αὐτῶν.

Ἐπι πλέον ὁ Χριστιανισμὸς ἐμβάλλει ἀβιάστως καὶ κατὰ φυσικὸν τρόπον τὴν ἰδέαν τῆς ἀμυβολίας περὶ τῆς ἀπολύτου ὀρθότητος τῶν ὑποστηριζομένων ὑπὸ ἐκείνου τῶν δικαζομένων ἀπόψεων καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ὀρθότητος τοῦ ἀντιπάλου του. Σκέπτεται δηλαδὴ ὁ διάδικος, ὅτι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχη καὶ ἄδικον ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ μὴν εἶναι τόσον παράλογα ὅ-

σον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑποστηρίζεαι ὁ ἀντιδίκος του.

Πόσῃ σημασίᾳ καὶ ποίας ἀγαθὰς συνεπειὰς καὶ γενικῶς καὶ διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς δίκης δύναται νὰ ἔχη ἡ μεταβολὴ αὐτῆ τῆς νοοτροπίας τῶν δικαζομένων εὐχερῶς ἀντιλαμβάνεται τις. Οὐ μόνον ἡ τακτικὴ καὶ ὁ τρόπος τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης λαμβάνουν ἄλλην μορφήν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀξύτης καὶ ἡ ἔντασις ἐλαττοῦνται εἰς αἰσθητὸν βαθμόν. Ἐπὶ πᾶσιν ὅμως δημιουργεῖται τὸ εὐνοϊκώτερον καὶ καλύτερον κλίμα, εἰς ὃ ἀναπτύσσονται αἱ προϋποθέσεις τῆς κατὰ τὸν προτιμώτερον ἴσως διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὰς περαιτέρω σχέσεις τῶν διαδίκων τρόπον λύσεως τῆς μεταξύ των ὑφισταμένης διαφορᾶς. Ὁριμάζει δηλαδὴ ἐκ τῶν ἔσω καὶ ἄνευ ἐξωτερικῆς ἀμέσου τοῦλάχιστον ἐπιβολῆς, φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, ἡ ἰδέα τοῦ συμβιβασμοῦ. Ἀφοῦ, σκέπτεται ἕκαστος τῶν δικαζομένων, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη ἄδικον καὶ ἀντιστοίχως νὰ ἔχη δίκαιον ὁ ἀντιδίκος του, καὶ ἀφοῦ ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἢ ἐκ δυσχερειῶν νὰ ἀποδείξῃ τὸ δίκαιον ἢ καὶ ἐνδεχόμενος καὶ ἀνθρωπίνων δεδομένων πλάνης τοῦ δικαστοῦ κλπ. εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ κερδήσῃ τὴν ὑπόθεσιν, δὲν εἶναι προτιμώτερον νὰ καταλήξῃ εἰς συμβιβασμόν, ὃ ὁποῖος γίνεται καὶ θὰ γίνῃ καὶ εἰς τὴν περιπτώσει αὐτῆν δι' ὑποχωρήσεων καὶ ἐκ μέρους του καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἀντιδίκου του; Διὰ τὴν, προχωρεῖ εἰς τὴν σκέψιν του, νὰ διακινδυνεύσῃ νὰ χάσῃ ὀλόκληρον τὴν ὑπόθεσιν, συνεχίζων τὴν δίκην, ἢ ὁποῖα καὶ εἰς κόπους καὶ εἰς ἀξίας λόγου δαπάνας θὰ τὸν ὑποβάλλῃ καὶ πικρίαν καὶ παράπονον θὰ τοῦ δημιουργήσῃ, ἐὰν ἡττηθῇ, καὶ τὰς σχέσεις του μετὰ τοῦ ἀντιδίκου του θὰ ἐντείνῃ καὶ εἰς μῖσος ἐκατέρωθεν δὲν ἀποκλείεται νὰ ὀδηγήσῃ; Διὰ τὴν νὰ μὴ προτιμήσῃ τὴν εἰρηνηγῆσιν διευθέτησιν τῆς διαφορᾶς, ἢ ὁποῖα καὶ ὅλα τὰ σημειωθέντα δυσάρεστα θὰ ἀποτρέψῃ καὶ ἀσφαλῶς θὰ φέρῃ μερικὴν ἱκανοποίησιν τοῦ δικαίου του καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς ἀποκατάστασιν τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ μέχρι τινὸς φίλου του, συνεργάτου του, ἐνδεχόμενος συγγενοῦς, πάντως συνανθρώπου του, μετὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἀπο-

κλείεται νὰ συνεργασθῇ εἰς τὸ μέλλον ἢ τοῦ ὁποίου ἐνδεχομένως θὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν καὶ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἀδικήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;

Ἐπὶ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰς συνθήκας ταύτας εἶναι πιθανὸν ὅτι ἢ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἢ τῇ προτροπῇ κοινῶν φίλων ἢ κατόπιν συμβουλῆς τῶν δικηγόρων τῶν ἢ κατόπιν καταλλήλων καὶ εἰς τὸν προσήκοντα χρόνον καὶ μὲ τὸν ἐκάστοτε ἐνδεικνυόμενον τρόπον ὑποδείξων καὶ δικαστοῦ, οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ καταλήξουν νὰ τακτοποιήσουν καὶ νὰ ἐξομαλύνουν τὴν διαφορὰν τῶν συμβιβαστικῶς. Καὶ ὁ συμβιβασμὸς οὗτος εἶναι τελείως διάφορος ἰδίως διὰ τὰ ἠθικά του ἀποτελέσματα ἀπὸ τὸν ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐξωτερικῶν αἰτίων καὶ διὰ τῆς ἀνάγκης χρημάτων, τῆς κοπώσεως ἐκ τῆς μακρᾶς διεξαγωγῆς τῆς δίκης, τῆς ἐξαντλήσεως ὡς ἐκ τῶν πολλῶν ἐξόδων, τῶν ἀμφιβολιῶν διὰ τὴν ἐργασίαν, τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν τοῦ δικηγόρου, διὰ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ κλπ. συναπτόμενον συμβιβασμόν. Ὁ εἰς εἶναι ἠθελήμενος ἐσωτερικῶς, ὁ ἕτερος γίνεται κατ' ἀνάγκην. Ὁ πρῶτος ἐπιφέρει εἰρήνην πάντοτε ἐσωτερικῶς καὶ συνήθως καὶ ἐξωτερικῶς, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀφίνει τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὸ παράπονον, καλλιεργεῖ τὴν ἀμφιβολίαν, διατηρεῖ τὴν δυσἀρέσκεϊαν, ἢ ὁποῖα δὲν ἀποκλείεται νὰ προχωρήσῃ εἰς ἐχθρότητα, μῖσος κλπ. Ὁ πρῶτος εἶναι, ὡς ἄλλοτε ἴσως δοθῇ εὐκαιρία εὐρύτερον νὰ ἀναπτυχθῇ, πραγματικὸς συμβιβασμὸς, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἐξηναγκασμένη μερικὴ ἐγκατάλειψις τῶν δικαιωμάτων.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν πραγματοποιηθῇ ὁ συμβιβασμὸς, εἴτε λόγῳ δυστροπίας καὶ ἐπιμονῆς τοῦ ἀντιδίκου εἴτε ἐξ ἐπιδράσεως ἄλλων ἐνδιαφερομένων εἴτε ἐξ οἰουδήποτε λόγου, ἢ δημιουργηθεῖσα κατὰ τὰ ἐκτεθέντα κατὰστασις δὲν παύει νὰ εἶναι εὐεργετικὴ διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τῆς δίκης καὶ πολλὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ. Οὕτως, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεπτύχθη, βοηθεῖ αὐτῇ ἰδιαιτέρως τὸν δικαστὴν καὶ καθιστᾷ τὸ ἔργον του εὐχερέστερον καὶ ἔργον πραγματικοῦ κριτοῦ. Ἐ-

πὶ πᾶσι προπαρασκευάζει τοὺς διαδίκους ἵνα δεχθοῦν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης μὲ τὴν προσήκουσαν ψυχραιμίαν, νὰ προσπαθήσουν νὰ κρίνουν ἀντικειμενικῶς κατὰ τὸ δυνατόν αὐτὸ καὶ νὰ προέλθουν εἰς τὰς ἐνδεικνυόμενας μετὰ ἡρεμον σκέψιν ἀποφάσεις διὰ τὰς περαιτέρω ἐνεργείας των.

β) Ἀνάλογον ἐπιρροὴν ἀσκεῖ ἡ συναίσθησις τῆς χριστιανικῆς ιδιότητος ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων καὶ συμβούλων τῶν διαδίκων καὶ ἰδίᾳ τῶν δικηγόρων. Ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἕκαστος τῶν δικηγόρων προσβλέπει μετὰ συμπαθείας καὶ ἐνδιαφέροντος, ὀφειλομένου πρὸς πάντα ἄνθρωπον οὐ μόνον πρὸς τὸν πελάτην του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀντιδίκον του καὶ πρὸς τὸν συνάδελφον αὐτοῦ, ὑπερασπιστὴν τοῦ τελευταίου, καὶ μετ' ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν δικαστὴν, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἐκτιμᾷ καὶ τοῦ ὁποίου αἰσθάνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅτι εἶναι συνεργάτης. Ἡ πρὸς τὸν πελάτην κατὰ πολλοὺς τρόπους δυναμένη νὰ γίνῃ ἐκδηλώσις τῆς ἀγάπης τοῦ δικηγόρου δημιουργεῖ εὐχάριστον καταστάσιν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, ἡ ὁποία, ὡς εὐχερῶς δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, διευκολύνει σημαντικῶς τὸ κατ' ἀρχὴν δυσχερὲς ἔργον τοῦ δικηγόρου. Ὁ διάδικος ἀποβλέπει εἰς τὸν δικηγόρον του ὡς εἰς πραγματικὸν προστάτην καὶ καθιστᾷ αὐτὸν κοινωτὸν ὄλων τῶν σημείων τῆς ὑποθέσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐν γνώσει ὄλων τῶν ἀσθενῶν καὶ εὐνοϊκῶν σημείων αὐτῆς καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκ τῶν περιστάσεων ἐνδεικνυμένην προσήκουσαν κατεύθυνσιν. Ἄλλὰ καὶ περαιτέρω ὁ διάδικος τείνει εὐήκοον οὖς εἰς τὰς ὑποδείξεις καὶ συμβουλὰς τοῦ δικηγόρου του, αἱ ὁποῖαι, ὅταν γίνονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν, δύναται νὰ εἶναι κατὰ πολλοὺς τρόπους ὠφέλιμοι καὶ δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς ὑποθέσεως.

Ἡ ἀντιμετώπισις ἐξ ἄλλου τοῦ ἀντιδίκου τοῦ πελάτου του καὶ τοῦ δικηγόρου του μὲ τὴν διάθεσιν τῆς συμπαθείας καὶ μὲ τὴν σκέψιν ὅτι καὶ αὐτοὶ εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν εἶναι συνεργάται του εἰς τὴν ἐπιδιώξιν

τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, τῆς διὰ τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης κατὰ τρόπον εὐθὺν καὶ εἰρηνικὸν κατὰ τὸ δυνατόν ἀνευρέσεως τῆς ἀληθείας καὶ ἀπονομῆς τοῦ δικαίου, δίδει ἄλλην, τελείως διάφορον τῆς συνήθους, μορφήν εἰς τὴν δίκην. Οὕτω διευκολύνεται οὐ μόνον τὸ ἔργον τῶν δικηγόρων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ, καὶ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς ἡ διάθεσις πρὸς συμβιβασμὸν καὶ αὐξάνονται αἱ προϋποθέσεις καὶ αἱ προσδοκίαι τῆς ἐπιτείξεως αὐτοῦ. Παύει πλέον ὁ δικηγόρος νὰ σκέπτεται ὅτι ἔργον ἔχει νὰ προσπαθήσῃ διὰ παντὸς μέσου τὴν νίκην τοῦ πελάτου του καὶ ἐνδεχομένως τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀντιδίκου, ἐγκαταλείπει τὴν ἰδέαν ὅτι νίκην, καὶ ἐπομένως καὶ μέσον ἀναδείξεώς του καὶ ἐπιτεύξεως ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν ἀμοιβῶν, ἀποτελεῖ μόνον ἡ διὰ παντὸς τρόπου ἐπιτυχία εὐνοϊκῆς ἀποφάσεως ὑπὲρ τοῦ πελάτου του καὶ ἀρχίζει νὰ προσανατολίζετα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον πρὸς τὴν μόνην ὀρθὴν ἀντίληψιν, ὅτι πραγματικὴ νίκη διὰ πάντας εἶναι νὰ εὐρεθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ ἀπονεμηθῇ δικαιοσύνη, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἴσως νὰ εὐρεθῇ καὶ νὰ ἐκριζωθῇ ἡ αἰτία τῆς δίκης.

Δ'. Ἡ ἐπίδρασις τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν εἰς τὴν δρασίαν τῶν λοιπῶν εἰς τὴν δίκην συμπραττόντων προσώπων. Εἰς πᾶσαν δίκην ἐκτὸς τῶν κυρίων προσώπων καὶ δὴ τῶν δικαστῶν καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἀφ' ἑνός, τῶν διαδίκων, τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῶν συμβούλων των (δικηγόρων) ἀφ' ἑτέρου κλπ. λαμβάνουν συνήθως μέρος καὶ ἄλλα πρόσωπα, συμπράττοντα ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ιδιότητα, ἰδίᾳ δὲ ὡς μάρτυρες, καταθέτοντες ὅτι, σχετικὸν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν γνωρίζουν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἢ ἐξ ἀκοῆς ἢ διηγήσεως παρ' ἄλλων, ὡς πραγματογνώμονες οἱ ὁποῖοι βοηθοῦν εἰς τὴν λύσιν ἀναφουομένων εἰδικῶν (ἐπιστημονικῶν, τεχνικῶν κλπ.) ζητημάτων διὰ τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἔχουν ἐκ τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης ἢ καὶ τῆς πείρας των κλπ.

Ὁ χριστιανός, ὁ ὁποῖος καλεῖται εἰς μίαν δίκην ὡς μάρτυς ἢ ὡς πραγματογνώμων, προσέρχεται εἰς αὐτὴν μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι πρόκειται νὰ ἀσκήσῃ σοβαρὸν λειτούργημα, νὰ συνεργασθῇ δηλαδὴ μετὰ

τοῦ δικαστοῦ, τῶν διαδίκων, τῶν συμβούλων των καὶ τῶν ἄλλων προσώπων εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ὀρθὴν ἀπονομῆν τῆς δικαιοσύνης. Συναισθάνεται ἐπομένως ἐν πρώτοις τὸ καθήκον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καθήκον ὅπερ ἔχει ἀπέναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καθήκον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκπλήρωσις δὲν ἐπιδέχεται ἐλαστικότητα καὶ συμβιβασμοὺς καὶ ἐπιδράσεις ἐξ οἰωνδῆποτε συναισθημάτων ἢ ἐλατηρίων. Λαμβάνει ἔπειτα ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν τοῦ ἐναντι τοῦ δικαστοῦ καὶ τῶν διαδίκων, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει. Σκέπτεται ὅτι, ὡς αὐτός, ἐὰν εὐρίσκητο εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐνὸς τῶν διαδίκων, θὰ εἶχεν ἀξίωσιν ἀπὸ πάντας (τὸν δικαστὴν, τὴν κοινωνίαν ἐν γένει, εἰδικῶς τοὺς μάρτυρας κλπ.) νὰ πράξουν τὸ πᾶν διὰ νὰ τὸν προστατεύσουν, διὰ νὰ τοῦ ἀπονεμηθῇ δικαιοσύνη, οὕτω καὶ τώρα ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ.

Ἄλλ' ἡ διεξαγωγή τῆς δίκης παρέχει εἰς τὸν χριστιανὸν μάρτυρα κλπ. τὴν εὐκαιρίαν οὐ μόνον νὰ δείξῃ τὸν σεβασμὸν τοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ πρὸς τοὺς δικαζομένους, εὐρισκομένους ὑπὸ τινος ἀπόψεως εἰς κατάστασιν ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ ἀσθενοῦς, εἰς κατάστασιν πάντως συνήθως οὐχὶ εὐχάριστον. Δύναται νὰ βοηθήσῃ τοὺς διαδίκους (τὸν ἕνα ἢ καὶ πλείονας) νὰ διαλύσουν τὰς πεπλανημένας ἐντυπώσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκονται, νὰ προσπαθήσῃ νὰ μειώσῃ τὴν μεταξύ των ὑφισταμένην ἐχθρότητα, νὰ ἀπαλύνη τὸν πόνον των, νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἡρεμίαν τῆς σκέψεως, καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐκατέρωθεν κατανόσεως νὰ ἐξεύρη καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον εἰρηνικῆς καὶ συμβιβαστικῆς διευθετήσεως τῆς διαφορᾶς.

Ε'. Ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις τῶν διαφορῶν παραγόντων τῆς δίκης καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐν τῷ συνόλω ἐπιρροή τῶν χριστιανικῶν ἀντιλήψεων. Ἀνωτέρω ἐξετέθησαν εἰς γενικὰς γραμ-

μὰς τὰ εὐεργετικά ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπέρχονται ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐκάστου τῶν παραγόντων τῆς δίκης ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν, εὐχερῶς δύναται νὰ ἀναλογισθῇ πόσον ἡ εὐεργετικὴ αὐτῆ ἐπίδρασις ὄχι ἀπλῶς αὐξάνει, ἀλλὰ πολλαπλασιάζεται ἐὰν πλείονες τῶν παραγόντων τούτων ἢ καὶ πάντες τελοῦν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν. Τὸ παράδειγμα καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἐνὸς αὐξάνει τὴν ἀγάπην, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ζῆλον, τὴν πίστιν πρὸς τὸ λειτούργημα καὶ τὸν εὐρύτερον καὶ ἀνώτερον σκοπὸν τῆς δίκης τοῦ ἐτέρου, ἡ δὲ αὐξήσις αὕτη γίνεται κατ' ἀντανάκλασιν αἰσθητῆ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παράγοντας, πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὡς συνέπειαν νὰ ἐπέρχεται νέα ἔντασις ὄλων τῶν ἐκτεθέντων πλεονεκτημάτων.

Συντελεῖται οὕτω κατὰ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τρόπον μία πνευματικὴ κυκλοφορία τῶν ἀγαθῶν ἐπιδράσεων, ἡ ὁποία αὐξάνει καὶ κατὰ ποσότητα καὶ κατὰ ποιότητα τὰ ἐκτεθέντα ἀποτελέσματα. Ἐπὶ πλέον ὁμως ἡ ὅλη εἰκὼν τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης μεταβάλλεται τελειῶς. Τὸ ἀκροατήριον, ἡ αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου καὶ ἐν γένει οἱ τόποι εἰς τοὺς ὁποίους γίνονται αἱ συζητήσεις, αἱ διάφοροι πράξεις τῆς δίκης καὶ ἐν γένει τὸ περιβάλλον τὸ δικαστικὸν γίνονται κέντρα ἀσκήσεως παιδαγωγικοῦ καὶ αὐτόχρομα ἱεραποστολικοῦ ἔργου, καθίστανται σχολεῖα πραγματικῆς ἐκπολιτιστικῆς δράσεως. Ἀληθῶς, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται πόσον τὸ λαμπρὸν τοῦτο φαινόμενον ἀντανάκλα οὐ μόνον εἰς τὸ ἄμεσον καὶ ἐγγυὲς περιβάλλον τῶν μετεχόντων εἰς τὴν δίκην προσώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εὐρύτερον κοινὸν καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν κοινωνίαν, τὰ μέλη τῆς ὁποίας κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον ἐκ διαφορῶν λόγων καὶ ἀφορμῶν αἰσθάνονται τὴν πολιτικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς δίκης.

Γ. Θ. ΡΑΜΜΟΣ

Καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΜΙΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Α'.

Ἡ νεώτερη Ἑλληνικὴ πεζογραφία ἐξελίχθη καὶ ἀναπτύχθη μὲ ἀργὸν ρυθμὸν, πρὸ ἀργὸν παρὰ ἢ ποίηση. Καὶ αὐτὸ ἦταν φυσικόν. Διότι ἡ πεζογραφία ἔχει περισσότερες καὶ πλατύτερες προϋποθέσεις παρὰ ἡ ποίηση. Τὸ ποίημα, πού ἀναβλύζει αὐθόρμητα ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἔχει αὐτόματα μέσα του τὴν πρώτη καὶ βασικὴν του ὕλην: τὸ αἶσθημα. Καὶ γιὰ νὰ πλασθῇ καὶ νὰ διαμορφωθῇ αὐτὴ ἡ ὕλη, χρειάζονται βέβαια μεγάλες τεχνικὲς ικανότητες, σχετικὰς μὲ τὴ γλώσσα καὶ τὴν ἔκφραση, τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μέτρο, ἀλλὰ δὲν χρειάζεται—στὸν ἴδιον τουλάχιστον βαθμὸν, ὅπως στὴν πεζογραφίαν—ἡ εἰσδυτικὴ καὶ ἀφομοιωτικὴ παρατηρητικότης, ἡ βαθειὰ ψυχολογικὴ ικανότης, ἡ δύναμις τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς συνθέσεως. Καὶ ὅλα αὐτά, μαζὶ βέβαια πάντοτε καὶ μὲ τὴς ἀρετὰς τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς ἔκφράσεως, εἶναι πρόσθετες προϋποθέσεις γιὰ μιὰν ἀξία πεζογραφίαν, βιώσιμη καὶ ἐξελίξιμη.

Ἄλλὰ ἡ πεζογραφία δὲν ἔχει μόνον ἐσωτερικὰς ἀπαιτήσεις. Ἔχει συγχρόνως ἀπαιτήσεις καὶ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν περιβάλλον, ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀτμόσφαιρα, ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ὁ ποιητὴς μπορεῖ ν' ἀντλήσῃ καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν του. Ὁ πεζογράφος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπικοινωνήσῃ καὶ μὲ τὴς γύρω του ψυχὰς, νὰ γνωρίσῃ τὴν κοινωνίαν, νὰ νοιώσῃ καὶ νὰ μελετήσῃ τὴς ἐκδηλώσεις τῶν συνανθρώπων του, νὰ συλλάβῃ μιὰ πλατεῖαν καὶ ἀληθινὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀφομοιώσῃ ὅλα αὐτά μέσα του, νὰ τὰ συνθέσῃ καὶ νὰ τ' ἀποδώσῃ σ' ἓναν πλατὺν καλλιτεχνικὸν πίνακα.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ τέχνη τοῦ πεζογράφου δὲν ἀπαιτεῖ μόνον ἐσωτερικὴν εὐαισθησίαν καὶ καλλιέργειαν. Ἀπαιτεῖ καὶ τὸ κατάλληλον ἐξωτερικὸν κλίμα, μιὰν ἀριώτερον κοι-

νωνικὴν ὀργάνωσιν, μιὰν ἀνώτερον μορφὴν πολιτισμοῦ. Καὶ ὅσο πρὸ προοδευμένα καὶ πρὸ ὀλοκληρωμένα εἶναι αὐτά, τόσο πρὸ γόνιμες θὰ εἶναι οἱ ἐμπνεύσεις τοῦ πεζογράφου, τόσο πρὸ ἀποτελεσματικὰς οἱ ἐντυπώσεις καὶ παρατηρήσεις του καὶ τόσο πρὸ καλύτερα καὶ ἀνώτερα τὰ ἐπιτεύγματά του.

★

Εἶναι λοιπὸν αὐτονόητον ὅτι, ἐφόσον οἱ ἀναγκαῖες αὐτὰς προϋποθέσεις—ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς—δὲν ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴ μαῦρον σκλαβιά τῶν τεσσάρων αἰώνων, δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ—ὅπως καὶ δὲν ὑπῆρξε—ἀληθινὰ καλλιτεχνικὴ πεζογραφία.

Χωρὶς ἐλευθερίαν, οὔτε ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ ξεπετάξῃ τὰ γερά καὶ μεγάλα φτερά πού χρειάζεται γιὰ ἀνώτερες καὶ πλατύτερες πτήσεις, οὔτε τὸ πνεῦμα νὰ καλλιεργηθῇ σὲ σημεῖον, πού ν' ἀποκτήσῃ τὴς ἀναγκαῖες ἐποπτικὰς καὶ συνθετικὰς ικανότητες. Ἄλλὰ οὔτε ἀκόμη μπορεῖ, χωρὶς ἐλευθερίαν, νὰ ὑπάρξῃ ὀργανωμένη ζωὴ καὶ κοινωνικὰς συνθήκας ικανὰς ν' ἀποτελέσουν πηγὰς γιὰ συνθετικώτερες καλλιτεχνικὰς δημιουργίας.

Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες, πού, φεύγοντας τὴ σκλαβιά, εἶχαν μεταφέρει καὶ μεταδώσει τὴ φωτεινὴν τους σκέψιν στὴν ἐλεύθερον Εὐρώπην, δὲν μπόρεσαν—μεταφτυτευμένοι, καθὼς ἦσαν, σὲ ξένο ἔδαφος—νὰ δημιουργήσουν ἀληθινὰ λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ ν' ἀναπτύξουν τὴν Ἑλληνικὴν Λογοτεχνίαν. Καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα πολὺ περισσότερον μὲ τὴ μορφὴν τῆς Παιδείας παρὰ μὲ τὴ μορφὴν τῆς Λογοτεχνίας, καὶ πολὺ λιγώτερον ἀκόμη μὲ τὴ μορφὴν τοῦ καλλιτεχνικοῦ πεζοῦ λόγου.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, πού μαζὶ

μέ το σοφό μορφωτικό του έργο, ασχολήθηκε και με τη λογοτεχνική πεζογραφία και έδωσε τόν χαριτωμένο «Παπᾶ Τρέχα» και τις περιφημες επιστολές του προς τόν Πρωτονόαλτη, ήταν μιὰ φωτεινή έξαιρέση. Και εκτός από τήν αξιόλογη προσφορά του στην καλλιέργεια τής γλώσσας και τοῦ ὕφους, πού τοῦ έδωσε τήν πρώτη θέση ανάμεσα στους προδρομους τής νεώτερης καλλιτεχνικῆς πεζογραφίας μας, ἔμεινε προπάντων ὁ σοφός στοχαστής και ὁ ἔμπνευσμένος «διδάσκαλος τοῦ Γένους».

Ἄλλά και ἄργότερα, ἐνῶ ἡ Ποίηση, πού ποτέ δέν ἔσβησε ἀπό τήν ψυχῆ τοῦ Ἔθνους, ἄρχισε ν' ἀνθίζει μέσα στό δημοτικό τραγούδι και νά παρουσιάσῃ στήν Κρήτη τούς πρώτους ὄριμους καρπούς της, ἡ πεζογραφία, πού δέν μπορούσε ἀκόμα νά βρῆ, μέσα στίς ἀδιαμόρφωτες και ἀνώμαλες κοινωνικές συνθήκες, τὸ κατάλληλο ἔδαφος, γιά νά ρίξῃ και νά στερεώσῃ ρίζες, ἄργησε πολὺ περισσότερο ν' ἀναπτυχθῆ και νά καρποφορήσῃ.

★

Μόνο μετὰ τήν ἀπελευθέρωση, ὅταν τὸ πνεῦμα και ἡ ψυχῆ τοῦ Ἔθνους ἄρχισαν νά ἠρεμοῦν και νά ξαναβρίσκουν τίς βαθιές και ἀκατάλυτες ἐσωτερικές δυνάμεις τους, και ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ νά παίρνῃ σιγά-σιγά τίς πρώτες οργανωμένες μορφές της, ἄρχισε και ἡ Πεζογραφία νά ἰσορροπῆ και ν' ἀκολουθῆ τήν Ποίηση στό δρόμο τῆς καλλιτεχνικῆς δημοσιογίας—τόν ἴδιο δρόμο, πού ἀρχίζει ἀπό τὰ βᾶθη τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, περνᾷ ἀπό τούς Βυζαντινοὺς αἰῶνες και φθάνει, με ἀνεβοκατεβάσματα, με ἔλιγμούς, με ξεθωριάσματα κάπου-κάπου, ἀλλά χωρίς πραγματικὴ διακοπή, ἴσαμε τίς ἡμέρες μας.

Βέβαια, στήν ἀρχή, τὰ βήματά της ἦταν ἄστατα, ἀκανόνιστα, ἀνώμαλα. Καί τ' ἀποτυπώματα, πού ἄφιναν στό νιοσκαμένο χῶμα, ξέβαθα κι' ἐπιφανειακά, κάποτε κι' ἔσβηναν και χάνονταν. Ἄλλά σὲ λίγο ξαναφαίνονταν και χάραζαν, ὅσο πῆγαινε και πιὸ βαθιά, πιὸ σταθερά, τὴ γραμμὴ τῆς πορείας της.

Ὅπως ἦταν φυσικὸ και ἀναπόφευκτο, ὅσο ἔλειπε ἡ ἀναγκαία πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ και ἡ διαμορφωμένη κοι-

νωνικὴ ζωὴ, ἡ Πεζογραφία παραπατοῦσε και τρικλιζε ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀντίθετα ἄκρα: τὴ μίμηση ξένων προτύπων ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, τὴν φωτογραφικὴ ἀπεικόνιση τῆς τοπικῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἔτσι, γιά κάμποσο καιρὸ, παρουσιάζε δυὸ παράλληλες και ὀλότελα διαφορετικῆς, ἀλλὰ τὸ ἴδιο ἄτεχνες και ἄψυχες, μορφές: τὴν ξενότροπη, ἀναφομοίωτη, ἐπομένως και ψεύτικη μορφὴ—τὸ προσωπεῖο μᾶλλον—τῆς Εὐρωπαϊκῆς πεζογραφίας και τὴν ἐξίσου κακότεχνη, ἐπιφανειακὴ και ἄπνη ἠθογραφία.

Ἀληθινὰ γνήσια Ἑλληνικὴ πεζογραφία, με αὐτούσια τὴν πνοὴ τοῦ Ἔθνους, με ὀλοζώντανο τὸν παλμὸ τοῦ λαοῦ, με ἀνόθευτες ἀπηγήσεις και εἰκόνες ἀπὸ τὴ βαθύτερη Ἑλληνικὴ ζωὴ—μιὰ πεζογραφία πού νά ἔχῃ νοιώσει και μετουσιώσῃ σὲ τέχνη και νά ἔχῃ μορφοποιήσῃ και ἐκφράσῃ τὸ ἔθνικὸ πνεῦμα και τὴν ἔθνικὴ ψυχὴ στά γενικά και οὐσιαστικά τους γνωρίσματα, ἄργησε—και δέν μπορούσε παρὰ ν' ἀργήσῃ—νά παρουσιασθῆ.

Γι' αὐτὸ και δέν μπόρεσε ἐπίσης ν' ἀποκτήσῃ—στό βαθμὸ και στήν ἔκταση πού θὰ ἔπρεπε—τὸ πλατὺ πανανθρώπινο πνεῦμα και τὴ μεγάλη πνοὴ τῆς ἐνιαίας ψυχῆς τοῦ Ἀνθρώπου, τὸ βαθύτερο και οὐσιαστικώτερο αὐτὸ στοιχεῖο τῆς καθολικῆς και αἰώνιας τέχνης. Διότι εἶναι κανόνας ζωῆς και τέχνης ἀπαράβατος νά μὴ μορῶ ὅποι-ἀδήποτε Λογοτεχνία νά ξεπεράσῃ τὰ ὅρια τοῦ τόπου και τοῦ χρόνου, ἀν πρώτα δέν πατήσῃ γερὰ και δέν σταθῆ στερεὰ στό δικὸ της τόπο και ἀν δέν ἀφομοίωσῃ και ἐκφράσῃ τὸ πνεῦμα και τὴν ψυχὴ τῆς δικῆς της ἐποχῆς. Ἄν δέν γίνῃ πρώτα ἀληθινὰ ἔθνικη, δέν μπορεῖ νά γίνῃ ἀληθινὰ ἀνθρώπινη, δηλαδή ἀληθινὴ, ὀλοκληρωμένη Τέχνη.

★

Μολαταῦτα ἡ Ἑλληνικὴ πεζογραφία ἐσημείωσε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐλευθέρως ζωῆς τῆς χώρας μεγάλα και γρήγορα βήματα και ἐπέτυχε ἀξιόλογα και σοβαρὰ ἐπιτεύγματα. Ἡ φωτεινὴ ἔξαιρέση τοῦ Κοραῖ παρουσιάσθη ἄργότερα πολλῆς φορῆς και ὅσο πῆγαινε πύκνωνε και δυνάμωνε ὀλοένα. Ὁ Στέφανος Ξένος, ὁ Παῦ-

λος Καλλιγᾶς, ὁ Δημήτριος Βικέλας, ὁ Ἐμμανουὴλ Ροΐδης, ὁ Γεώργιος Βιζυηνός, ὁ Ἐμμανουὴλ Λυκούδης, ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, ὁ Μιχαὴλ Μητσόκης, ὁ Ἰωάννης Κονδυλάκης ὑπῆρξαν γόνιμες καὶ ἀποδοτικές προσπάθειες. Ἀλλὰ ὑπῆρξαν συγχρόνως καὶ τὰ χρήσιμα σκαλοπάτια, πού ὠδήγησαν τὴν Ἑλληνικὴ πεζογραφία στὸν πρῶτο κορυφαῖο σταθμὸ τῆς, στὴν πρώτη ὀλοκληρωμένη καλλιτεχνικὴ τῆς μορφή: τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Ὁ πραγματικὰ μεγάλος Σκιαθίτης διηγηματογράφος εἶναι ὁ πρῶτος πεζογράφος τῆς νέας Ἑλλάδος, πού, χωρὶς νὰ μιμηθῆ ξένα πρόσωπα, ἀντλοῦσε τὶς ἐμπνεύσεις καὶ τὰ θέματά του ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ του καὶ τὴν Ἑλληνικὴ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ σπάζοντας συγχρόνως τὰ ὡς τότε στενά πλαίσια τῆς ἠθογραφίας, τῆς ἔδωσε τὴ δύναμη καὶ τὰ φτερά τῆς ψυχολογίας καὶ τὴν ἄπλωσε καὶ τὴν ὕψωσε στοὺς ἀνοιχτοὺς καὶ μεγάλους ὀρίζοντες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Ἄπ' αὐτὴν ἐδῶ τῆ φωτεινὴ καὶ γόνιμη ἀφετηρία θὰ ξεκινήσουν οἱ νεώτεροι πεζογράφοι, γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν πορεία, πού μὲ τόση δυσκολία καὶ τόσον κόπο εἶχαν ἀρχίσει οἱ προηγούμενοί τους. Ἡ παράδοση, πού τοὺς εἶχαν κληροδοτήσει, δὲν ἦταν οὔτε μεγάλη οὔτε πλούσια. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ ψηλὸ καὶ λαμπερὸ ὄροσημο, πού εἶχε στήσει ὁ Παπαδιαμάντης, οἱ νεώτεροι πεζογράφοι δὲν εἶχαν σπουδαῖα ὀδηγητικὰ ἐφόδια γιὰ τὸν καινούργιο δρόμο τους. Ὅμως εἶχαν τώρα κάτι ἄλλο, πὸ σπουδαῖο καὶ πὸ χρήσιμο, ἓνα πολύτιμο καὶ θαυμαστὸ στοιχεῖο καλλιτεχνικῆς δημιουργίας: τὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

Κάτω ἀπὸ τὰ βαριά καὶ τὰ σκληρὰ κτυπήματα τοῦ Γιάννη Ψυχάρη, ἡ φτιαχτὴ καὶ ἄψυχη καθαρεύουσα, πού ἦταν ὡς τότε τὸ ἄπνοο, ἄχαρο καὶ ἀνεκφραστο γλωσσικὸ ὄργανο τῆς πεζογραφίας, ἀρχίζει νὰ γερμεύεται καὶ νὰ σωριάζεται νεκρή. Καὶ στὴ θέση τῆς ν' ἀναπηδᾷ φρέσκια, ὀλοζώντανη καὶ ὠραία ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ.

Ἔτσι παίρνοντας νέα δύναμη καὶ νέα ὀρμηὴ ἀπὸ τὸ εὐλύγιστο, εὐπλαστο καὶ ἐκφραστικὸ γλωσσικὸ ὄργανο τῆς δημοτικῆς, ἡ Ἑλληνικὴ πεζογραφία μπαίνει ἀνανεωμέ-

νη καὶ ἐνισχυμένη στὴ νέα τῆς περίοδο καὶ κατορθώνει νὰ πραγματοποιήσῃ καλλιτεχνικότερα καὶ ἀριτώτερα ἐπιτεύγματα.

Β'.

Τὸ γλωσσικὸ κήρυγμα καὶ τὸ λογοτεχνικὸ παράδειγμα τοῦ Γιάννη Ψυχάρη ἀνοῖξαν νέο δρόμο καὶ νέαν περίοδο στὴν Ἑλληνικὴ Πεζογραφία.

Βέβαια, οἱ γλωσσικὲς τῶν ἀντιλήψεις καὶ οἱ πρακτικὲς ἐφαρμογές τους—μ' ὅλο πού στηρίζονται σὲ βάσεις ἐπιστημονικῆς, γιὰ τὸ Ψυχάρη ἦταν προπάντων γλωσσολόγος—ἦσαν ὑπερβολικῆς, πολλῆς φορῆς φτιαχτές, γι' αὐτὸ συχνὰ καὶ ἀνεφάρμοστες. Καὶ ὅμως ἐπρόσφεραν μεγάλες καὶ ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες ὄχι μόνο στὴ γλωσσικὴ ἐξέλιξη, ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξη τοῦ Ἔθνους. Γιὰ τὸ ἔσπασαν τὰ βαριά καὶ καταθλιπτικὰ δεσμά, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ φεύτικη καὶ νεκρὴ καθαρεύουσα εἶχε φιώσει τὴ γλῶσσα του καὶ τὴ φωνὴ του καὶ εἶχε τυλίξει ἀσφυκτικὰ τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν ψυχὴ του.

Μπορεῖ νὰ μὴν ἦταν ὅσο ἔπρεπε εὐχρηστο καὶ εὐλύγιστο τὸ γλωσσικὸ ὄργανο, πού ὁ Ψυχάρης, ζώντας μακριὰ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ ἐπεξεργάστηκε χωρὶς ἄμεση καὶ ζωντανὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἐκφραστικῆς τῶν ἀνάγκης καὶ μὲ τὴν ὅλη γλωσσικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ πάντως ἦταν ἓνα ὄργανο βιώσιμο καὶ ἐξελίξιμο. Καὶ πὸ πολὺ ἀκόμη ἀπὸ γλωσσικὸ, ἦταν προπάντων ἓνα ὄργανο πνευματικὸ, ἓνα στερεὸ καὶ δυνατὸ κλειδί, πού ἀνοῖξε διάπλατα τὶς κλειστὲς πόρτες τῶν πνευματικῶν ὀριζόντων τοῦ Ἔθνους, γιὰ νὰ φουξήσῃ, ζωογόνα καὶ δημιουργικὴ πνοὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης καὶ νὰ γεμίσει καὶ νὰ καθαρῶσιν ἀπὸ τὴ σκουριὰ καὶ ἀπὸ τὸ μούδιασμα τὴ σκέψη του καὶ τὴν ψυχὴ του.

Τὸ ἴδιο καὶ ἡ πεζογραφία τοῦ Ψυχάρη: Χωρὶς νὰ ἔχη ἰδιαίτερη καλλιτεχνικὴ ἀξία, καὶ μὲ ὅλα τὰ μειονεκτήματα καὶ τὰ προσκόμματα τῶν γλωσσικῶν ὑπερβολῶν του, εἶχε νεῦρο καὶ παλμό, ζωντανὸ καὶ ζεστὸ ὕφος—τὰ ἴδια ἀκριβῶς στοιχεῖα ζωῆς καὶ τέχνης, πού ἔκλεινε μέσα τῆς ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ πού χρησιμοποιοῦσε καὶ πού τὰ μεταβίβαζε καὶ στὴν ἔκφραση,

στό ὕφος καὶ στὴν ὅλη μορφή τῆς πεζογραφίας του.

Καὶ καθὼς ἦταν ἡ γλῶσσα αὐτή—ὅπως εἶπαμε—βιώσιμη καὶ ἐξελίξιμη, ἄρχισε εὐθύς ἀμέσως νὰ δέχεται καὶ ν' ἀφομοιώνη τις ἐπιδράσεις τῆς ζωῆς καὶ νὰ καλλιερῆται μορφολογικὰ καὶ οὐσιαστικά. Καὶ ὄχι μόνον νὰ καλλιερῆται, ἀλλὰ καὶ νὰ καλλιερῆ τὴν ἔκφραση καὶ τὸ ὕφος τῶν συγγραφέων, πού τὴν χρησιμοποιοῦσαν μὲ κατανόηση καὶ μ' ἀγάπη, καὶ νὰ συντελῆ ἔτσι στὴν ἐξέλιξη καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ὅλης πεζογραφίας τῆς ἐποχῆς.

Τέτοια καλλιέργεια καὶ ἐξέλιξη, γλωσσικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ, μικρὴ βέβαια, ἀλλὰ πάντως αἰσθητὴ, παρουσίασαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι κίβλας ὁπαδοὶ καὶ συναγωνιστὲς τοῦ Ψυχάρη: ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης, ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, ὁ Πέτρος Βλαστός. Καὶ εἶναι ξεχωριστὰ χαρακτηριστικόν, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὴ δημοτικὴ γλῶσσα μὲ τὴν ἴδια ἐπιτυχία ὄχι μόνον στὸ καθαρὰ λογοτεχνικόν τους ἔργο, ἀλλὰ καὶ στὶς ἱστορικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς τους μελέτας καὶ ἀπέδειξαν ἔτσι ἔμπρακτα—πρῶτοι αὐτοί, μὲ τὸν Ἐλισαίω Γιαννίδη ἀργότερα—ὅτι ἡ εὐπλαστὴ καὶ ζωντανὴ αὐτὴ γλῶσσα εἶχε μέσα της ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ ὅλες τὶς δυνατότητες ν' ἀναποκομιθῆ σ' ὅλες τὶς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους καὶ ὄχι μόνον στὴν ποίηση, ὅπως πολλοὶ ἐνόμιζαν ὡς τότε.

★

Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλληνικὴ Πεζογραφία ξεκίνησε μὲ νέαν ὁρμὴν καὶ νέα δύναμη στὸν καινούργιον τῆς δρόμον. Καὶ ἂν, μαζί μὲ τὸ νέο της ἀπόκτημα—τὴ ζωντανὴ γλῶσσα—ἐφρόντιζε συγχρόνως νὰ κρατήσῃ καὶ νὰ καλλιερῆ τὴν πνευματικὴ κληρονομιά, πού μὲ τόσους κόπους καὶ δυσκολίας εἶχε κατακτήσει ἢ προηγουμένη περίοδος μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντη, ὡς τὸν κορυφαῖο συμπικνωτὴ καὶ ἐρμηνευτὴ τῶν πιὸ ὠραίων, πλατειῶν καὶ ὑψηλῶν πνευματικῶν προσπαθειῶν τῆς—θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ εἶχε πολὺ πιὸ γρήγορη ἐξέλιξη καὶ πολὺ πιὸ ἀποδοτικὴ πρόοδος.

Μὲ τὶς λαμπρὰς καὶ μεγάλες ἐκφραστικὰς δυνατότητες τοῦ νέου γλωσσικοῦ ὀργάνου,

οἱ Ἕλληνες πεζογράφοι μπορούσαν νὰ κατακτήσουν—καὶ τὸ ἐπέτευχαν πράγματι ὡς ἓνα ἀξίολογο σημεῖον—τὴν πιὸ ἀριστερά καλλιτεχνικὴ μορφή τῆς τέχνης τους. Ἄν, μαζί μὲ αὐτό, κατόρθωναν—ὅπως ἄλλοτε μπορούσαν καὶ ὅπως θὰ ἔπρεπε—νὰ συνδυάσουν καὶ τὸ οὐσιαστικόν περιεχόμενον, τὸ βαθύτερον πνεῦμα τῆς ἀληθινῆς τέχνης, τὴν ὑψηλὴν πολιτιστικὴν ἀποστολήν τῆς, θὰ συμπλήρωναν καὶ θὰ ὀλοκλήρωναν τὴν τέχνην τους καὶ θὰ ἔφθαναν σὲ πολὺ σημαντικώτερες καὶ τελειότερες ἐπιδόσεις καὶ ἀποτελέσματα.

Δυστυχῶς δὲν τὸ ἔκαμαν. Ἀκολούθησαν τὸν Ψυχάρη—καὶ πολὺ σωστά βέβαια—στὸ δρόμον τῆς μορφῆς, ἀλλὰ δὲν ἀκολούθησαν καὶ τὸν Παπαδιαμάντη στὸ δρόμον τῆς ψυχῆς. Ἄν ἔβαζαν ὁδηγούς καὶ τοὺς δύο μαζί καὶ ἂν ἔσμιγαν καὶ συνταύτιζαν τὰ διδάγματα καὶ τῶν δύο, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ὡς ἑνιαῖον κίνητρο καὶ πνοὴν στὴ νέα τους πορεία, θὰ εἶχαν προχωρήσει πολὺ, καὶ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς θὰ εἶχαν κίβλας ἀνέβῃ σὲ ψηλὰς κορφάς.

Ψάχνοντας ὅμως πιὸ πολὺ γιὰ τὴν γλῶσσα καὶ τὴν ἔκφραση παρὰ γιὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ περιεχόμενον, παραστράτησαν καὶ παραπλανήθηκαν. Ἀποροφρημένοι καὶ φανατισμένοι ἀπὸ τὸν σκληρὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα, πού ἐδημιούργησαν οἱ ἐπίπλαστες καὶ ἄστοχες ὑπερβολὰς τοῦ Ψυχαρῆ μὲ ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ ἡ ἀνίδεια καὶ τυφλὴ ἀντίδραση τῶν «γλωσσαμυντόρων» ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ Ἕλληνες πεζογράφοι ἔχασαν τὴν ἰσορροπία τους καὶ δόθηκαν σὲ μονόπλευρὴν καλλιέργειαν τῆς τέχνης τους, τὴν γλωσσικὴν καὶ μορφικὴν.

Ἀκολουθώντας ἔτσι—ἄλλοι συνειδητὰ καὶ ἄλλοι ἀσυναίσθητα—τὰ καινὰ, ἀλλὰ καὶ κενὰ δαιμόνια τῆς θεωρίας «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη», ἀδιαφόρησαν γιὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐργασίας τους, ἀγνόησαν ἢ περιφρόνησαν τὸν σκοπὸν τῆς τέχνης τους καὶ ἔδωσαν ἔργα ἐπιφανειακά καὶ ἄβυσθα, πού μπορεῖ νὰ ἦσαν πράγματι καλλιλογικά, ἀλλὰ δὲν ἦσαν καὶ πράγματι καλλιτεχνικά, μὲ τὴν πλατεῖαν—πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν—σημασίαν τῆς λέξεως.

Τέτοιοι πεζογράφοι ἦσαν ὁ Πλάτων Ροδοκανάκης προπάντων, ἀλλὰ κατὰ ἓνα με-

γάλο ποσοστό και ο Κώστας Χρηστομάνος, ο Παῦλος Νιρβάνας και ἄλλοι.

Ἔτσι τὸ ὠραῖο ἐκεῖνο ἄπλωμα τῆς στενῆς ἠθογραφίας στους πλατιούς ψυχολογικούς και ἀνθρώπινους ὀρίζοντες, πού εἶχε πραγματοποιήσει ὁ Παπαδιαμάντης και πού ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχαν ἀνοίξει και φωτίσει πῶς πολὺ οἱ μεταγενέστεροι, ἔμεινε γιὰ πολὺν καιρὸ ἀσυνέχιστο και ἀνεξέλικτο. Καὶ πολλοὶ πεζογράφοι τῆς ἐποχῆς, πού, παράλληλα μὲ τὴν ἐπίδοσή τους στὴν καλλιέργεια τῆς μορφῆς, εἶχαν προσπαθήσει νὰ δώσουν—κατὰ δεύτερο πάντως λόγο—κι' ἐσωτερικὸ περιεχόμενο στὴν τέχνη τους, ἔμειναν κυρίως ἠθογράφοι, μὲ τὴ ματιά τους πῶς πολὺ καρφωμένη στὴ λογογραφία τῆς στενῆς τοπικῆς περιγυριᾶς τους παρὰ στὴν πλατύτερη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου και τοῦ λαοῦ και στὴ ζωὴ γενικώτερα.

Τέτοιοι ἦσαν ὁ Χρῖστος Χριστοβασίλης και ὁ Κώστας Κρυστάλλης (στὸ πεζογραφικὸ του βέβαια ἐδῶ ἔργο) και ἀργότερα ὁ Κώστας Χατζόπουλος, ὁ Γιάννης Βλαχογιάννης και ἄλλοι.

★

Δὲν ἔλειψαν βέβαια και οἱ προσπάθειες γιὰ ἀνώτερες και εὐρύτερες ψυχολογικὲς και ἀνθρώπινες συνθέσεις, ἀλλὰ οἱ προσπάθειες αὐτὲς δὲν μπόρεσαν νὰ δη-

μιουργήσουν πλατὺ και ἰσχυρὸ ρεῦμα, πού νὰ διαποτίσει τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου και νὰ δημιουργήσῃ συμπαγὴ και ὁμοιογενῆ πεζογραφία και λογοτεχνία γενικώτερα, ἀλλὰ ἔμειναν σποραδικὲς και ἀπόμονες, και τὸ πῶς μειονεκτικὸ ἀκόμη: ἀτελεῖς και αὐτὲς καθεαυτὲς, ἀνολοκλήρωτες και ἄκαρπες.

Τέτοιες προσπάθειες ἔκαμαν ὁ Ἀνδρέας Καρκαβίτσας και πῶς πολὺ ὁ Κωνσταντῖνος Θεοτόκης, πού μὲ τὸ ἔργο του θέλησε—και ὡς ἓνα σημεῖο τὸ πέτυχε—ν' ἀγκαλιάσῃ εὐρύτερες μορφὲς κοινωνικῆς ζωῆς και ν' ἀναδώσῃ ζωηρὲς πνοὲς συμπόνοιας και ἀγάπης.

Τὴν ἴδια προσπάθεια ἔκαμε ἀργότερα ὁ Ἀντώνης Τραυλαντώνης μὲ τὶς λιτὲς κι' εὐγενικὲς του ἱστορίες γιὰ ἄπλους και ταπεινοὺς ἀνθρώπους, ὅπως και ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος, ὁ ὁποῖος—σὲ μεγαλύτερη ἔκταση, ἂν ὄχι και σὲ βάθος—παρουσιάζει συχνά, μέσα στὸ πολὺπλευρο και ἄνισο πεζογραφικὸ του ἔργο, ἀπτόμα και ἀνώτερα ἀνεβάσματα, πού τὸν ὀδηγοῦν—προπάντων μὲ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ μικρότερα διηγήματά του—σὲ φωτεινοὺς και μαστορικούς πίνακες τῆς ζωῆς και σὲ ζωντανοὺς τύπους ἀνθρώπων.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΗΛΙΑΚΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΣ

Ἐν και μόνον βλέμμα ἐπὶ τῶν δεδομένων τῶν ἐρευνῶν τῶν σχετικῶν μετὴν ἡλιακῆν ἀκτινοβολίαν, λέγει ὁ Διευθυντῆς τοῦ τμήματος Ἡλίου καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν Marcel Nicolet, μᾶς κάνει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι παρὰ τὴν ἐξέλιξίν τῆς ἡ σύγχρονος ἐπιστήμης τοῦ Ἡλίου δὲν ἔχει ἀκόμη καταλήξει εἰς θετικὰ συμπεράσματα, ἡ δὲ σύγχυσις ἐνίστε πλησιάζει νὰ εἶναι κανόν.

Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας—τῆς θερμικῆς, τῆς φωτεινῆς, τῆς ὑπεριώδους κλπ.—ἔχει δημιουργηθῆ πλουσιωτάτη βιβλιογραφία, διότι τὸ θέμα παρουσιάζεται λίαν ἐνδιαφέρον ἀπὸ καθαρῶς ἀστρονομικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ μετεωρολογικῆς καὶ βιολογικῆς. Ἐχει δὲ σημειωθῆ τεραστία ἐξέλιξις ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων αἰτινες ἀναφέρονται εἰς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας πλείστα φαινόμενα σχετιζόμενα μετὴν Ἀστροφυσικῆν, τὴν Φυσικῆν τῆς Ἀνωτέρας ἀτμοσφαιρας, τὴν Μετεωρολογίαν καὶ ἄλλας συναφεῖς ἐπιστήμας.

Οὗτω ἐπιτελεῖον ἐκλεκτῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων ἔρχεται νὰ διαλύσῃ τὰ νέφη τῆς ἀβεβαιότητος ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, ὁρατῆς καὶ ἀοράτου.

Ὁ W. Mörikofer, Διευθυντῆς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Davos, μελετᾷ καὶ ἀνατέμνει ἐπὶ σειρὰν δεκαετιῶν τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἀπὸ ἓν τῶν σπουδαιωτάτων Ἰνστιτούτων τῶν Ἀλπεων. Ἐν συνεχείᾳ ὁ καθηγητῆς M. Nicolet εἰς τὴν ἐπὶ ὑψηλοῦ διατριβῆν του γράφει ὅτι «...εἰς ὅλους τοὺς χρόνους ἡ ἐπίδρασις τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐπὶ τῶν ζώντων ὄντων τοῦ πλανήτου μας καὶ ἰδιαίτερος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε πάντοτε ἀντικείμενον προβλημάτων λίαν ἀντιτιθεμένων ἀτινα ἀναμένον τὴν λύσιν των».

Τὸ ὅλον θέμα τίθεται εἰδικώτερον ὑπὸ

δύο διαφόρους ἀπόψεις, τὴν φυσικῆν καὶ τὴν βιολογικῆν ἀποψιν. Δοθέντος δὲ ὅτι ἡ ἡλιακῆ ἀκτινοβολία εἶναι ἕνας σύνθετος παράγων τοῦ ἡλιακοῦ κλίματος, ἀρκεῖ οἱ ἐρευνηταὶ νὰ συσχετίσουν τὰ ἐκ τῶν εἰδικῶν ὀργάνων συμπεράσματα τῶν παρατηρήσεων μετὰ τῆς βιολογίας καὶ βιοχημείας.

Τὸ θέμα τοῦτο καὶ δύσκολον εἶναι ἀλλὰ καὶ ἐκτενές: δύσκολον μὲν διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀρκετὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα δὲν ἔχουν μέχρι τοῦδε διαλευκανθῆ ὑπὸ τῆς πυρηνιομετρίας καὶ δὲν γνωρίζει κανεὶς μέχρι ποίου σημείου νὰ προχωρήσῃ, ὥστε νὰ παρουσιάσῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε θετικὸν δι' αὐτὴν συμπεέρασμα.

Εἶναι δὲ καὶ ἐκτενές διότι, ἰδιαίτερος, κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετιάν, ἐστράφη ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀστρονόμων, μετεωρολόγων, φυσικοχημικῶν, ἰατρῶν καὶ βιολόγων εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἡλίου ἐν συσχετισμῶ μετὰς ἐπιδράσεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν εἰς ἓν ἄρθρον, ὡς τὸ παρὸν, νὰ θυγοῦν ὅλα τὰ προβλήματα καὶ ὅλαι αἱ ἀπόψεις αἱ σχετιζόμεναι μετὸ εὐρὺ καὶ τόσον ἐνδιαφέρον τοῦτο ζήτημα.

Μᾶς εἶναι ἤδη γνωσταὶ αἱ πολλαπλαῖ ἐπιδράσεις τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐπὶ ποικίλων φαινομένων ἐκδηλουμένων ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας.

Εἰς τὸν τομέα τοῦ γῆϊνου μαγνητισμοῦ, φέρ' εἰπεῖν, ὁ πολὺς K. F. Gauss, πρὸ ἑκατὸν πενήτηκοντα ἐτῶν ἐμελέτησε τὰς ἐπιδράσεις τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ «ἄστρου τῆς ἡμέρας» ἐπὶ τῆς ἀποκλίσεως καὶ ἐγκλίσεως τῆς μαγνητικῆς βελόνης, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῆς ὀλικῆς ἐντάσεως τοῦ γῆϊνου πεδίου, τῆς μελέτης ταύτης συνεχιζομένης ὑπὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον μαγνητικῶν σταθμῶν κατανεμημένων εἰς τὴν ὑδρογειον.

Πλεῖστοι εἶναι αἱ περιοδικαὶ διαταραχαὶ αἱ ὁποῖαι σχετίζονται μὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην· μαγνητικαὶ διαταραχαὶ καὶ μαγνητικαὶ καταιγίδες εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ὑπεριώδη ἀκτινοβολίαν τοῦ Ἡλίου, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὰ ποικίλα σωματῖα τὰ ὁποῖα οὗτος συνεχῶς ἐξαποστέλλει εἰς τὸ διάστημα, βομβαρδίζων καὶ τὸν ἡμέτερον πλανήτην.

Αἱ ἐμφανίσεις τοῦ πολικοῦ σέλαος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδιαιτέρως αἰσθητὸν εἰς τὰς πολικὰς χώρας, τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ, αἱ ἐπὶ τῆς ἰονοσφαίρας, στρατοσφαίρας καὶ τροποσφαίρας συμβαίνουσαι μεταβολαὶ εἶναι καὶ αὐταὶ ἀποτελέσματα τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς.

Μήπως ἡ ἐμφάνισις τῆς ἄλω, τῶν ἀνωτέρων νεφῶν (cirrus), ἡ μεταβολὴ τῆς στάθμης τῶν λιμνῶν καὶ θαλασσῶν, ὡς καὶ τὸ πάχος τῶν ἐτησίων δακτυλίων τῶν δένδρων δὲν δεικνύουν ἀπλήν καὶ κομψὴν σχέσιν μὲ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν συχνότητα τῶν ἡλιακῶν κηλίδων;

Νὰ εἶναι ἄρα γε τυχαῖα καὶ ἄσκοπα τὰ ὅς ἄνω ἀλληλένδετα γεγονότα;

Ἄναμφιβόλως ὄχι.

Ἐπάρχει εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα σκοπιμότης τὴν ὁποίαν διαπιστώνει συνεχῶς καὶ περισσότερον ὁ βαθὺς μελετητής.

«Ἡ ἀτμόσφαιρα, γράφει ὁ Ἀμερικανὸς χημικὸς ἀκαδημαϊκὸς A. C. Morrison, ἔχει ἀκριβῶς τόσον πάχος, ὅσον ἀρκεῖ διὰ τὰ ἀφῆνη νὰ διέρχωνται αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν βλάστησιν ἀκτίνες καὶ νὰ φρονεύουν τὰ βακτηρίδια, νὰ παράγουν τὰς βιταμῖνας καὶ νὰ μὴ βλάπτουν τὸν ἄνθρωπον, ἐκτὸς ἔαν ὁ ἴδιος ἐκτεθῇ εἰς αὐτὰς ἐπὶ πάρα πολὺν χρόνον».

Τόσον αἱ ἔμμεσοι ὅσον καὶ αἱ ἄμεσοι παρατηρήσεις τοῦ Ἡλίου ἔδειξαν πολλὰ ἐνδιαφέροντα σχετικῶς μὲ τὴν ὅλην συμπεριφορὰν καὶ διεργασίαν τὴν ὁποίαν προκαλοῦν ἐπὶ τῆς γῆνης ἀτμοσφαίρας ὅλα αἱ μορφαὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμπομένης ἀκτινοβολίας. Ὑποστηρίζεται μάλιστα ὑπὸ τινῶν ἡ ἀποψῆς ὅτι, «ὀλόκληρον ἡ ἰονόσφαιρα εἶναι ἐν ἡλιακῶν φαινόμενον».

Πράγματι ἡ ὑπεριώδης ἀκτινοβολία τοῦ Ἡλίου εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν αἰτία

τῆς παραγωγῆς ἰόντων εἰς ὅλα τὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς γῆς, ὅπου ποικίλαι διεργασίαι λαμβάνουν χώραν. Διὰ τῆς φωτοϊονώσεως ἀποχωρίζονται συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἠλεκτρόνια μοριακοῦ ὀξυγόνου καὶ ἄζωτου καὶ τὸ ὑπὸ μορφὴν ἀτόμων ὀξυγόνου. Τὰ ἐλεύθερα ἠλεκτρόνια, εἴτε ἐπικάθηνται ἐπὶ ἀτόμων ἢ μορίων ὀξυγόνου καὶ σχηματίζονται ἀρνητικὰ ἰόντα, εἴτε ἐν μέρει ἐξαφανίζονται συνεπεῖα ἐπανασυνδέσεώς των μὲ θετικὰ ἰόντα, ἐπερχομένης οὕτω ἰσορροπήσεως μεταξὺ παραγωγῆς καὶ ἐξαφανίσεως τῶν ἰόντων. Ὑπάρχουν εἰσέτι καὶ ἀποδείξεις—ὡς ἡ περίπτωσης τῶν ὀλικῶν ἐκλείψεων—αἵτινες μᾶς πείθουν ὅτι, αἰτία τῶν διεργασιῶν τούτων εἶναι ἡ κυματικὴ καὶ ὄχι ἡ σωματιακὴ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία. Ἡ ἀκτινοβολία αὕτη δὲν ἀσκεῖ ἐπιδράσεις μόνον ἐπὶ τῆς γῆς ἡμῶν—βακτηρίδια, βλάστησιν καὶ ζῶα—ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸ περὶ αὐτὸν ἀστρικὸν περιβάλλον.

Εἰς τὸν τομέα τῆς εἰδικῆς βιολογικῆς ἀκτινοβολίας τῶν ὑπεριωδῶν ἀκτίνων δυνάμεθα ὅλως φυσικῶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, οἱ μικροοργανισμοὶ ἐλαφρῶς ἀσθενεῖς μάζης, ὑφίστανται ἀποστείρωσιν, ὅταν εὐρίσκονται εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἐξωγῆνης ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου.

Ἡ ἐξόχως ἰσχυρὰ ἔντασις τῆς ὑπεριωδῶς ἀκτινοβολίας, τῆς ἐκπεμπομένης ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ὑπὸ τὴν παρούσαν κατάστασιν αὐτοῦ, ἐμποδίζει τὴν διαπλανητικὴν σποράν· ἤτοι ἀποκλείεται πλήρως ὁ κυτταρῶδης πολλαπλασιασμοὸς τῶν στοιχείων, ἐνδεχομένως μεταφερθεῖς ἀπὸ ἐνὸς πλανήτου εἰς ἄλλον (Sir. J. Jeans). Ἐκ τῶν νεωτέρων μετρήσεων τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας, αἵτινες γίνονται μὲ ἀντιειμενικὸν σκοπὸν τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἡλιακῆς σταθερῆς καὶ γενικῶς τὴν εἰς δραστηκότητα ἐνεργεῖαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, προέκυψαν ἐν Uccle τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

Ἡ δραστηκότης αὕτη προσδιοριζομένη μὲ τὸ ποσὸν τῆς ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον δέχεται μία ἐπιφάνεια γνωστοῦ ἐμβαδοῦ εἰς μίαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, εὐρέθη ὅτι ἔχει ὡς ἑξῆς:

α) Μία ὥρα ἡλιοφανεῖας κατὰ μῆνα Ἰουλίον, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἔχει τὴν τι-

μὴν ἑκατόν, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιφάνεια ἡ δεχομένη τὴν ἀκτινοβολίαν εἶναι κάθετος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἡλίου. Ἡ τιμὴ αὕτη ἐλαττοῦται εἰς τὰ ὀγδοήκοντα ὀκτῶ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια εἶναι ὀριζοντία, πίπτει δὲ κάτω τῶν τεσσαράκοντα ἐπὶ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια γίνῃ κατακόρυφος, δηλαδὴ ἐὰν αὕτη βλέπῃ πρὸς τὸν νότον (προκειμένου διὰ τὸ νότιον ἡμισφαίριον ἡ ἐπιφάνεια θὰ βλέπῃ πρὸς τὸν βορρᾶν).

β) Ἐξ ἄλλου μία ὥρα ἡλιοφανεῖας κατὰ Φεβρουάριον (χειμῶν), περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἔχει τὴν τιμὴν ὀγδοήκοντα ἐπὶ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια εἶναι κάθετος πρὸς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, αὕτη πίπτει εἰς τὰ τεσσαράκοντα τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατόν ἐὰν ἡ ἐπιφάνεια εἶναι ὀριζοντία· διὰ μίαν δὲ ἐπιφάνειαν κατακόρυφον ἢ δραστηκότης προσεγγίζει τὰ ἑβδομήκοντα ἕξ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Στηριζόμενοι εἰς τὰ δύο αὐτὰ συμπεράσματα δυνάμεθα νὰ κάμωμεν μίαν σκέψιν ἢ ὁποία ἔχει γενικωτέραν σημασίαν.

Μία κατακόρυφος ἐπιφάνεια δέχεται, ὡς ἐλέχθη, κατὰ τὸν χειμῶνα διπλάσιον ποσοστὸν ἡλιακῆς ἐνεργείας ἢ κατὰ τὸ θέρος. Τοῦτο εἰς τὸν βαθὺν μελετητὴν λέγει πολλά. Ἐὰν ἀναλογισθῇ κανεὶς τὴν ἀνάγκην τῆς θερμαντικῆς δράσεως τοῦ Ἡλίου πού ἔχει τόσον τὸ ζωϊκὸν ὅσον καὶ τὸ φυτικὸν βασίλειον, μὲ τοὺς εἰς κατακόρυφον στάσιν ἀντιπροσώπους των, ἀντιλαμβάνεται

μίαν σοφὴν διάταξιν καὶ ταξιθέτησιν τῶν φυσικῶν γεγονότων· μίαν, ὅπως συνήθως λέγομεν, σοφὴν οἰκονομίαν τῆς φύσεως πρὸς τοὺς λεπτοτέρους ὁργανισμούς, οἵτινες μὲ τὴν παραμικρὰν κίνησιν δύνανται νὰ ἐκμεταλλεύονται τὸ μεγαλύτερον δυνατόν ποσὸν ἡλιακῆς ἐνεργείας.

Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν οἰκονομίαν τῆς φύσεως, οἱ σοφοὶ καὶ εἰλικρινεῖς ἐρευνηταὶ δὲν διαβλέπουν εἰ μὴ μόνον μίαν μερικὴν καὶ σκόπιμον ἐκδήλωσιν τῆς Ἀπειροῦ Δυναμείας καὶ Σοφίας, ἢ ὁποία τὰ πάντα κατευθύνει βάσει σχεδίου τὸ ὁποῖον ἐκπληρώνει ἕνα ἀπώτερον καὶ εἰς αὐτὴν πλήρως γνωστὸν προορισμὸν.

Π. Α. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

τοῦ Μετεωρολογικοῦ Ἰνστιτούτου
τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Κωτσάκης: Ἡ ἀόρατος ἡλιακὴ ἀκτινοβολία καὶ αἱ ἐπιδράσεις τῆς ἐπὶ τῆς γῆς, Ἀθήναι 1953.

M. Nicolet: Ensoleillement et orientation en Belgique, 1949.

M. Γερουλιάνου: Ἄρθρα εἰς Ἱατρικὴν Ἐφημερίδα, 1953.

Περιοδικὸν «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος» τομ. 1954, σελ. 148-152.

Δ. Κωτσάκης: Ἡ Μαθηματικὴ ἀπλότης καὶ κομψότης ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς φύσεως, Ἀθήναι 1953.

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΑΛ. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗ

Είναι γνωστή η μεγάλη θρησκευτικότητα του 'Αλεξάνδρου Μωραϊτίδη, η οποία ἐνετάθη τὰ τελευταῖα του χρόνια και κατέληξε στη μοναχική του ἀφιέρωσι(1). Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἐξαδέλφου του 'Αλ. Παπαδιαμάντη (1910) και ἰδίως μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του 'Αθανασίας (1915), ὁ Μωραϊτίδης «ἐξαυλωμένος», ὅπως τὸν χαρακτηρίζει ὁ Στέφανος Δάφνης, ἀφίνει τὴ δημοσιογραφία και τὴ λογοτεχνία και στρέφεται ὀλοκληρωτικά πρὸς τὸν Θεόν. Συγχρόνως ἐτοιμάζεται γιὰ τὸ αἰώνιο ταξίδι. Μὰ κ' ἡ περίοδος αὐτῆ τῆς ὀλοκληρωτικῆς του ἀφιερώσεως δὲν ἔμεινε φιλολογικὰ ἄγνωστος. Σὲ δύο νέα εἶδη στρέφεται τώρα ὁ ἀσκητής. Μεταφράζει μὲ πόθο τοὺς Πατέρας τῆς 'Εκκλησίας, και ἰδίως τὸν Μέγαν Βασίλειον και τὸν Γρηγόριον Θεολόγον, και συγχρόνως συνθέτει ἀκολουθίες σὲ ἁγίους. Τὸ διπλὸ αὐτὸ ἔργο τοῦ πατρολόγου και τοῦ ὑμνογράφου, πὸν θάπρεπε κάποτε νὰ μελετηθῆ, ἀπορροφᾷ ὅλη τὴ σκέψι του.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Μωραϊτίδης ἀλληλογραφεῖ μὲ διάφορα πρόσωπα τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία τὸν θέλγει ἰδιαίτερος. Μιὰ σειρά τέτοιων ἐπιστολῶν πρὸς τὴν ἡγουμένην τῆς μονῆς Κεχροβουνίου Τήνου Θεοδοσίαν-Θεοδώραν ἔχει ἤδη δημοσιευθῆ(2). Δυὸ ἄλλες παρόμοιες φέρουμε τώρα στη δημοσιότητα. Ἡ πρώτη σειρά ἀπευθύνεται στὸν εὐλαβῆ μοναχὸν 'Αβιμέλεξ Μπανάκη, στενὸν φίλον τοῦ Μωραϊτίδη, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ σήμερα νὰ ἀσκητεῖται στη σκήτη τῆς Μικρᾶς 'Αγίας 'Ανας, στὸν Ἄθω. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται ἐπανειλημμένως στη δημοσιευμένη ἤδη ἀλληλογραφία πρὸς τὴν μοναχὴ Θεοδοσία.

Στὸν ἴδιο μοναχὸ στέλνει ὁ Μωραϊτίδης και δύο ἀκολουθίες πὸν συντάξε ὁ ἴδιος γιὰ δύο ἁγίους τοῦ 'Ιουλίου: τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μιχαῆλ τοῦ Μαλείνου, πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ ἁγίου 'Αθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθω (12 'Ιουλίου)(3) και τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Εἰρήνης τῆς ἐκ Καππαδοκίας, ἡγουμένης τῆς μονῆς Χρυσοβάλαντου (28 'Ιουλ.). Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἅγιοι ἔχουν τοῦτα τὰ κοινά, πὸν συγκινοῦν ἰδιαίτερος τὸν Μωραϊτίδη. Κατήγοντο ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Μ. Βασιλείου, τὴν Καππαδοκία, ἦσαν ἐνδοξοὶ κατὰ κόσμον, ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα και ἀσκήτησαν. Τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς, πὸν δὲν εἶναι πλήρεις, τῆς ἀντέγραφε κατὰ τμήματα σὲ πρόχειρα χαρτιά ὁ εὐλαβῆς ὑμνογράφος και τῆς ἔστειλε μαζί μὲ ἐπιστολὴς στὸν ἁγιορεῖτη φίλον του. Ἔτσι ἔχουμε ἐκτὸς ἀπὸ τῆς δύο ἀκολουθίας, τρεῖς αὐτοτελεῖς ἐπιστολὴς και τρεῖς ἄλλες ἐπιστολὴς πὸν παρεμβάλλονται στὰ χειρόγραφα τῶν ἀκολουθιῶν, μερικῆς ἀχρονολόγητες. Τῆς δημοσιεύουμε τώρα πὸν συμπληρῶνται 25 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του.

Α'. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἐν Ἀθήναις τῆ 19 Αὐγούστου 1919

Ἄγαπητὴ Ἀβιμέλεξ

Ἐλαβον τὴν μακρὰν ἐπιστολήν τῆς ὁσιότητός σου, τὴν ὁποίαν ἐπισταμένως ἀναγνοὺς ἐξετίμησα δεόντως τὰς ὑποθήκας και παροτρύνσεις σου προερχομένας ὡς πάντοτε ἀπὸ γνησίας και εἰλικρινούς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον ἀγάπης. Μὴ παύση δὲ νὰ εὐχέσαι ὅπως ἀκολουθήσω αὐτὰς ἐν αἷς ἐγκείται ἡ σωτηρία μου, ἦν πάντοτε ἀπὸ βρέφους ἐπόθησα και ἀφ' ἧς ὁ σκολιὸς δράκων ἐπανειλημμένως μὲ ἀπεμάκρυνε,

(1) Βλ. «Ἀκτίνες» 1939, σελ. 338.

(2) «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» 1950, τεύχη 46, 47, 48, 52, 64.

(3) Τὸν βίον του ἔχει ἐκδώσει ὁ Petit στὴν Revue de l' Orient Chrétien, 1902, σελ. 566-567.

διότι ὡς φαίνεται δὲν ὑπῆρχεν ἐν ἐμοὶ ἢ ἀπαιτουμένη ἐπίγνωση.

Παρακαλῶ νὰ προσφέρῃς τοὺς χαιρετισμούς μου εἰς τὸν καλὸν κύρ- Σταύρον⁽⁴⁾ τὸν ἰσάδελφόν μου φίλον καὶ νὰ μὲ συγχωρῇ διότι δὲν τῷ ἀπαντῶ ἰδιαίτερος ἐπασχολούμενος πολὺ μὲ τὴν δυσκολίαν τοῦ εὐρεῖν ἐπίδεσμον κατὰλληλον. Ἐχάρην ὑπερβαλλόντως ὅτι κατέληξεν εἰς τὴν συμπαθητικὴν Καλύθην σας καὶ εὐχομαι ἢ Κυρία Θεοτόκος νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ δείξῃ ὑπομονὴν ἐν πᾶσι.

Λαμβάνετε ἐπιταγὴν ταχυδρομικὴν ὑπ' ἀριθ. 17,041 ἐκ δραχμῶν 32. Ἐξ αὐτῶν τὰς μὲν 20 ἀποστέλλει μίαν εὐγενεστάτην φίλην μας καὶ εὐλαβικῶς λίαν νὰ εὐχῆσαι ὑπὲρ ὑγείας Σωτηρίου, συμβίασ καὶ τέκνου. 5 στέλλει ὁ φίλος μας Νικόλαος Βαλῆς καὶ 5 ἕνας φίλος του Γεώργιος Μικῆς. 2 δὲ στέλνει ἢ κυρὰ Μαρία ἢ Χατζήδαινα, ἢ ὁποία εὐχαριστήθη πολὺ ἀπὸ τὰς συμβουλὰς σας καὶ τὴν ὁποίαν ὅμως πνίγουν οἱ λογισμοὶ διὰ τὸν αὐτοκτονήσαντα υἱόν της, περὶ οὗ δὲν ἠμπορεῖ νὰ βεβαιωθῇ τελείως, ἀναμένει δὲ τὸν ἄλλον υἱόν της νὰ μάθῃ τὰ καθέκαστα. Ἀπαρηγόρητος θὰ εἶναι ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι ἐν γνώσει ἠυτοκτόνησεν ὁποῦ δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ προσφῆρῃ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν θυσίας. Τώρα ἐν τῇ ἀδηλίᾳ ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ μνημόσυνα καὶ δεήσεις.

Δὲν εἶδον τὸν πατᾶ-Νικόλαον νὰ τοῦ ἀναφέρω τὰ γραφόμενά σου. Οὔτε τὸν Στέλιον ἀκόμη. Ἀπὸ τὸν Μενάγιαν⁽⁵⁾ ἔλαβον πρὸ ἡμερῶν γράμμα ὁποῦ μοῦ ἔλεγεν ὅτι ἢ ὑγεία του δὲν πηγαίνει καλὰ καὶ εὐρί-

σκετο εἰς ἀνάγκην παρηγορίας. Ἐγὼ ἔνεκα μεγάλης ζαλοῦρας ὁποῦ μὲ κατέλαβε ἀπὸ τὰς περιπετείας μου δὲν ἠμπόρεσα ἀκόμη νὰ τοῦ γράψω ἂν καὶ ἠγόρασα μίαν βραχεῖαν. Εἰς τὸν ἀγαπητὸν Σπυρίδωνα διαβίβασε τοὺς χαιρετισμούς μου, καθὼς καὶ εἰς τὸν καλὸν Νικόλαον τὸν ἱατρὸν.

Ἀνάγγειλε εἰς τὸν καλὸν Σώζοντα ὅτι τὸ καλλιγραφημένον χειρόγραφον παρέδωκα πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος εἰς τὸν ἐκεῖ Πολύκαρπον. Χαιρετίζω καὶ εὐχομαι τὰ τέκνα σου Ἄντωνιον καὶ Νήφωνα. Ἡ Ἑλένη καὶ ὁ Πανόπουλος σὲ χαιρετίζουν καὶ ἀσπάζομεθα τὴν ἀγίαν σου δεξιάν.

Ἄ. Μ.

Ἄγαπητὴ Ἀδιμέλεχ

Λέξαι τὰς εὐχὰς μου ἀπὸ βαθέων διὰ τὰς ἀγίας εορτὰς τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Ἰησοῦς μας Χριστὸς νὰ σὲ ἐνιοχῇ ἐν τῷ ἀπείρῳ ἔλεει του εἰς τὸν μοναστικὸν καὶ ἐρημικὸν ἀγῶνα, καὶ νὰ χαίρουν ὑγείαν τὰ τέκνα σου εἰς τὸ νὰ σὲ ἐξυπηρετῶσιν ἐν πᾶσι. Μὲ τὴν εὐχὴ σου καλὰ ἐπεράσαμεν εἰς τὸν ἕξω ἄνθρωπον. Εὐχου νὰ ὑγιαίνωμεν καὶ εἰς τὸν ἔσω, διότι ὁ χρόνος συντέμνεται πάντοτε καὶ καθὼς ἀληθινὰ γράφεις εἰς τὸν φίλον Μενάγιαν, εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἐνδεκάτην ὥραν. Κάμε προσευχὴν νὰ φωτισθῶ εἰς τὸ ποῦ νὰ καταπαύσω. Ἐχὼ βλέπεις κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ γήρατος ἕξεις καὶ τὴν κήλην καὶ ἔχω ἀπόλυτον ἀνάγκην περιποιήσεως. Εἰς Λογγοβάρδαν, ἐπειδὴ εἶναι κοινόβιον, διαβλέπω τὴν σωτηρίαν μου ἀσφαλεστέραν, ὄντος καὶ τοῦ καλοῦ ἐκεῖ Φιλοθέου⁽⁶⁾, ἀλλὰ συνήθισα εἰς τὸ θέλημά μου καὶ λυποῦμαι σφόδρα νὰ μεταλλάξω βίον διὰ τῆς ἀποτάξεως τῶν πραγμάτων μου, βιβλίων, εἰκόνων κλπ. Μοῦ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν φυγὴν μου ἀπὸ τὸν κόσμον πρέπει νὰ συνοδευθῶ ἀπὸ τὸ δωμάτιόν μου μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ὡς ἔχουν καὶ εὐρίσκονται. Τοῦτο δύναται νὰ ἐκπληρωθῇ ἢ πλησίον σου ἢ εἰς Σκιάθον. Εἰς Σκιάθον θὰ ἔχω περιπλέον τὴν περιποίησιν καὶ φροντίδα τῶν συγγενῶν μου. Φωτίσθητι

(4) Σταύρος Πλεγμένος, ἦταν λογιστὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ σὲ ἡλικία 60 ἐτῶν περίπου ἐπῆγε στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἔζησε μίαν δεκαετία ὡς μοναχὸς Συμεῶν.

(5) Γεράσιμος Μενάγιος, μοναχὸς ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία, κοινὸς φίλος τοῦ Ἀδιμέλεχ καὶ τοῦ Μωραϊτίδη. Ἦταν ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια, ἐσπούδασε χημικὸς στὴν Ἑλβετία, κατόπιν διωρίσθη στὴν Αἴγυπτον καὶ ἀργότερα ἐπιθεωρητὴς στὸ Ὑπουργεῖο Ἐπισιτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸ 1920 περίπου ἄφησε τὸν κόσμον καὶ τὴν κοσμικὴν ζωὴν, ἦλθε στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἔμεινε πέντε χρόνια ὑποτακτικὸς κατόπιν ἐρημίτης στὴν Ἅγια Ἄννα καὶ σήμερα ζῇ στῇ μονῇ Ἁγ. Παύλου. Εἶναι πολὺ μορφωμένος καὶ ἐνάρετος.

(6) Φιλόθεος Ζερβάκος, ἱερομόναχος, ἠγούμενος μέχρι σήμερα τῆς Μονῆς Λογγοβάρδας στὴν Πάρο.

καὶ φώτισόν με. Ἐὰν ἔχω ἓνα βοηθὸν ἢ πορῶ νὰ ἐξασφαλίσω τὴν σωτηρίαν μου ἐν Σκιάθῳ; Ἦκουσα ὅτι εἰς τὴν Σκήτην σου εἶναι δομὴν τὸ ψῦχος. Θὰ γίνω δὲ καὶ ἀφορμὴ σκανδάλου εἰς τὸν καλὸν γέροντα Δ. ὅστις θὰ μὲ παρεξηγήσῃ. Εἰς Σκιάθον ὑπάρχει προσέτι καὶ τὸ ἱερὸν Κοινόβιον τῆς Εὐαγγελιστρίας⁽⁷⁾, ὅπου ἐκάρην ἀναγνώστης καὶ ἔμαθον τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ εἶναι ἴδρυμα τῶν προπατόρων μου. Εἶναι τώρα εἰς μεγίστην παρακμήν. Γυναῖκες ὁμῶς δὲν ἐμβαίνουν. Ἐχὼ ἀσφάλειαν ἐν αὐτῷ; Ὑπάρχει ἓνας ἠγουμένος καὶ γίνονται αἱ ἀκολουθίαι. Ἦ τράπεζα εἶναι ἰδιόρρυθμος. Μοναχοὶ δύο μόνον. Ἦμπορῶ νὰ ἡσυχάσω μὲ τὰς ἀναμνήσεις μου ἢ νὰ ἀναλάβω τὴν ἀνακαίνισιν; Ὁ ἐπίσκοπος μὲ ἐκτιμᾷ κάπως. Καὶ ὑποθέτω θὰ μὲ ὑποστηρίξῃ. Ἀλλὰ συμφέρει τοῦτο εἰς ἐμέ, τώρα εἰς τὸ τέλος; Ἦθελα νὰ κάμω κάτι καλὸν διὰ τὴν πατρίδα μου καὶ ἐπόθουν πάντοτε τοῦτο, συνηθίσας ἐκεῖ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς. Ἀλλὰ συμφέρει τοῦτο πλέον εἰς ἐμὲ τώρα(;). Ἦθελα τὰ βιβλία μου ἐκεῖ νὰ μείνουν, ὅπου ἀπὸ μικρὸς ἐξήλεуса τὸν βίον αὐτὸν καὶ εἰς ὅλας τὰς σκέψεις μου τώρα αὐτὸς ὁ λογισμὸς κυριαρχεῖ. Σοῦ γράφω ὅλα ὅπως σοὶ δώσω νύξεις εἰς τὸ νὰ μὲ συμβουλευέσῃς. Πάλιν νὰ ἔλθω πρῶτον ἐδῶ νὰ ἀξιωθῶ νὰ λάβω τὸ ἅγιον Σχῆμα, ἔστω καὶ πλησίον τοῦ γέροντος Δ. καὶ ὑστερον ἐπαναστάτησῃ ὁ λογισμὸς μου νὰ καταφύγω εἰς Σκιάθον; Ἀλλὰ ἔχω τώρα καιρὸν διὰ ταξείδια; Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἢμπορέσω νὰ ἀλλάξω βίον, ἦτοι θὰ εὐαρεστοῦμαι νὰ διάγω ὅπως γνωρίζεις μὲ τὴν ἐρημίαν μου, μὲ τὴν ἐργασίαν μου εἰς τὸν ἅγ. Βασίλειον, μὲ τὸ φαγητὸν ὅπως τύχη καὶ ὁπότεν τύχη καὶ μὲ τὰ καφεδάκια μου κλπ. καθὼς γνωρίζεις, μὲ τὰς λειτουργίαις μου καθ' ἐκάστην. Ἐνῶ εἰς Λογγοβάρδαν ἂν δὲν θὰ τὰ ἔχω αὐτὰ ἀπαράλλακτα, θὰ ἢμπορέσω νὰ ἀποβάλω αὐτὴν τὴν ζώην;

(7) Γιά τὸ περίφημο αὐτὸ μοναστήρι τῶν Κολλυβάδων βλ. Γ. Βερίτη, Τὸ ἀναμορφωτικὸ κίνημα τῶν Κολλυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιάθου, «Ἀκτίνες», Πασχαλινὸ τεύχος, 1943.

(Ἡ ἐπιστολὴ σταματᾷ ἐδῶ ἀνυπόγραφος. Ἦσως νὰ ὑπῆρχε καὶ ἄλλο χαρτί).

Ἐν Ἀθήναις 15 Ἰανουαρίου.

Ἀγαπητὴ Ἀβιμέλεχ.

Ἐλαβα τὴν βραχεῖαν καὶ ἐθλίβην μεγάλως διὰ τὴν ἀσθενείαν σας ὡς καὶ διὰ τὸν ἀδελφὸν Ἀντώνιον καὶ διὰ τὸν καλὸν ἱερέα. Εἰς τὴν ἐξαδέλφην δὲν τὸ ἐφανέρωσα, διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ διὰ τὴν διακοπὴν τοῦ Σαρανταλειτουργοῦ. Ὅταν τελειώσῃ, νὰ τῆς γράψῃτε ἓνα γράμμα πνευματικὸν καλὸν, διότι ἔχει σκοπὸν νὰ κάμῃ καὶ ἄλλο (κυρίαν Φωτεινὴν.... ἔτσι ἀπλῶς γράφετε) καὶ ἓνα ὑψωμα θέλει μὲ καμμίαν εὐκαιρίαν. Τὸ ψήνετε λίγο εἰς τὰ κάρβουνα καὶ διατηρεῖται. Διὰ τὸν ἀποθανόντα ἀνεψιὸν τῆς λυπεῖται ὅτι δὲν ἐξωμολογήθη καὶ ὅτι εἶχε χρόνια νὰ μεταλάβῃ, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ κάποιαν σχέσιν.

Τὸ Σάββατον εἶναι τοῦ ἁγίου Μακαρίου. Σᾶς εὐχόμαι νὰ ἔχετε πάντοτε τὴν εὐλογίαν του καὶ σκέπη καὶ νὰ ἀκμάσῃ ἡ κέλλα του εἰς δόξαν Χριστοῦ. Χθὲς ἀπέστειλα τὰ ὀσᾶ εἰς Τήνον κατὰ παραγγελίαν τῆς κυρ. Θεοδώρας⁽⁸⁾ διὰ τινος μοναχῆς. Ἀσπάζομαι ἁγίαν δεξιάν σας, χαίρετίζω συνοδίαν σου καὶ ἰδίως Ἀντώνιον δι' ἐορτῆν του. Θὰ εἶναι καλὰ τώρα.

A. M.

Πανόπουλος καὶ Ἐλένη σᾶς χαίρετίζουν.

23 Ἰουνίου 1916⁽⁹⁾.

Ἀγαπητὴ Ἀβιμέλεχ.

Σοὶ ἔγραψα πρὸ ἡμερῶν ἐν ἐκτάσει, καὶ σοὶ ἀνεκοίνωσα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πνευματικοῦ πατᾶ Νικολάου διὰ τὸν Εὐαγγελισμόν. Χθὲς ἦλθε πάλιν ὁ καλὸς Παπανικόλαος καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι σοὶ ἔγραψε διὰ τὰς 15 ἴβριου, διότι τότε γίνονται αἱ ἐγχειρήσεις ὅπου κρυώνει ὁ καιρὸς. Ἐὰν ὁμως ἐνοχλήσαι καὶ δὲν ἢμπορῆς νὰ περιμένῃς, τότε ἢμπορεῖς νὰ ἔλθῃς

(8) Θὰ πρόκειται γιὰ τὴν ἠγουμένη τῆς Μονῆς Κεχροβουνίου Τήνου, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπευθύνεται ἡ ἀλληλογραφία πού ἀναφέραμε στὴν ἀρχή.

(9) Ἡ ἐπιστολὴ παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα τῆς ἀκολουθίας τῆς ὁσίας Εἰρήνης.

καὶ προτῆρα. Ἔδειξε τὸ γράμμα σου εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Νοσοκομείου καὶ τὸν ἠρώτησε πόσων χρόνων εἶσαι. Ἔδειξε ὁ διευθυντὴς καλὴν προαίρεσιν χάριν τοῦ Παπανικολάου. Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ μὴ σοῦ κάμωμεν τὸ χατήρι, εἶπε. Ἐτοιμάζομαι νὰ ἀναχωρήσω αὐριον εἰς Σκίαθον σὺν Θεῷ καὶ διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην βίαν γράφω. Ἀσπάζομαι εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν τοῦ γέροντος καθὼς καὶ τὴν ἰδικήν σου. Ἡ Ἑλένη καὶ Πανόπουλος μένουσιν εἰς Ἐλευσίνα. Χαιρετισμοὺς πολλοὺς εἰς τὸν (ισάγγελον) ἱατρόν. Τοῦ πατρ. Δανιὴλ ἔλαβον τὸ γράμμα διὰ τὸν παπα-Ἀθανάσιον καὶ τὸ ἔστειλα χθὲς εἰς Βόλον.

Ἀδελφὲ πάτερ Ἀντώνιε⁽¹⁰⁾.

Πολὺ συνεταράχθην διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σεβαστοῦ μας Γέροντος. Εὐχομαι ὀλοψύχως νὰ ἀναλάβῃ ταχέως διότι μᾶς εἶναι πολὺ χρήσιμος. Ὅταν εἶδα ἄλλο γράψιμον εἰς τὸν φάκελλον τῆς ἐπιστολῆς, ὑπόπτεισα ἀμέσως. Ἄλλ' ὅμως δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν. Ὑπενθυμίζω ὑμῖν ὅτι ἀπέστειλα πρὸ καιροῦ καὶ ἄλλα χρήματα. Ὅταν τὰ λάβητε μοὶ γνωστοποιεῖτε παρακαλῶ τοῦτο.

Εὐχομαι μὲ ὑγίαν τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν. Ἀσπάζομαι ἁγίαν δεξιὰν τοῦ σεβ. Γέροντος. Ἦθελα νὰ γνωρίζω τὰ περὶ ἡμιπληγίας πῶς συνέβη. Παρατηρεῖτε ἂν λείπη κανὲν ἄλλο τροπάριον.

Ἀσπάζομαι τὴν δεξιὰν σας ὡς καὶ ὑμετέρου ἀδελφοῦ.

Ἄλ. Μ.

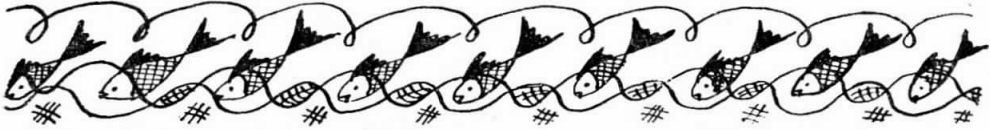
10 Ἰαν.

Βοήθειά μας ὁ μέγας Ἱεράρχης Νυσοσαίων. Δὲν ἔλαβον ἀκόμη ἀπάντησιν περὶ τῆς ἐπιταγῆς σταλείσης 8 10βρίου. Πρὸ τινων ἡμερῶν σοὶ ἔστειλα καὶ ἄλλας 50 δραχ. καὶ ἐπιστολὴν ἐπεξηγοῦσαν. Πιστεύω ὅτι θὰ τὴν ἔλαβες. Μὲ τὰς εὐχάς σου καλὰ εἴμεθα, ψευτοπορεύομαι.

A. M.

B. ΕΡΑΣΤΟΣ

(10) Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ὅπως καὶ ἡ ἐπόμενη παρεμβάλλονται στὰ χειρόγραφα τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Μιχαήλ.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΚΟΛΛΕΓΙΑ

Αἱ ὀλίγαι γραμμαὶ πού θά ἀκολουθήσουν θά διατεθοῦν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἑνὸς βιβλίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔγραψεν ἕνας μόνον συγγραφεὺς, οὔτε ἀναπτύσσεται εἰς αὐτὸ θέμα ἀναφερόμενον εἰς ἕνα οἰονδήποτε κλάδον ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἢ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ ἔγραψαν δεκατέσσαρες ἐν ὄλῳ διακεκριμένοι, εἰς τὴν εἰδικότητά του ἕκαστος, ἐπιστήμονες καὶ ἀναφέρεται εἰς ἕνα θέμα τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει καὶ πρέπει νὰ ἀπασχολῆ καὶ νὰ συγκινῆ κάθε ἐρευνητὴν, κάθε διανοούμενον, κάθε πνευματικὸν ὄντως ἄνθρωπον. Τὸ ἔργον τοῦτο φέρει τὸν τίτλον: «Θρησκευτικὴ προοπτικὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Κολλεγίων» (*).

Τὸ θέμα αὐτό, τῆς σχέσεως δηλαδὴ τῆς βαθυτέρας, μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης, καὶ εἰδικώτερον, τὸ θέμα πῶς ἀντιμετωπίζεται σήμερον ἀπὸ τοὺς διδάσκοντας εἰς τὰ Κολλέγια καὶ Πανεπιστήμια καθηγητὰς τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας ὡς καθολικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον συνοδεύει καὶ ἐμψυχώνει τὸν βαθὺν ἐρευνητὴν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπλοῦν ἄνθρωπον, εἶναι ἐκ τῶν βασιχωτέρων καὶ θεμελιωδεστέρων διὰ τὴν σημερινὴν κρίσιν καμπῆν τῆς ἀνθρωπότητος. Περισσότερον ἀφορᾷ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς σημερινῆς σπουδαζούσης γενεᾶς, μάλιστα εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν.

Ὅντως εἶναι κοινὸς τόπος, ὅτι ἡ γενεὰ αὕτη θά ἀποτελέσῃ ἐν πολλοῖς τὴν ἡγέτιδα τάξιν τῆς αὐριανῆς κοινωνίας καὶ ἐπομένως θά καθορίσῃ, εἰς ἕνα μέγαν βαθμὸν, τὸν δείκτην τῆς πνευματικῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἀκριβῶς οἱ δεκατέσσαρες Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν τὸ ἀνωτέρω ἔργον, αἰσθανόμενοι τὴν εὐθύνην τῶν αὐτῶν, παρουσιάζουν, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰδικῆς ἐπιστήμης τοῦ ἔ-

καστος, τὰς τάσεις καὶ τὰς κατευθύνσεις τὰς ὁποίας ἔχει πάρει ἢ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ σκέψις καὶ ἔρευνα.

Συνεργάζονται δὲ τόσοι ἐρευνηταί, διότι πρέπει νὰ γίνῃ μία σύνθεσις καὶ ἑναρμόνισις τῶν ἐπὶ μέρους συμπερασμάτων, διὰ νὰ παρουσιασθῆ κάτι τὸ ἐνιαῖον καὶ ἐντελῶς συγκεκριμένον. Ἀνταλλάσσει τὰς σκέψεις του ὁ ἐκπρόσωπος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μὲ τὸν κοινωνιολόγον καὶ τὸν βιολόγον καὶ τὸν ψυχολόγον· ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας μὲ τὸν κλασικὸν καὶ τὸν φιλόλογον καὶ τὸν γλωσσολόγον· ὁ καλλιτέχνης μὲ τὸν θεολόγον καὶ τὸν φιλόσοφον καὶ τὸν παιδαγωγὸν καὶ τὸν πολιτικόν. Μὲ ἄλλους λόγους ὁμιλοῦν ἀντιπροσωπευτικῶς ὅλοι οἱ κλάδοι τοῦ ἐπιστητοῦ, διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκουσθοῦν αἱ ἀπόψεις τῶν προκειμένων νὰ ἴδωμεν τὴν κοσμοθεωρίαν, ἢ ὁποία δημιουργεῖται σήμερον, κατόπιν τὸσον ἐντατικῆς ἐρευνῆς τῶν φυσικῶν, κοινωνικῶν, ψυχολογικῶν καὶ τῶν ἄλλων φαινομένων ποὶ συμβαίνουν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ὁμιλοῦν διὰ τῆς γραφίδος εἰδικοί ἐρευνηταί—καθηγηταὶ εἰς διάφορα Πανεπιστήμια, κυρίως δὲ εἰς τὰ τοῦ Yale, τοῦ Princeton καὶ τοῦ Harvard. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν σημειώνομεν τοὺς: Th. M. Greene (τῆς Φιλοσοφίας), A. R. Bellinger (τῆς Φιλολογίας), E. H. Harbison (τῆς Ἱστορίας), H. P. Taylor (τῆς Χημείας), T. Parsons (τῆς Κοινωνιολογίας), Ed. McGrady (τῆς Βιολογίας), R. Ulich (τῶν Παιδαγωγικῶν) κλπ.

Εἴπομεν ἤδη, ὅτι ὁ κάθε συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὸ θέμα του ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς ἰδικῆς του εἰδικότητος, ἀλλ' ὅπως ἀναφέρεται ἐν τῷ προλόγῳ, ὅλοι ἔχουν συμφωνήσῃ ἐπὶ μερικῶν βασικῶν γραμμῶν—πράγμα ἀπαραίτητον διὰ μίαν τοιαύτην σοβαρὰν ἔρευναν καὶ σπουδὴν. Αἱ ἀπόψεις καὶ αἱ θέσεις τὰς ὁποίας ἐκθέτουν δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὰς γνώμας ἢ τὰς ιδέας

(*) Religious Perspectives in College Teaching, N. York 1952.

μιᾶς οἰασθήποτε σχολῆς, οὔτε ἀνήκουν οὗτοι εἰς ὠρισμένην χριστιανικὴν ὁμολογίαν. Λέγονται ὅμως ὅλοι μερικᾶς προϋποθέσεις, διότι τὰ ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἔγραψαν, τὰ συνέταξαν κατόπιν μιᾶς προσκλήσεως τὴν ὁποῖαν τοὺς ἀπήθυσεν ἡ E. W. Hazen Foundation ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὴν ἁρμοδίαν ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἀγωγῆς Ἐπιτροπὴν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐκείνην, ἡ ὁποῖα ἐπέχει καὶ θέσιν κοινῆς ὁμολογίας ἐγράφητο καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι λατρεία τῆς φύσεως ἢ λατρεία τοῦ ἀνθρώπου ἢ λατρεία τῆς ἐπιστήμης. Οὔτε ἡ δόξης τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Μολονοῦν δὲ αὕτη εἶναι μεταφυσικὴ, ἠθικὴ καὶ ἀνθρωπισμός, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἐξισωθῇ μετὰ τὴν μεταφυσικὴν ἢ τὴν ἠθικὴν ἢ τὸν ἀνθρωπισμόν. Θρησκεία εἶναι ἡ ἔφεσις καὶ φορὰ τοῦ ἀνθρώπου προκειμένου νὰ ἐπικουρήσῃ πλήρως μετὰ τὴν ὑψίστην πνευματικὴν πραγματικότητα, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιθυμιῶν καὶ φαντασιώσεων. Ἡ θρησκεία κατανοεῖ αὐτὴν τὴν ἀπόλυτον πραγματικότητα καὶ ἀξίαν καὶ ἐμβαθύνει διὰ τὴν δόσιν συγκεκριμένον περιεχόμενον εἰς τὸ ἀνέκφραστον, εἰς τὸ δόγμα, τὴν λατρείαν καὶ τὴν διαγωγὴν. Ἡ δημιουργὸς δύναμις τοῦ σύμπαντος δὲν ἀποτελεῖ ἔννοια ἀφηρημένην, ἀλλὰ ἀντικειμενικὴν ὄντοτητα, ὑπαρξίν θεῖαν. Μολογίη ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ ὑπερβαίνει ἀπεριορίστως τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν καὶ κατανόησιν, ἐν τούτοις αὐτὸς ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποκαλύπτῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προσωπικῶς τὸν δέχονται καὶ τὸν ἐπικαλοῦνται. Ἔτσι συμβολικῶς ἀποβαίνει δι' ἡμᾶς ὄχι ἀπλῶς κοσμικὴ σκέψις, ἀλλὰ δημιουργός, διαστῆς καὶ λυτρωτὴς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Ἡ παραδοχὴ τῆς ἀνωτέρω θέσεως ἐκ μέρους ἐκπροσώπων διαφόρων ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι διδάσκουν εἰς Πανεπιστήμια καὶ Κολλέγια, ἀποτελεῖ ἡδὴ θετικὴν στάσιν, τὴν ὁποῖαν οὗτοι λαμβάνουν ἔναντι τοῦ ζητήματος τοῦ παρουσιαζομένου εἰς τὸ μνημονεὺθὲν ἔργον. Καὶ πράγματι τὸ ζήτημα αὐτό, ἀναπτυσσόμενον ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων, διαφωτίζεται κατὰ πολὺ, εἰς τρόπον

ὅστε ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐνημερώνεται ἐπὶ τῶν συγχρόνων ἐπ' αὐτοῦ ἀντιλήψεων καὶ κατευθύνσεων. Αἱ διατυπούμεναι ἀπόψεις κατοχυρώνονται διὰ πλείστων τεκμηρίων τὰ ὁποῖα λαμβάνονται εἴτε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, εἴτε ἀπὸ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα.

Τὰ μεγάλα ἔργα καὶ αἱ θετικαὶ καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν τὸν ἀληθινὸν πολιτισμόν, δὲν ὀφείλονται κατὰ κανόνα εἰς πολυάριθμα πρόσωπα, οὔτε συνδέονται κατ' ἀνάγκην μετὰ τοὺς μεγάλους ἀριθμούς. Τὰ κινήματα τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ ρεύματα τὰ δημιουργικὰ, κατὰ κανόνα συνδέονται μετὰ ὀλίγα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐμπνέονται ἀπὸ ἀνωτέρας ἀξίας καὶ πηγᾶς. Ἐξετάζοντες ἱστορικῶς τὰ τοιαῦτα φαινόμενα καὶ γεγονότα, διαπιστώνομεν τὴν ποιτικὴν ἀξίαν καὶ δυναμικότητα ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τὰ συλλαμβάνουν καὶ τὰ πραγματοποιοῦν. Ἀλλοίμονον ἐὰν συνέβαινε κάτι διαφορετικὸν καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ὡς ζῶν καὶ ἐνιαῖος ὄργανισμός, καθωδηγεῖτο ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀριθμούς τῶν μὴ σοβαρῶς σκεπτομένων καὶ μὴ ἐμπνεομένων συνήθως ἀπὸ ὑψηλότερας διδασκαλίας, μαζῶν. Θὰ ἐφέρετο τότε πρὸς τὴν συνεχὴν κατάπτωσιν καὶ τὸν βραδὺν ἀφανισμόν—ἐκτός ἐὰν εἰς στιγμὰς παρακρούσεων τῶν ἡγήτορων τῆς, ἐφέρετο διὰ μιᾶς εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀπώλειαν. Ἡ ποιτικὴ ἀξία ἐκείνων πρὸς ἀναλαμβάνον τὴν πνευματικὴν ἄνοδον τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς, ὁ βαθμὸς τῆς πίστεως τῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιχειροῦν, ἐγγυῶνται πάντοτε περὶ τῆς ἐπιτυχίας.

Δι' αὐτὸ καὶ ἡ θαρραλέα προσπάθεια τῶν διακεκριμένων Ἀμερικανῶν ἐπιστημῶν ἢ περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἔργον τῶν: «Θρησκευτικὴ προοπτικὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Κολλεγίων», συνδυαζομένη μετὰ τὴν ἄλλαν εὐγενεῖς προσπάθειαν εἰς πολλὰς μεγάλας, ἀλλὰ καὶ μικρὰς χώρας—καὶ ἰδιαίτερος ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα μας ὅπου ὁμιλεῖ ἡ τρισχιλιετὴς ἱστορικὴ ἐνότης μετὰ τὸ ἐξαιρετικῶς πνευματικόν, ἀλλὰ ρεαλιστικὸν περιεχόμενον τῆς—ὑπόσχεται νὰ δώσῃ πνεῦμα καὶ ζωὴν εἰς τὴν σημερινὴν ἀνθρωπότητα.

ΠΑΣΚΑΛ: ΣΚΕΨΕΙΣ

Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΔΗΣ

ΑΘΛΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

I

(82) 4. Φαντασία... Είναι αυτό το άπατηλό κομμάτι μὲς στὸν ἄνθρωπο, αὐτὴ ἡ αἰτία κάθε πλάνης καὶ ψευτιᾶς, καὶ τόσο πιὸ δολερὴ ὅσο δὲν παρουσιάζεται πάντα· γιατί θὰ ἦταν ἀλάθευτος κανόνας ἀλήθειας, ἂν ἦταν καὶ ἀλάθευτος ψευτιᾶς. Ἀλλά, ὄντας πιὸ συχνὰ ψευτικὴ, δὲ δίνει κανένα σημάδι τῆς ιδιότητάς της, σημαδεύοντας ἔτσι τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ψευτιά της.

Δὲ μιλάω γιὰ τοὺς τρελλοὺς, μιλάω γιὰ τοὺς πιὸ σοφοὺς· κι' εἶναι ἀνάμεσά τους πού ἡ φαντασία ἔχει τὸ μεγάλο χάρισμα νὰ πείθῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ λογικὸ ἀδικα ἀγωνίζεται, δὲ μπορεῖ νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ πράγματα.

Αὐτὴ ἡ περήφανη δύναμη, ἐνάντια τοῦ λογικοῦ, πού τῆς ἀρέσει νὰ τὸ ἐλέγχει καὶ νὰ τὸ ἐξουσιάζει, γιὰ νὰ δείξῃ πόσο ἰακονὴ εἶναι γιὰ ὅλα, δημιούργησε μὲς στὸν ἄνθρωπο μιὰ δευτέρη φύση. Ἔχει τοὺς εὐτυχισμένους της, τοὺς δυστυχισμένους της, τοὺς ὑγιεῖς της, τοὺς ἀρρώστους της, τοὺς πλουσίους της, τοὺς φτωχοὺς της· σὲ κάνει νὰ πιστεῖς, ν' ἀμφιβάλλης, ν' ἀρνῆσαι· ἀχρηστεύει τίς αἰσθήσεις, τίς ξαναβάζει σὲ λειτουργία· ἔχει τοὺς τρελλοὺς της καὶ τοὺς σοφοὺς της: καὶ τίποτα δὲ μᾶς ἀγανακτεῖ περισσότερο ὅσο τὸ νὰ βλέπουμε ὅτι γαμίζει τοὺς φιλοξενουμένους της μὲ μιὰ ἰκανοποίηση πολὺ διαφορετικὰ πλέρια καὶ τέλεια ἀπὸ τὸ λογικὸ. Οἱ ἐπιτήδειοι τῆς φαντασίας ἀρέσουν πολὺ διαφορετικὰ στοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τοὺς σόφρονες πού δὲ μποροῦν νὰ ἰκανοποιηθοῦν λογικά. Ἀντικρούζουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ κῦρος· συζητοῦν μὲ τόλμη καὶ πεποίθησι· οἱ ἄλλοι, μὲ φόβο καὶ δυσπιστία· κι' αὐτὴ ἡ εὐθυμία τοῦ προσώπου τοὺς δίνει συχνὰ τὴν ὑπεροχὴ στὴ γνώμη

τῶν ἀκροατῶν· τόση ἐπιρροὴ ἔχουν οἱ φανταστικοὶ σοφοὶ σὲ ὁμοειδεῖς κριτές. Δὲν μπορεῖ νὰ κινή σοφοὺς τοὺς τρελλοὺς· ἀλλὰ τοὺς κάνει εὐτυχεῖς, ἀντίθετα ἀπὸ τὸ λογικὸ πού μόνο δυστυχισμένους μπορεῖ νὰ κινή τοὺς φίλους της, ἢ μιὰ γαμίζοντάς τους δόξα, ἢ ἄλλη ντροπὴ.

Ποιὸς σκορπίζει τὴ φήμη; Ποιὸς δίνει τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκτίμησι στὰ πρόσωπα, στὰ ἔργα, στοὺς νόμους, στοὺς μεγάλους, παρὰ αὐτὴ ἡ φανταζομένη δύναμη; Πόσο ἀνεπαρκὴ τὰ πλούτη τῆς γῆς χωρὶς τὴ συγκατάθεσή της!

Δὲν θὰ λέγατε ὅτι αὐτὸς ὁ γερουσιαστής, πού τὰ ἀξιοσέβαστα γερατεῖα του ἐπιβάλλουν τὸ σεβασμὸ σ' ὀλόκληρο ἕνα λαό, κατέχεται ἀπὸ ἕνα καθάριο κι' ἐξαισιολογικὸ, κι' ὅτι κρίνει τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, χωρὶς νὰ σταματᾷ σ' αὐτὲς τίς μάταιες λεπτομέρειες πού χτυπᾶνε μονάχα τὴ φαντασία τῶν ἀδυνάτων; Κυττάχτε τον ὅταν μπαίνει σ' ἕνα κήρυγμα ὅπου δείχνει ἕνα ζῆλο ὀλότρελα θρησκευτικὸ, δυναμιώνοντας τὴ σταθερότητα τοῦ λογικοῦ του μὲ τὴ ζέση τῆς φιλευσπλαγχνίας του! Εἶναι κίλλας ἔτοιμος νὰ τὸ ἀκούσῃ μ' ἕνα παραδειγματικὸ σεβασμὸ. Ἄν ὁ ἱεροκήρυκας ἐμφανιστῇ, ἂν ἡ φύση τοῦ ἔδωσε βραχνὴ φωνὴ καὶ παράξενο πρόσωπο, ἂν ὁ κουρέας του τὸν ξύρισε ἄσχημα, κι' ἂν ἡ τύχη τὸν μουτζάλωσε ἐπὶ πλεόν, ὅσο μεγάλες ἀλήθειες καὶ νὰ διδάσκῃ, στοιχηματίζω τὸ χάσιμο τῆς σοβαρότητας τοῦ γερουσιαστῆ μας.

Ὁ πιὸ μεγάλος φιλόσοφος τοῦ κόσμου, πάνω σὲ μιὰ σανίδα πιὸ φαρδεῖα ἀπ' ὅ,τι πρέπει, ἂν ὑπάρχη ἀπὸ κάτω ἕνας γκρεμὸς, μολονότι τὸ λογικὸ του τὸν πείθει γιὰ τὴν ἀσφάλειά του, ἡ φαντασία του θὰ ὑπερσχύσῃ. Πολλοὶ δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ συγκρατήσουν τὴν ιδέα χωρὶς νὰ γλαμιάσουν καὶ νὰ ιδρώσουν.

Δὲ θέλω ν' ἀναφέρω ὅλα τῆς τ' ἀποτελέσματα.

Ποιὸς δὲν ξέρει ὅτι ἡ θεὰ τῶν γάτων, τῶν ποντικῶν, τὸ θρυμματίσμα ἐνὸς κάρβουνου κλπ. παρασύρει τὸ λογικὸ ἐκτὸς ἑαυτοῦ; Ὁ τόνος τῆς φωνῆς ἐπιηράζει καὶ τοὺς πῖο σοφοὺς, καὶ ἀλλάζει ἓνα λόγο καὶ ἓνα ποίημα μὲ τὴ βία. Ἡ στοργὴ ἢ τὸ μῖσος μεταμορφώνουν τὴ δικαιοσύνη. Καὶ πόσο πῖο δίκαια βρῖσκει τὴν ὑπόθεση πού ὑπερασπίζει ἓνας δικηγόρος καλοπληρωμένος καὶ μάλιστα προκαταβολικά! Πόσο καλύτερες φαίνονται οἱ τολμηρὲς χειρονομίες του στοὺς δικαστές, θύματα αὐτῆς τῆς εἰκόνας! Ἄστειο λογικὸ πού κυβερνάει ἓνας ἄνεμος, καὶ πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις!

Θὰ ἀνάφερα σχεδὸν ὅλες τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων πού δὲν κλονίζονται σχεδὸν παρὰ ἀπὸ τὰ τραντάγματα τους. Γιατί τὸ λογικὸ ἀναγκάστηκε νὰ ὑποκύψει, καὶ τὸ πῖο σοφὸ παίρνει γιὰ κανόνα του αὐτὸν πού τυχαῖα ἔμπασε παντοῦ ἢ φαντασία τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ δικαστές μας γνώρισαν καλὰ αὐτὸ τὸ μυστήριον. Οἱ κόκκινοι ἐπενδύτες τους, οἱ ἐρμῖνες τους, μὲ τὰ ὁποῖα φασκιώνονται σὰ γουνομένες γάτες, τὰ μέγαρο ὅπου δικάζουν, τὰ κρῖνα, ὅλη αὐτὴ ἡ μεγαλοπρέπεια ἦταν πολὺ ἀναγκαῖα· κι' ἂν οἱ γιατροὶ δὲν εἶχαν ῥεντιγνότες καὶ συντάλια, καὶ οἱ θεολόγοι τοῦ Πανεπιστημίου δὲν εἶχαν τετράγωνες σκούφιες καὶ πολὺ πλατειοὺς ἐπενδύτες, δὲ θὰ εἶχαν ποτὲ γελάσει τὸν κόσμον πού δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ σ' αὐτὴ τὴν τόσο αὐθεντικὴ ἐπίδειξη. Ἄν εἶχαν τὴν πραγματικὴ δικαιοσύνη, κι' ἂν οἱ γιατροὶ εἶχαν τὴν πραγματικὴ τέχνη νὰ γιατρεύουν, δὲ θὰ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὶς τετράγωνες σκούφιες· τὸ μεγαλεῖο αὐτῶν τῶν ἐπιστημῶν θὰ ἦταν ἀρκετὰ σεβαστὸ ἀπὸ μόνο του.

Ἄλλὰ μὴ ἔχοντας παρὰ φανταστικὲς γνώσεις, πρέπει νὰ μεταχειρίζονται αὐτὰ τὰ μάταια μέσα πού χτυπᾶνε στὴ φαντασία μὲ τὴν ὁποία σχετίζονται καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, πραγματικά, κερδίζουν τὸ σεβασμὸ. Μόνοι οἱ πολεμιστὲς δὲν ὑποκρίνονται ἔτσι, γιατί στ' ἀλήθεια ἡ δουλειά τους εἶναι οὐσιαστικώτερη: ἐπιβάλλονται μὲ τὴ δύναμη, οἱ ἄλλοι μὲ ὑποκρισία.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ βασιληάδες μας δὲν ἐπιδίωξαν αὐτὰ τὰ μασκαρέματα. Δὲ σκεπάστηκαν μὲ ἀλλόκοτα ρούχα γιὰ νὰ φανοῦν τέτοιοι· ἀλλὰ συνωδεύτηκαν ἀπὸ φρουροὺς, ἀπὸ λόγγες· αὐτὰ τὰ ὀλισμένα κοπάδια, πού δὲν ἔχουν χέρια καὶ δύναμη παρὰ γιὰ κείνους, οἱ τρομπέττες καὶ τὰ τύμπανα πού βαδίζουν μπροστά, κι' αὐτὸ τὸ πλήθος πού τοὺς περιτριγυρίζει, προκαλοῦν τρεμούλα στοὺς πῖο θαρραλέους. Δὲν ἔχουν τὰ ρούχα μόνο, ἔχουν καὶ τὴ δύναμη. Θᾶπρεπε νᾶχε κανεὶς ἓνα πολὺ καθαρὸ λογικὸ γιὰ νὰ κυττάξῃ σὰν ἄλλο ἄνθρωπο τὸν περικυκλωμένο Μέγα Κύριο, μὲς στὸ λαμπρὸ του σαοῖ τῶν σαράντα χιλιάδων σωματοφυλάκων.

Δὲ μπορούμε νὰ δοῦμε ἓνα δικηγόρο μὲ ρεντιγνότα καὶ σκούφια στὸ κεφάλι, χωρὶς εὐνοϊκὴ γνώμη γιὰ τὴν ἀξία του. Ἡ φαντασία κανονίζει τὰ πάντα· κάνει τὴν ὁμορφιά, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν εὐτυχία, πού εἶναι τὸ πᾶν στὸν κόσμον. Θὰ ἤθελα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ δῶ τὸ ἰταλικὸ βιβλίον, τοῦ ὁποίου δὲν ξέρω παρὰ τὸν τίτλον, πού ἀξίζει μόνος του πολλὰ βιβλία: *Della opinione regina del mondo*(¹). Τὸ προσυπογράφω χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζω, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κακό, ἂν ὑπάρχῃ.

Αὐτὰ εἶναι περίπου τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀπατηλῆς δύνάμεως πού φαίνεται νὰ μᾶς ἔχῃ δοθῆ ἐπίτηδες γιὰ νὰ μᾶς σπρώχνῃ σὲ μιὰ ἀναγκαῖα πλάνη. Ὑπάρχουν ἀκόμη κι' ἄλλες αἰτίες.

Οἱ παλῆες ἐντυπώσεις δὲν εἶναι οἱ μόνες ἱκανὲς γιὰ νὰ μᾶς πλανήσουν καὶ τὰ θέληγτρα τῆς καινοτομίας ἔχουν τὴν ἴδια δύναμη. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν φιλονικειῶν τῶν ἀνθρώπων, πού ἀλληλοκατηγοροῦνται ἢ ὅτι συνεχίζουν τὶς ψεύτικες ἐντυπώσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων, ἢ ὅτι κνηγᾶνε ἀπερίσκεπτα τὶς καινούργιες. Ποιὸς κρατᾶει τὸ μέτρο; Ἄς παρουσιαστῇ, κι' ἂς τ' ἀποδείξῃ. Δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, ὅσο φυσικὴ κι' ἂν μπορῇ νᾶναι, ἔστω καὶ ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια, πού νὰ μὴ τὴ θεωροῦμε ψεύτικη ἐντύπωση, εἴτε τῆς μόρφωσης, εἴτε τῶν αἰσθήσεων.

«Ἐπειδὴ, ἔνε, πιστέψατε ἀπὸ τὴν παι-

(1) Ἡ κυριαρχικὴ γνώμη τοῦ κόσμου.

δική σας ηλικία ότι ένα κιβώτιο ήταν κενό, όταν δε βλέπατε τίποτα εκεί μέσα, πιστεύατε ότι μπορεί να υπάρξει κενό. Αυτό είναι αυταπάτη των αισθήσεών σας, ενισχυμένη από τη συνήθεια, που πρέπει να διορθώσει η επιστήμη». Και οι άλλοι λένε: «Έπειδή σ'ας είπαν στο σχολείο ότι δεν υπάρχει κενό, διέφθειραν την κρίση σας, που το καταλάβαινε τόσο καθαρά πριν απ' αυτή την κακή εντύπωση, που πρέπει να διορθώσετε καταφεύγοντας στην πρώτη σας φύση». Ποιά λοιπόν απάτησε; Ή αίσθηση ή η μόρφωση;

Έχουμε και μιὰ άλλη αιτία πλάνης: τις αρρώστιες. Μ'ας διαφθείρουν την κρίση και την αίσθηση· κι' αν οι μεγάλες την αλλοιώνουν αισθητά, δεν αμφιβάλω καθόλου ότι και οι μικρές την επηρεάζουν σύμφωνα με την αναλογία τους.

Το άτομικό μας συμφέρο αποτελεί ακόμη ένα θαυμαστό εργαλείο για να βγάλουμε ευχάριστα τὰ μάτια μας. Δεν επιτρέπεται ούτε στον πιο δίκαιο άνθρωπο του κόσμου να είναι κριτής στην υπόθεσή του· ξέρω τέτοιους που, για να μην πέσουν σ' αυτό τον εγωισμό, έγιναν οι πιο άδικοι του κόσμου από την ανάποδη: το πιο σίγουρο μέσο για να χάσει κανείς μιὰ έντελως δίκαια υπόθεση ήταν να τους τη συ-

στήσουν κάποιιο από τους κοντινούς συγγενείς τους.

Ή δικαιοσύνη και η αλήθεια είναι δύο στίγματα τόσο λεπτά που τὰ εργαλεία μας δεν είναι αρκετά κοφτερά για να τ' αγγίξουν ακριβώς. Αν το κατορθώσουν, σπάνε την κόψη τους, και στηρίζονται όλοτρυγυρα, περισσότερο πάνω στο ψεύτικο παρά στ' αληθινό.

(210) 5. Ή τελευταία πράξη είναι αίματηρή, όσο ωραία κι' αν είναι ή κωμωδία· κατά τ' άλλα: κάποιος ρίχνει στο κεφάλι λίγο χῶμα, κι' αυτό είναι για πάντα.

(212) 6. Φυγή του χρόνου. Είναι φριχτό να αισθάνεσαι να παρέρχεται ὅ,τι κατέχεις.

(84) 7. Ή φαντασία μεγαθύνει τὰ μικρά πράγματα μέχρι να γεμίση μ' αυτά την ψυχή μας, με μιὰ φανταστική εκτίμηση· και, με μιὰ απερισκεπτή θρασύτητα, μικραίνει τὰ μεγάλα ἴσαμε τὰ μέτρα της, ὅπως μιλώντας για τὸ Θεό.

(Σκέψεις) ΠΑΣΚΑΛ

Μετάφραση και σχόλια
ΒΑΣ. ΕΠΙΘΥΜΙΑΔΗ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

“Εως τὰ δεκαεπτὰ-δεκαοκτώ του χρόνια, ὁ Μάκης ἀκολουθοῦσε (προφάσει ἢ ἀληθεία... δὲν ξέρω) τὴν «οἰκογενειακὴ γραμμὴ». Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, ὁ Μάκης ἀρχίζει «νὰ κἀνὴ νερά». Εἶναι σπουδαστὴς. Ὁ λόγος τὸ λέει... Γιατί οἱ ὄρες τῆς μελέτης καταναλίσκονται σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σπουδῆ. Ἀρχισαν καὶ τὰ «νυχτοπερπατήματα»... Καὶ τὸ οἰκογενειακὸ «Ἄλφα δύο» (πού διευθύνεται ἀπὸ τὴν ἀνησυχία τῆς μητέρας) ἀνακαλύπτει νέες, ὑποπτές φιλίες τοῦ Μάκη καὶ ἄλλες ἀνεξακριβώτες ἀπασχολήσεις πού σημειώνουν ἕνα νέο ἀγωνιῶδες «ἀγνωστο Χ». Ὁ Μάκης ἔχει πάρει μυστηριώδες ὕφος καὶ περιφέρει ἕνα παγερὸ προσώπειο κρυφινιόσις πού βάζει χίλια δυὸ στὸν νοῦ τῶν μεγάλων...

Ποῖος φταίει;

Οἱ καῦμένοι οἱ γονεῖς του, ἐπάνω στὸν πρῶτο πανικό, μάλωσαν ἀναμεταξύ τους:

—Ἐσὺ τὸν χაίριδες...

—Ἐσὺ τὸν ἀγρίριδες...

Ἔπειτα, σκέφθηκαν πιὸ ψυχραῖμα καὶ ἔλαβαν τὰς ἀποφάσεις των. Αὐτὰ ἤξεραν οἱ ἀνθρώποι, αὐτὰ ἀπεράσιζαν...

Πρῶτὴ ἀπόφασις: Νὰ «σφίξουν τὰ λουριά» τοῦ Μάκη. Νὰ ἐγκαθιδρυθῇ «ἀστυνομικὸν κράτος» μέσα στὸ σπίτι. Νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀκόμα καὶ ἡ βία, ἴσως καὶ τὸ ξύλο... Ἀλλά, ἔλα πὸ ὁ Μάκης εἶναι τώρα ἕνα κεφάλι πιὸ ψηλὸς ἀπὸ τὸν πατέρα του! Ἐν πάσῃ περιπτώσει...

Δεύτερὴ ἀπόφασις: Νὰ τοῦ πάρουν καὶ ἰδιαίτερο προγυμναστή...

—Γιατί;

—Γιατί ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐπιστήμη του. Ἄφου ὁ πατέρας του εἶναι ἐπιστήμων αὐτοῦ τοῦ κλάδου. Ἄφου ὁ παππούς του... Ἄφου οἱ θεῖοι του...

—Μά, μὲ τὸ ζόρι;

—Πρέπει νὰ σπουδάσῃ... Τί θὰ πῆ ἡ κοινωσία...

Καὶ ἐξηκολούθησε ὁ πατέρας του νὰ ξοδεύῃ τὸν ἰδρώτα του προσώπου του, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ χασομέρι του ὁ κανακάρως, τῆ συνοδείᾳ τώρα προγυμναστοῦ.

Τὰ μέτρα ὅμως αὐτὰ, ὄχι μόνον δὲν ἔσωσαν τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ προσέθεσαν καὶ ἄλλα δεινά: Ὁ Μάκης, εἴκοσι χρόνων πιά, ἐπαναστατεῖ. Καὶ στὴν τεμπειλιά του προσθέ-

τει τώρα τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησι γιὰ τοὺς γονεῖς του. Μῖσος, γιατί δὲν σέβονται τὴν ἐλευθερία του. Γιατί ἀγνοοῦν ὅτι δὲν παύει τὸ παιδί τους νὰ εἶναι πάντοτε—ἀκόμη καὶ ὡς ἄσωτος—μία ἐλεύθερη προσωπικότης. Ὑποσυνείδητὴ περιφρόνησι πρὸς τὰ «κοροῖδα», γιατί, παρ' ὅλα αὐτὰ, ἐτάιζαν, ἔντυναν καὶ χαρτζηλίκωναν ἕνα παρασίτο...

★

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀτυχῆς αὐτῆς παιδαγωγικῆς καθόταν σήμερα μπροστά μου. (Κάποιο τελευταῖο «μπλέξιμο» τοῦ γιουῦ τους χρειάσθηκε, κοντὰ στὴν οἰκογενειακὴ, καὶ τὴ δική μου ἐπαγγελματικὴ βοήθεια. Ἔτσι ἔμαθα ὁλόκληρο τὸ παραπάνω «ιστορικὸ» τῆς υποθέσεως).

Ὁ νεαρὸς μπῆκε στὸ γραφεῖο μου, μὲ ἕνα ὕφος «μπλαζέ» γεμάτο κόρο γιὰ τὴ ζωὴ, ἔνα ὑπόλοιπο τσιγάρου στὴν ἄκρη τῶν δακτύλων του καὶ τὰ πρῶτα ἴχνη τοῦ «ὑπαρξισμοῦ» στὰ ἀξύριστα, μὲ σχέδιο εἰδικό, σαγόνια του. Βολεύτηκε σὲ μιά πολυθρόνα, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδεια, ἔβαλε τὸ ἕνα πόδι ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ ἔπειτα, σὰν νὰ ἔπιπε ρετινιόλαδο, ἐξετέλεσε τὴν ἐντολή του μπαμπὰ καὶ τῆς μαμάς, νὰ μὲ ἀπασχολήσῃ γιὰ τὴ δουλειά του. Τὰ μάτια του δὲν ἔκρυβαν τὴν περιφρόνησι καὶ ἔχθρα πού ἔνοιωθε ἀκόμα καὶ γιὰ τοὺς φίλους τῶν γονῶν του...

Ἔκανα ὑπομονὴ πρὸς χάριν τους. Μιλῆσαμε μὲ τὸν νεαρό γιὰ τὴν ὑπόθεσί του. Ἐκεῖ ἐπάνω, κάτι περιφρονητικὸ μού εἶπε γιὰ τοὺς γονεῖς του. Ἔτσι, μού ἔδωσε τὴν εὐκαιρία—εἶχα τὴ σχετικὴ ἐξουσιοδότησι τοῦ πατέρα—νὰ τοῦ μιλήσω γενικότερα. Οἱ καῦμένοι οἱ γονεῖς του! Κάπως ἀργὰ εἶχαν καταλάβῃ τὰ λάθη τους. Δὲν ἤξευραν πῶς νὰ φερθοῦν πιά. Καὶ ζήτησαν τὴ φιλικὴ βοήθειά μου. Δὲν ἤμουναι παιδαγωγὸς ἢ δάσκαλος, ἤμουναι ἀπλῶς ἕνας φίλος τους καί, ἂν θέλετε, ἕνας μαθητῆς τοῦ «Ἀντωνάκη», πού ἔδωσε τὸ θέμα στὸ «Θέατρο τῆς ζωῆς» τοῦ Σεπτεμβρίου. Τοῦ δεκάχρονου πλανόδιου φυσικοπῆλῃ πού ἔχει γίνῃ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡλικία προστάτης οἰκογενείας, ἄρτιος καὶ ὄριμος ἀντρας, ἕνας gentleman. Χάρης στὴ σκληρὴ δουλειά, τὶς εὐθύνες, τὴ φωτισμένη ἔμπνευσι τῆς φτωχῆς μάνας του.

Ἐκύτταξα τὸν νεαρό ἐπισκέπτη μου στὰ μάτια καὶ τοῦ εἶπα χωρὶς πρόλογο:

—Θά κάνω χαλάστρα στους αγαπητούς μου φίλους, τούς γονείς σας κύριε... (Είπα τὸ ἐπίθετό του).

Ἐσήκωσε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὲ προσέξει.

...Γιατὶ πιστεύω ὅτι κάνουν ἕνα μεγάλο λάθος, νὰ μὴ σέβωνται καθόλου τὴν ἐλευθερία σας, νὰ σὰς νομίζουν ἐπ' ἀπειρον ἐξάρτημά τους...

Μὲ ἐκύτταξε ἐκπληκτος, ἐνθουσιασμένος.

...Εἶσθε πιά σὲ ἡλικία (συνέχισα) πού δικαιούσθε βέβαια νὰ ἐκλέξετε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς σας...

Μὲ ἐκύτταξε τώρα μὲ ἕνα ὕφος σὰ νὰ ἤθελε νὰ σηκωθῆ νὰ μὲ ἀγκαλιάσῃ καὶ νὰ μὲ φιλήσῃ. Ἐγὼ συνέχισα ἀδιάφορος:

—Ἐν ὀνόματι αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας, πρέπει νὰ ἀποποιηθῆτε μὲ ἀξιοπρέπεια κάθε πατρικὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσι...

Ὁ νεαρὸς κοκκάλωσε. Μὲ ἐκύτταξε πάλι, χωρὶς νὰ καταλαβαίνει τώρα, καὶ ξεροκατάπιε κάπως ἀνήσυχος.

—Ἡ πατρικὴ ἐπιχορήγησι, γιὰ νὰ σπουδάσετε μὲ ξένα ἔξοδα, εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ ὑποτροφία. Καὶ τότε μόνον δικαιολογεῖται καὶ πιάνει τόπο, ὅταν ἐσεῖς πέφτετε μὲ τὰ μούτρα στὴ μελέτῃ καὶ ἀριστεύετε. Ὅπως συνήθως γίνεται σὲ μιὰ ὑποτροφία...

Μιὰ λάμψι εἰλικρινείας φάνηκε στὰ μάτια του. Μὲ διέκοψε γιὰ νὰ πῆ:

—Πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω. Τέτοια ὑποχρέωσι δὲν μοῦ ἐπεβλήθη ποτὲ ἀπ' τὸν πατέρα μου. Ἄλλοι εἶναι οἱ ἐκνευριστικοὶ περιορισμοὶ του...

—Δὲν σὰς ἐπεβλήθη; (Ἐφώνησα δείχνοντας τὴν μεγαλύτερη ἐκπληξι). Τότε, θὰ σπεύσετε νὰ διορθώσετε σεῖς τὸ λάθος, σὰν ἔντιμος ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐπιβάλετε σεῖς στὸν ἑαυτὸν σας τὴν ὑποχρέωσι αὐτῇ.

Διεμαρτυρήθη, σηκώνοντας τὰ χέρια. Ἐπειτα ξέσπασε:

—Νὰ σὰς πῶ, ἴσως ἂν μ' ἄφιναν ἐλεύθερο, νὰ μὴν ἐπεδίωκα ποτὲ μιὰ τόσο κουραστικὴ «ὑποτροφία», ὅπως τὴν ὀνομάζετε, γιὰ νὰ σπουδάσω, σώνει καὶ καλὰ, μιὰν ἐπιστήμη πού δὲν μὲ τραβάει.

Ἄνοιξα τὰ χέρια μου, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν εἰλικρινεία του.

—Πολὺ σωστά... Πολὺ σωστά! Δὲν θέλετε νὰ σπουδάσετε, δὲν χάνεται ὁ κόσμος. Μπορεῖ ἄλλοι νὰ ἀναδειχθῆτε. Ἄλλὰ δικαιούσθε πάντοτε νὰ μὴν κάθεσθε ἀργός. Συννενοηθῆτε μὲ τὸν πατέρα σας, νὰ μεσολαβήσω κι' ἐγὼ, νὰ ἐκλέξετε—στὸν κύκλο σας εἶναι εὐκολο—μιὰν ἄλλη δουλειά. Ἄς πούμε στὸ ἐμπόριο ἢ κάτι ἄλλο πού νὰ σὰς ἀρέσῃ... Κι' ἐκεῖ, παράλληλα μὲ τὴ δουλειά, μπορεῖτε νὰ μορφώσεσθε ὅσο θέλετε. Θὰ κερδίζετε ἔτσι ὁ ἴδιος τὸ ψωμί σας. Θὰ γίνετε γρήγορα αὐτάρκης. Ἄλλοιῶς, κι' ἂν σπουδάσετε (ὅπως σπουδάσετε) ἔξω ἀπ' τ' ἄλλα πού εἶπαμε, θὰ βολοδέρνετε σὲ ἀτέλειωτες σπουδές. Καὶ στὰ σαραντὰ σας χρόνια δὲν θὰ πετύχετε νὰ βγάζετε οὔτε ὅσα βγάζει ἕνας μικρὸς πού πουλάει φυσιτῖκια στὸ δρόμο.

Ἐπαιξα τὰ δάκτυλά μου πάνω στὸ τραπέζι καὶ συνέχισα ἀδιάφορος τὸ πιδὸ ἐνδιαφέρον θέμα:

—Ἀκόμα, δικαιούσθε νὰ δουλέψετε, γιὰ νὰ μπορέσετε ἐνωρίς—ἄς πούμε καὶ στὰ εἰκοσιπέντε σας χρόνια—ν' ἀνοίξετε δική σας οἰκογένεια... Νὰ ἱκανοποιήσετε ἔτσι νόμιμα κι' εὐτυχισμένα, χωρὶς ἀβαρίες καὶ βουθήγματα στὸ βούρκο, τὸ αἴτημα πού φυσικὸ εἶναι νὰ γεννιέται τώρα μέσα σας, τὸ αἴτημα νὰ ἔχετε τὸν σύντροφό σας...

Ἐδῶσα σύντομα μιὰν ἀπάντησι στὸ τηλέφωνο. (Ζητοῦσαν ἕναν ἄλλο ἀριθμό!) καὶ τελείωσα τὴν κουβέντα:

—Δικαιούσθε νὰ κερδίσετε μὲ κόπο, ἀλλὰ μὲ τὸ σπαθὶ σας, τὴ ζωὴ σας. Αὐτὸ θὰ ἦταν συνεπέστερο, μὲ τὸ αἴτημα τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐλευθερίας σας. Καί, γιὰτὶ ὄχι, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν γονιῶν σας.

Ὁ γυιὸς τῶν φίλων μου ἔχει βγάλει τώρα τὰ χέρια ἀπὸ τὶς τσέπες, κατέβασε τὸ πόδι του καὶ προσέχει. Σὲ λίγο σηκώθηκε καὶ ἔφυγε κουνώντας τὸ κεφάλι καὶ ψιθυρίζοντας:

—Πρῶτῃ μου φορὰ τ' ἀκούω αὐτά...

Μὰ αὐτὸ ἀκριβῶς ἦταν τὸ μεγάλο λάθος...

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Σ Η

(Στὰ σεισμόπληκτα Νησιά μας)

I

Ἐκεῖ, μαγεύτρα εἶν' ἡ αὐγὴ
σ' ὀνειράτα τριανταφυλλένια.
Καὶ στ' οὐρανοῦ τὴν ἀγκαλιὰ
ἢ ἀνατολή, μαλαματένια!

Κι' ὥσπου τὸ ρόδινο τὸ φῶς
καὶ τὸ χρυσό, ἀπαλὰ νὰ φθάση
τὰ μυριοπλούμιστα χωριά
καὶ τὰχρογιάλια νάγκαλιάση,

Ξυπνᾶ ἓνας κόσμος φτερωτός·
καὶ πλημμυρίσανε τὰ κλώνια
καὶ τὰ ψηλὰ καμπαναριά.
—Φλῶροι, κοτσύφια μου, κι' ἀηδόνια!

Καὶ τῶν πουλιῶν ἢ μουσικὴ
ἀπ' ἄλλους ἤχους καμωμένη,
τῶμορφο Θιάκι τραγουδεῖ
καὶ τὴ βασίλισσα ποῦ ὑφαίνει,

κι' «ἀνήκουστος κελαιδισμὸς»
ποῦ χύνεται μέσ' στὸν ἀγέρα,
τὴν ἄρπα τὴ Σολωμικὴ
γυρεύει στ' Ἀκρωτήρι πέρα...

Κι' ὅλα, ὅσα ἔχουνε λαλιὰ
κι' ὅσα δὲν ἔχουν, μέσ' στὴν πλάση,
αὔρες τερπνὲς ἀπ' τὰ βονά,
φλοῖσβοι κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι,

τραγοῦδι ψάλλουν στὰ Νησιά
ποῦ ἢ ὁμορφιά τους εἶν' αἰθέρια,
εἶτε πλασμένη ἀπ' τὸ Θεό,
εἶτ' ἀπ' τὰνθρώπινα τὰ χέρια!

II

Ὁ ναύτης γέμισε φτερὰ
κι' ἢ μελαψιά του ὄψι ἔχαρη.
Ἄσπρα στὸ πέλαγος πανιὰ
καὶ τὸ καράβι του σαλπάρει!

Πίσω, ἀχρογιάλια ξωτικά
καὶ πολιτεῖες μὲ τὰ παλάτια.
Τὴν ὁμορφὴ Κεφαλλωνιά
βλέπει μπροστὰ στὰ δύο του μάτια!

Κι' ὄλο σιμώνει πρὸς τὰ κεῖ
ποῦ μὲ λαχτάρα τὸν προσμένουν.
Κι' ὅσο σιμώνει, πῶθ' θερμοὶ
οἱ πόθοι τοῦ ξενητεμένου.

«Σπιτάκι, πρόβαλε γλυκό,
γυναῖκα πρόσχαρη καὶ μάνα.
Σκόρπισε ὡς πέρα τὴ χαρὰ
τοῦ Ἁγίου καὶ σύ, γλυκειὰ καμπάνα»!

Μά, ὦ Θεέ μου, νάχε δυνηθῆ
τὸ λογισμό του νάποσώση;...
Ἄλλαξαν ὅλα τὰ στοιχεῖα,
τῆς θάλασσας ἀλλάξ' ἢ ὄψι.

Ἄφριζει, σύγκορμη βογγᾶ,
λὲς ξερριζώνετ' ἢ καρδιά της
ἀπὸ κακό, ἀπὸ συμφορὰ,
πᾶξαφνα ξέσπασε σιμά της.

Κι' εἶδαν τὰ μάτια τὰ φτωχά,
στὴ σκοτεινιά τὴν πῶθ' μεγάλη,
νὰ χάνονται οἱ ἀχρογιαλιὲς
μέσα σὲ δίνη καὶ σὲ ζάλη!...

III

Ἀπόψε, εἶν' ὄλα μελανὰ
κι' ὄλα πνιγμένα μέσ' στὸ δάκρυ.
Μὲ ξέφρενην ὄργη ὁ σεισμός
ἀπὸ τῆ μιὰ ὡς τὴν ἄλλην ἄκρη,

τὰ εὐγενικά, τὰ ὠραῖα Νησιά
γκρεμίζει καὶ ξεθεμελιώνει.
Κι' ὀπίσω, βάζουνε φωτιά
μαῦροι τῆς κόλασης δαιμόνοι.

Κι' εἶν' ἡ κραυγὴ τους προσταγὴ
πὸ τὴν πνοὴ στὰ στήθη σβήνει.
«Ὅ,τι ξεμείνει ἀπὸ τὸ σεισμό,
στάχτη μὲ τὴ φωτιά νὰ γίνη!»

Ὁ Αἶνος γοερὰ θρηνεῖ.
Θρηνεῖ κι' ἡ τρίκορφη Λακίωνα.
Στοὺς κήπους οἱ ἀνθοὶ θρηνοῦν
κι' ἄφυχοι πέφτουνε στὸ χῶμα.
.....

Σ' αὐτὴ τὴ νύχτα, πὸν θαρρεῖς
ἀπὸ τὴν κόλασι ἐγεννήθη,
ἦλθ' ἀπ' ἀλάργα ποιὰ πνοὴ
καὶ σπλαχνικὴ τριγύρω ἐχύθη;

Ὅλα δροσίζει τὰ κορμιά
ποῦχουν φορὲς μύριες πεθάνει.
Κι' ἀπὸ τὰ μέτωπα τὰ ὠχρὰ
παίρνει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι.

Μυρίτση ἀγάπη, ἐσὺ
φτέρωσες κι' ἦλθες ἀπὸ πέρα
καὶ γίναν οἱ λαοὶ ἀδελφοὶ
καὶ πλάσματα τοῦ ἑνὸς Πατέρα!

IV

Τὰ σκότη φεύγουν τὰ πικρά.
Μέρα καὶ στὰ Νησιά σιμώνει
κι' ἀπὸ τὴ θλίψη τὴ βαρεῖα
πονετικὰ τὰ ξαλαφρώνει.

Ταχειά-ταχειά ξένοι, δικοί,
γιὰ χτίσιμο παίρνουν τὸ δρόμο.
«Ἡ ἀγάπη ἄς εἶναι, ὦ ἀδελφοί,
τᾶσειστο θέμελο, τὸ αἰώνιο!»

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ ΠΑΙΓΝΙΔΙ

Δὲν θὰ τὸ ἠθέλαμεν ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποφύγωμεν. Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ γίνωμεν ἢ φωνὴ τῆς ἀφώνου ἀγανακτήσεως καὶ πικρίας πού πλημμυρίζει τὸν καιρὸν αὐτὸν τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε ἢ ἀπόκρυψις. Ὁ Ἕλληνας σήμερον εἶναι πικραμένος καὶ γεμάτος ἀπογοήτευσιν. Διαιτί; Διότι βλέπει, ὅτι ἐνῶ οἱ καιροὶ εἶναι μεγάλοι καὶ κρίσιμοι, ἐξαιρετικῶς κρίσιμοι, εἰς τὸν τόπον μας τὸν πρωτεύοντα ρόλον διὰ τὴν ἐν γένει ἡγεσίαν, ἰδίως δὲ τὴν πολιτικὴν, διαδραματίζουσι τὰ μικρά, τὰ πολὺ μικρά!

Πόσον τὸ περιοδικὸν τοῦτο εἶναι μακρὰν τῆς πολιτικῆς εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὴ καμμία παρανόησις. Δὲν στρεφόμεθα ἐναντίον κανενός καὶ ὑπὲρ κανενός. Δὲν ἔχει ἄλλως τε κανένα νόημα νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐπιμερισμὸν ποῖος πταίει περισσότερον καὶ ποῖος πταίει ὀλιγώτερον. Οὔτε θὰ ἀπετέλει καὶ πολὺ μεγάλην παρηγορίαν ἢ τόνωσιν διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἢ διαπίστωσις ὅτι πταίει ὁ Α καὶ ὄχι ὁ Β. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ἀποκαρδιωτικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πολιτικὸς μας κόσμος, ὡς σύνολον λαμβινόμενος, φαίνεται νὰ ἔχη χάσει τὴν αἴσθησιν τῆς κρισιμότητος τῶν καιρῶν.

Οἱ καιροὶ ὅμως πᾶν ἄλλο παρὰ διὰ ἡσυχον μικρολογίαν προσφέρουσι. ἠμπορεῖ νὰ εὐρισκώμεθα εἰς ἕνα διάλειμμα γαλήνης μεταξὺ θυελλῶν. Δὲν θέλει πολλὴν φιλοσοφίαν διὰ νὰ κατανοηθῇ πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ ἀξιοποιηθῇ τὸ διάλειμμα αὐτὸ εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν τυχὸν ἐνσκήψῃ καὶ πάλιν θύελλα, (κανεὶς δὲν ξεύρει!...) νὰ μᾶς εὔρη ἐτοιμοὺς.

Καὶ ὅμως, ἀξιοποίησις δὲν γίνεται καμμία. Ὁδηγὸν εἰς τοὺς καιροὺς τούτους ἔχουμεν τὴν λήθην τῶν διδασμάτων τοῦ

παρελθόντος. Ἐλησμονήσαμεν τὰς δοκιμασίας πού ἐπεράσαμεν, ἐλησμονήσαμεν τὰς θυσίας, ἐλησμονήσαμεν τὸ αἷμα πού ἐχύθη, καὶ ἐχύθη ὄχι βεβαίως διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἢ σημερινὴ τῶν μικροτήτων περίοδος! Καὶ ἐξ ἄλλου λησμονεῖται, ὅτι ἂν ἔλθῃ πάλιν ἢ θύελλα, θὰ ζητήσωμεν καὶ πάλιν θυσίας ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τὸν πόνον τοῦ ὁποῖου σήμερον λησμονοῦμεν· θὰ τοῦ ζητήσωμεν πάλιν νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν του, νὰ ἐξαρθῇ εἰς αὐταπάρησιν ὑψίστην, νὰ χύσῃ τὸ αἷμα του. Καὶ ταῦτα εἰς τὴν ὥρην οἱ ἀπὸ οἰασδήποτε πλευρᾶς ταγοὶ δὲν δέχονται νὰ θυσιάσουν τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμὸν των, ἀπὸ τὰς βλέψεις των, ἀπὸ ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους.

Δὲν ἠμπορεῖ ὅμως νὰ γίνεαι αὐτὸ ἐπ' ἀπειρον. Δὲν ἠμπορεῖ ἐπ' ἀπειρον νὰ ἀδιαφοροῦμεν, νὰ κοιμώμεθα, νὰ παραμελοῦμεν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὴν ἀντίληψιν τὴν ἐγκληματικῶς ἀφελῆ, ὅτι ἂν πάλιν φθάσωμεν εἰς καιρὸν κινδύνου δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ γυρίσωμεν τὸ κουμπὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν «ἠρωϊσμός», ὁπότε δι' ἐνὸς νέου προστάγματος θὰ κατασκευαστοῦν πάλιν ἠρωες, οἱ ὁποῖοι θὰ θυσιαστοῦν διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ πάλιν ἡ ραστώνη καὶ αἱ μικρότητες κ.ο.κ.

Δὲν θὰ τὸ ἠθέλαμεν, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν, πρέπει νὰ τὸ τολήσωμεν αὐτὸ: Τὸ παιγνίδι πού παίζεται μὲ τὴν ὑπέροχον αἰσθηματικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πάρα πολὺ ἐπικίνδυνον. Καὶ ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι Του!

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΙΔΡΩΤΟΣ

Καὶ ἕνα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἰδιαιτέρως μᾶς στενοχωροῦν ὡς λαὸν εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας.

Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἔχομεν στοι-

χεῖα ἀκριβῆ διὰ τὰ ἐλέγξωμεν ἂν ἡ ἀνεργία αὐξάνῃ ἢ ἐλαττοῦται. Ἄλλ' ἀνεργία ὑπάρχει. Καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀνεργία, ὑπάρχει παντὸς κακοῦ πηγὴ. Δὲν ἰσχυρίζομεθα ὅτι δὲν λαμβάνονται μέτρα διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ. Δὲν ἰσχυρίζομεθα ἀκόμη, ὅτι ἡ καταπολέμησις του εἶναι κάτι τὸ εὐκόλον. Δὲν θὰ ἀρνηθῆ ὅμως καὶ κανεὶς ὅτι λείπει ἐκεῖνο πού ἔπρεπε νὰ γίνῃ: μιὰ ἀληθινὴ μάχη ἐναντίον τῆς ἀνεργίας. Τὸ θέμα «ἀνεργία» ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀπασχολῆ ὅλους μας καὶ νὰ γεμίξῃ καὶ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰς δηλώσεις καὶ τὰς συζητήσεις καὶ τὰς ἀντεγκλήσεις ἀκόμη, πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι μᾶς ἀπασχολοῦν ἄλλα θέματα, τὰ ὅποια εἰς τὸ κάτω τῆς γραφῆς δὲν ἔχουν τόσον βασικὴν σπουδαιότητα διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

Γνωρίζομεν ὅτι μὲ ἓνα σημεῖωμά μας δὲν ἠμποροῦν νὰ γίνουν πολλὰ πράγματα. Ἄλλα δὲν θέλομεν νὰ μείνῃ τὸ φλέγον αὐτὸ ζήτημα ἀπαράτητον, τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν παροῦσαν στήλην. Ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀνέργου οἰκογενειάρχου. Νὰ ἐννοήσωμεν τὸ δρᾶμα του, μολονότι τὸ δρᾶμα αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ συλλάβῃ παρὰ μόνον ὁποῖος ξεύρει ἐξ ἰδίας πείρας τί θὰ πῆ οἰκογένεια πού θέλει νὰ δουλέψῃ καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δουλέψῃ Μόνον ὁποῖος ἔμεινε νησιτικός, μολονότι ζητεῖ τὸ ἱερώτερον καὶ τιμιώτερον πού ἠμπορεῖ νὰ ζητήσῃ ἄνθρωπος, τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐργασθῆ καὶ δὲν ἠμπορεῖ οὐδὲ κἄν «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου του» νὰ πορισθῆ τὸν ἄρτον του, αὐτός, καὶ μόνον αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὸ φοβερὸν δρᾶμα πού λέγεται ἀνεργος οἰκογενειάρχης.

Καὶ ὅμως, αὐτὸ ἔπρεπε νὰ εἶναι δρᾶμα ὄλων μας. Αὐτὸ εἶναι Χριστιανισμός! Καὶ μόνον μιὰ ἐλληνικὴ οἰκογένεια ἀνεργος ἂν ὑπῆρχε, θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἄρκετον τοῦτο διὰ τὰ κόψῃ ὄλων μας τὴν ἡσυχίαν, καὶ καμμία ἄλλη ἐλληνικὴ οἰκογένεια νὰ μὴ τρώγῃ μὲ ἡσυχίαν τὸ ψωμί της, ἐὰν ὅσα λέμε περὶ ἀδελφότητος ὄλων μας (καὶ μάλιστὰ ὡς λαοῦ χριστιανικοῦ) δὲν εἶναι ἀπλῆ φενάκη! Καὶ βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς μόνον ἀνέργου οἰκογενείας. Ἄνεξαρχήτως στατιστικῶν καὶ ἀμφισβητουμένων

ἀριθμῶν, πρόκειται, πάντως, περὶ χιλιάδων οἰκογενειῶν. Καὶ αἱ χιλιάδες αὐταὶ τῶν οἰκογενειῶν πού μαστίζονται ἀπὸ τὴν ἀνεργίαν, ἔπρεπε νὰ εἶναι δι' ὅλους μας χιλιάδες ἐλέγχων πού νὰ μὴ μᾶς ἀφίνουν νὰ ἡσυχάσωμεν.

«Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαισιν τοῖς κροτάφοις μου» ἕως οὗ εὐρεθῆ κάποιος τρόπος, ἔστω καὶ τεχνητός, ἔστω καὶ βεβιασμένος, νὰ μὴν ὑπάρχῃ οἰκογένεια ἐλληνικὴ ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ ἔχη ἀποκοπῆ ἡ δυνατότης τοῦ τιμίου ἰδρωτός!

ΤΟ ΕΛΗΣΜΟΝΗΣΑΜΕΝ!

Καὶ ἐν συναφείᾳ ἃς ἐρωτήσωμεν μιὰν ἀκόμη (ποσοστὴν ἀρά γε;) φορὰν: Τί γίνεται ἡ ὑπόθεσις τῶν σεισμοπλήκτων; Μήπως καὶ αὐτὴ ἐβούλιαξε εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀδιαφορίας μας, πνιγεῖσα ἀπὸ τὰς τόσας καὶ τόσας μικρότητας πού μᾶς γεμίζουν; Κάθε τόσον ὑπενθυμίζομεν τὸ θέμα αὐτό, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ πάλιν θὰ πρέπη νὰ ὀχλήσωμεν, ἐκ μέρους τῶν μυριάδων ἀδελφῶν μας πού — φρικτὸν εἰπεῖν! — ἀκόμη μένουσιν σχεδὸν ἄστεγοι!

Δὲν κατηγοροῦμεν, οὔτε ἐδῶ, συγκεκριμένως κανένα. Δὲν λέγομεν ὅτι πταίει τοῦτος ἢ ἐκεῖνος. Κανεὶς μας δὲν ἔχει τὴν νοστορίαν πού ἐχρειάζετο δι' ἓνα τέτοιο θέμα. Κάπου τὸ ἔχομεν καταχωνιασμένον εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ τὸ ἐλησμονήσαμεν. Συνεκινήθημεν εἰς τὴν ἀρχὴν, εἴπαμε μερικά πράγματα, ἐπήγαμε νὰ κάνωμε κάτι καὶ κατόπιν ἐγκατελείψαμεν τὰ σεισμοπλήκτα ἀδέλφια μας (ἢ μήπως δὲν εἶναι ἀδέλφια μας;) εἰς τὸ ἔλεος τῆς γραφειοκρατίας.

Ναί, ἀλλ' ἂν τὸ κακὸν αὐτὸ δὲν σταματήσῃ, τότε τοὺς σεισμοὺς τοὺς φυσικοὺς θὰ τοὺς ἐπακολουθήσουν ἄλλοι σεισμοὶ ψυχικοί.

Καὶ εἶναι κρῖμα, κρῖμα, ἔπειτα ἀπὸ τόσους θριάμβους, τόσας ἐξάρσεις, τόσους ἠρωτισμούς, νὰ ἐπακολουθήσουν τοιαῦτα καταβαρυνθῶσις ψυχικαὶ μέσα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐλληνικοῦ συνόλου. Καὶ ὅλα αὐτὰ μόνον διότι λείπει τῆς ἀγάπης ἡ ζεστασιά!

«ΕΝ ΑΡΧΗ ΕΠΟΙΗΣΕΝ...»

Ὁ καθηγητὴς Viktor von Weizsäcker ἀποτελεῖ κορυφὴν τῆς συγχρόνου ἱατρικῆς. Καθηγητὴς τῆς παθολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Αἰδελβέργης ἔχει ἀκτινοβολίαν ἢ ὁποῖα χωρεῖ πολὺ πέραν τῶν ὁρίων ὄχι μόνον τῆς πατρίδος του ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του εἰδικότητος. Τὸ δὲ βιβλίον του «Φύσις καὶ πνεῦμα» (Natur und Geist) δείχνει τὴν πορείαν τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ἐνὸς ἐπιστήμονος τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ ἠναλώθη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν εἰλικρινῆ, ἐπιμελῆ καὶ ἐπιτυχημένην ἔρευναν.

Ἦδη ὁ σοφὸς ὄντως καθηγητὴς ἐδημοσίευσεν ἕνα νέον του βιβλίον μὲ τὸν τίτλον: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ὁ τίτλος καὶ μόνος προκαλεῖ ἰδιαίτερον ἐντύπωσιν. Τὸ περιεχόμενον του εἶναι κάτι ποῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνθυμίζει τὴν «ἑξαήμερον» τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐν συνθέσει πρὸς τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης τοῦ 1954 καὶ τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ, ἰδίως ἀπὸ τοῦ Κάντ καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ θαναμαστὴ σύνθεσις ἀναπηδᾷ εἰς κάθε στίχον τοῦ πολυτίμου ββλίου, βιβλίου ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολῆσιν τὴν προσοχὴν τῆς χριστιανικῆς διανοήσεως εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐπὶ καιρὸν θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀπασχολῆ τὸ πνευματικὸν γεγονός ποῦ ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Weizsäcker καὶ ἡ ἐπὶ τούτου συζήτησις καὶ ἐναντιολογία ἀκόμη θὰ ἦτο δεῖγμα πνευματικῆς ζωτικότητος, δεῖγμα τὸ ὁποῖον ἀναζητοῦμεν ὅλοι.

Πάντως ἡμεῖς θὰ ἠθέλαμε νὰ συγχαρῶμεν τὸν πολὺν κορυφαῖον ἐπιστήμονα καὶ διὰ τὸ πολύτιμον ἔργον του ἀλλὰ καὶ διότι τὸ ἔγραψε καὶ τὸ ἐξέδωσε... μακρὰν τῆς Ἑλλάδος! Ἄν ὡς Ἕλληνας ἔγραφε τοιοῦτο βιβλίον θὰ ἐγίνετο στόχος δύο ἐπιθέσεων μὲ χαριτωμένον συνδυασμὸν ἀντιθέτων πηγῶν. Ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπιστήμης θὰ ἤκουεν ἐπικρίσεις καὶ χλευασμοὺς διότι... κάνει μεταφυσικήν. Ἐξ ὀνόματος δὲ τῆς χριστιανικῆς πίστεως θὰ ἤκουε ὅτι... κάνει τὴν πίστιν ἐπιστήμην!

Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» πάντως δὲν θὰ μετείχον βέβαια οὐδετέρας

τῶν ἀντεπιστημονικῶν καὶ ἀντιχριστιανικῶν τούτων ἐπιθέσεων καὶ θὰ ἔχαιρον ἂν εἶχαν τὸ βιβλίον προσιτὸν εἰς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην. Ἐπιφυλασσόμεθα, λοιπόν, ἐν καιρῷ νὰ τὸ ἀξιοποιήσωμεν κατὰ τὸ ἐνὸν διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων», ἴσως καὶ διὰ νὰ προκληθῆ συζήτησις ποῦ θὰ διαφωτίσῃ καὶ θὰ οἰκοδομήσῃ.

ΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ἐὰν ὅμως τὸ πολὺ κοινὸν δύναται νὰ ξαφνιασθῆ ὅταν βλέπῃ ἕνα Weizsäcker νὰ γράφῃ εἰδικὸν βιβλίον περὶ τῆς «Γενέσεως», τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἀπὸ τοιοῦτους ἐπιστήμονας καὶ τοιαύτας ἐργασίας διεμορφώθη. Τοῦτο παρουσιάζει ἡ Ἀδελφότης ἢ «Ζωὴ» εἰς ἐκδόσεις τῆς, εἰς τὰς ὁποίας διὰ συντόμων βιογραφιῶν ἐμφανίζει ἀκριβῶς τοὺς μεγάλους ἐπιστήμονας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἠτοίμασαν τὸ ἔδαφος διὰ νὰ κατανοηθῆ ἢ ἀμοιβαία σχέσις πίστεως καὶ ἐπιστήμης καὶ νὰ καταστῆ δυνατόν νὰ γίνῃ συνεργασία τῶν δύο τούτων παραγόντων τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ καθ' ἐνὸς εἰς τὸν τομέα του.

Αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις «Οἱ θεμελιωταὶ τῶν ἐπιστημῶν» καὶ «Μεγάλοι δημιουργοὶ» ἀναφέρονται εἰς ἐρευνητὰς τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Ἦδη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐργάται τοῦ πνεύματος» ἔρχεται τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τὸ ἀναφερόμενον εἰς ἐκπρωσώπους τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν ἀφ' ἐνός, τῆς πολιτικῆς ἀφ' ἑτέρου. Ἐκ τῶν πολιτικῶν ἐμφανίζονται διὰ βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων μορφαὶ ὅπως ὁ Lincoln, ὁ Gladstone, ὁ Guizot καὶ ὁ ἡμέτερος Καποδίστριας. Ἀκολουθεῖ σειρά ἀπὸ νομικοὺς (Tropion, Bluntschli, Ferrini, Βραῦλας Ἀρμένης, Ἰωάννης Σκαλτσούνης), ἱστορικοὺς ὅπως ὁ Macaulay, Ranke, ὁ Ζαμπέλιος, ὁ Παπαρηγόπουλος, παιδαγωγούς ὅπως ὁ Franke, ὁ Herbart, ὁ Förster.

Εἶναι πράγματι ἐξόχως διδακτικὸν νὰ παρακολουθῆσιν κανεὶς τὴν βιογραφικὴν ἐκθεσιν τῆς δημιουργίας σκαπανέων τῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς ὁποίους τόσα ὀφείλομεν. Ὅσοι γνωρίζουν ἤδη τὴν ὀφειλὴν θὰ ἰδοῦν

τουτήν ἢ ἐκείνην τὴν βιογραφικὴν λεπτομέρειαν, ἢ ὅποια θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν γνωστὴν εἰκόνα. Ὅσοι διὰ πρώτην ἴσως φορὰν λαμβάνουν γνῶσιν καὶ τοῦ ὀνόματος ἀκόμη, θὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε ἄγνοια ἦτο ἓνα κενόν. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ θὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ἂν ἀγνοοῦμεν τὴν συμβολήν, τὴν ζωὴν, τοὺς ἀγῶνας, τὸ ἔργον τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ θεμελιωτῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τοὺς ὁποίους ἡ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσα τριλογία μᾶς παρουσιάζει.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΙΣ

Μᾶς γράφουν ἀναγνώσται μας διὰ νὰ μᾶς διατυπώσουν σκέψεις τῶν σχετικῶς πρὸς τὴν ραδιοφωνικὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπὸ τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Ἀθηνῶν. Ἰδιαιτέρως διατυπῶνται παράπονα, διότι ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς Ἀθηνῶν διακόπτει τὴν μετάδοσιν τῆς Θείας Λειτουργίας πέντε ἕως δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τῆς.

Καὶ ἡ μὲν διακοπὴ ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως κατὰ τὸ ἄτοπον, διότι ἐπὶ τέλους καὶ περὶ ἄλλης τινος σοβαρᾶς ἐκπομπῆς ἂν ἐπρόκειτο, τὸ τάκτ ἀκόμη θὰ ἐπέβαλλε νὰ μὴ γίνωνται περικοπαί. Ὡς πρὸς τὸ τίς ὅμως πταίει ὁμολογοῦμεν ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ ἀπορίας, διότι φαίνεται ὅτι ἡ Λειτουργία δὲν κινεῖται (ἴσως καὶ δὲν δύναται νὰ κινήται) ἐντὸς ὀρισμένου χρονικοῦ πλαισίου, ἐνῶ ἓνα πρόγραμμα ραδιοφωνικὸν εἶναι ἀπλούστατα ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ χωρὶς πρόγραμμα τηρούμενον μὲ ἀκρίβειαν καὶ λεπτοῦ τῆς ὥρας.

Πρέπει ἐπομένως τὸ ζήτημα νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων. Τὸ θέμα εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ γίνῃ συνεννόησις μεταξὺ τοῦ ραδιοφωνικοῦ ἰδρύματος καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. Δὲν πρόκειται περὶ παροχυρίδος. Τὸ ραδιοφῶνον ἀποτελεῖ τεραστίαν δύναμιν καὶ ἡ ἀξιοποίησις του ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα, ἀφοῦ μάλιστα παρέχεται ὑπὸ τῆς ραδιοφωνικῆς ὑπηρεσίας πρὸς με-

τάδοσιν τῆς Θείας Λειτουργίας χρόνος, ὅσος εἰς οὐδεμίαν ἴσως ἄλλην χώραν.

ΚΑΙ Η ΥΠΑΙΘΡΟΣ ;

Ὅσοι βλέπουν τὰ τόσα δημόσια ἔργα ποῦ ἐπιτελοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰ περὶχωρα, τοὺς καινούργιους δρόμους, τοὺς τόσον ὠραίους, τὰ ὠραῖα σχέδια δι' ἔργα μελλοντικά, καμαρώνουν, βέβαια, διὰ τὰ ἐπιτελούμενα καὶ σχεδιαζόμενα, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦν, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀθηναῖοι, νὰ πνίξουν μέσα τους μίαν σκέψιν : Καλά, βέβαια, αὐτὰ ὅλα, ἀλλ' ὅταν τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, κυριολεκτικῶς ἐγκαταλελειμμένον εἰς τὴν τύχην του, δὲν ἠμποροῦσαν αἱ Ἀθῆναι νὰ περιμένουν λίγο, ἔστω νὰ βουλευθοῦν ὅπως-ὅπως, καὶ αὐτὰ τὰ λεπτὰ ποῦ διατίθενται διὰ τὸν ἐξωραϊσμόν τῆς πρωτευούσης νὰ ἐδαπανῶντ' ἀπὸ τὴν σωθῆ ἢ πολυβασανισμένη ὑπαίθρος, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἀπερίγραπτον χάλι τὸ ἑλληνικὸ χωριό ; Μὲ αὐτὰ τὰ χρήματα, πόσα ἑλληνικὰ χωριά θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ζωντανέψουν, νὰ βροῦν καινούργιαν ζωὴν ἂντι νὰ μένουν ἐρημωμένα διὰ τὴν ἔλθειν ἐλαχίστων χρηματικῶν μέσων ;

Εἶναι ἀπίστευτον διὰ πόσων μικρῶν ποσῶν τὴν ἔλλειψιν ὑπάρχει νέκρα ἐκεῖ ποῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ ἀνθησις ζωῆς. Καὶ ὅταν αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα, τότε πῶς θὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ καταπνίξῃ τὸ παράπονον τοῦ Ἑλλήνος χωρικοῦ ὅταν ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας ; Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ἐγκαταλελειμμένος χωρικός θὰ κληθῇ ἴσως αὔριον, ὡς τοῦ συνόλου προστάτης, νὰ ξαναεβῆ τὰ βουνὰ διὰ νὰ προασπίσῃ τὴν πατρίδα — περιλαμβανομένης, φανταζόμεθα, καὶ τῆς πρωτευούσης — ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ὑποστῇ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν θυσίαν ἐν ὀνόματι τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν.

ΑΝ ΕΠΕΡΙΜΕΝΑΝ...

Εἰς περασμένα φύλλα ἔγινε λόγος περὶ τῶν ἀθρόων ἀπολύσεων δημοσίων ὑπαλλήλων κατ' ἐφαρλογὴν τοῦ νόμου 2500, περὶ τοῦ ἀψύχου τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον

γίνεται ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἐνὸς νόμου, ὃ ὁποῖος μένει χωρὶς καμμίαν βαθυτέραν δικαιολόγησιν. Διότι μοναδικὴ τοιαύτη δικαιολόγησις θὰ ἦτο μία ἐξόρμησις οἰκονομῶν καὶ θυσιῶν οἰκονομικῶν ἐκ μέρους ὄλων τοιαύτη, ὥστε νὰ φθάσῃ, τελευταῖον πάντων, μέχρι καὶ τοῦ νὰ στεροῖσθαι καὶ τὸ ψωμὶ τῆς οἰκογενείας τὸσον δημοσίῳν ὑπαλλήλων. Τὸ κάπως παρήγορον εἶναι — καὶ πρέπει καὶ αὐτὸ νὰ τὸ σημειώσωμεν — ἡ πληροφοροῖαι ὅτι γίνεται χειρισμὸς τοῦ νόμου προσεκτικὸς, ὥστε, τοῦλάχιστον αἱ πολυμελέστεραι οἰκογένειαι, νὰ μὴ θίγωνται ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σκληροῦ αὐτοῦ μέτρου.

Δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριβῶς, μέχρι ποίου βαθμοῦ καταβάλλεται ἡ ἀξιέπαινος αὐτῆ προσοχή. Πρέπει ὅμως νὰ συγχαρῶμεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἰδικῆν των πρωτοβουλίαν ἀμβλύνουν τοῦ σκληροῦ μέτρου τὴν ὀξύτητα, καθ' ἣν στιγμὴν οὐδ' ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου συνεκινήθησαν παράγοντες ἄλλοι, ὅπως ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἐκεῖνοι πού φωνάζουν ὑπὲρ τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν, καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς παράγοντας αὐτοὺς δὲν ἔκαμε ἓνα σοβαρὸν διάβημα, ὥστε κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τοῦ νόμου τοῦλάχιστον, νὰ περιορισθῶν αἱ πολυμελεῖς οἰκογένειαι. Τοιοῦτο διάβημα θὰ ἀπετέλει ἔμπρακτον ἐνίσχυσιν τοῦ κηρύγματος ὑπὲρ τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας. Καὶ ὅμως δὲν ἔγινε! Καὶ ἐδῶ πού τὰ λέμε, ἀν ἀπὸ τέτοια διαβήματα ἐπερίμεναν ἡ ἑλληνικὴ πολυμελὴς οἰκογένεια, οἱ εἰδικῶς δοκιμαζόμενοι Ἕλληνες νὰ σωθῶν, δὲν θὰ εἶχαν πολλὰς ἐλπίδας!

ΚΑΙ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ἐν τῷ μεταξύ, φίλος τῆς Ἑλλάδος, ὃ ὁποῖος παρακολουθεῖ τὴν στήλην αὐτήν, μᾶς στέλλει ἀπὸ τὸ Parkstone τῆς Ἀγγλίας ἓνα γράμμα σχετικὸν πρὸς τὸ θέμα αὐτό, μὲ εἰσηγήσεις αἱ ὁποῖαι φρονοῦμεν, ὅτι ἀξίζει νὰ δημοσιευθῶν. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή :

Πρὸς τὸν κ. Διευθυντὴν τῶν «Ἀκτίνων»,

* Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὑποστηρίξω ἐκεῖνα πού γράφουν αἱ «Ἀκτίνες» ἐπὶ τοῦ δυσκόλου αὐτοῦ

θέματος τῶν ἀθροῶν ἀπολύσεων καὶ νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην ὅτι ἡ χριστιανικὴ λύσις δίδεται διὰ τῆς ἐντολῆς «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀπαιτεῖ οἱ ὑπεύθυνοι νὰ ἐξετάσουν τὸ πρόβλημα τὸσον ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς ἀνάγκης ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπόψεων καὶ ἐκ τῆς πείρας πού μᾶς προσφέρει ἡ δυστυχία εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζοῦν ὑπὸ κάπως παρομοίας συνθήκας, καταλήγομεν εἰς τὰς κατωτέρω ὑποδείξεις — αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀναμφιβόλως μελετῶνται :

1) Περιορισμὸς τῶν διορισμῶν εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἐλάττωσις τοῦ ὄρου ἡλικίας ἐξόδου, ὅπου τοῦτο εἶναι ἐφαρμοσίμον. Τὰ μέτρα αὐτὰ θὰ ἀπέβαιναν ἀποτελεσματικὰ ἐν καιρῷ.

2) Ἀπόλυσις ἀγάμων ὑπαλλήλων μὴ ἐχόντων ἄλλας οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, ἀφοῦ — ἐάν τοῦτο εἶναι δυνατόν — τοὺς δοθῆ ἐπαρκῆς προθεσμία διὰ νὰ ἡμπορέσουν νὰ εὔρουν ἄλλην ἐργασίαν.

3) Νὰ δίδωνται συμβουλαὶ καὶ πραγματικὴ βοήθεια εἰς οἰονδήποτε ὑπάλληλον, ὅστις θὰ ἠθέλε νὰ μεταναστεύσῃ, δεδομένου ὅτι ἡ ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ ἐξάσκησις του ἡμπορεῖ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

4) Νὰ γίνων ἐνέργειαι διὰ νὰ κατανεμηθῆ τὸ βάρος εἰς τὸ σύνολον τῆς κοινότητος ἐν ἀναλογία βεβαίως πρὸς τὴν ἰκανότητα τῶν πολιτῶν νὰ φέρουν τὸ βάρος αὐτό.

Ἐννοεῖται, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀπόλυσις ἐνὸς γονέου ἡμπορεῖ νὰ ἔχη σοβαρώτατον ἀντίκτυπον ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ μέλλοντος τῶν παιδιῶν του, ἐκτός ἐάν ληφθῶν μέτρα πρὸς ἀντιστάθμισιν τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀγάπη διὰ τὴν Ἑλ' ἄδα ἀφθονεῖ καὶ θὰ αὐξήθῃ ἀκόμη περισσότερο ἐάν εὔρεθῆ ἓνας χριστιανικὸς τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος.

Ἐνας φίλος τῆς Ἑλλάδος
BR. THEODORE

ΕΚΚΛΑΪΚΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Ὁ κ. Δημ. Ι. Μαγκριώτης εἰς συνέχειαν ἄλλων ἐργασιῶν του ἐξέδωσε σειρὰν τευχῶν μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «Γιατί δὲν πιστεύω»!... Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν πέντε τοιαῦτα τεύχη «Γιατί δὲν πιστεύω ὅτι κατὰγομαι ἀπὸ τὸν πίθηκον», «Γιατί δὲν πιστεύω στὸν πνευματισμὸ», «Γιατί δὲν πιστεύω στὸ φροῦδισμό», «Γιατί δὲν πιστεύω στὴν χριστιανικὴν ἐπιστήμην» (πρόκειται περὶ τῆς προτεσταντικῆς αἵρέσεως μὲ τὸν τίτλον Christian Science πού ἔχει τὴν ἀπαρχὴν της εἰς τὴν Ἀμερικὴν), «Γιατί

δὲν πιστεύω στὸν ὑπαρξισμό». Καὶ τὰ πέντε εἶναι ἐκδόσεις τοῦ Μιχ. Σαλιβέρου.

Εἶναι προφανὴς ὁ δεσμός ὁ ὅποιος συνδέει τὰ τεύχη αὐτά. Ἀντικρούουν ἐπιθέσεις κατὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἢ τάσεις ποὺ φέρουν ἔκτροπὴν καὶ ζημίαν. Τὰ ἐπὶ μέρους ὅμως θέματα εἶναι ποικίλα καὶ διαφέρουν πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ δυσχέρεια, λοιπόν, διὰ τὸν συγγραφέα, καλούμενον νὰ ἀπολογηθῆ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ ἐπιθέσεων καὶ πλευρῶν τόσων διαφόρων ἦτο προφανὴς. Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἀποκαλεῖ τὴν ἐργασίαν του «ἐκλαϊκευτικά τεύχη» καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἐκλαϊκευσις εἶναι τὸ δυσκολώτερον ἀπ' ὅλα. Τὴν δυσχέρειαν ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ νὰ ὑπερνηκίῃ μετὰ τὸν τρόπον ὅποιος εἶναι ὁ τὰ μάλιστα ἐνδεδειγμένος. Μετὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου καὶ τὴν ἐνημερότητα, τὴν ἐπεξεργασίαν κατὰ τὴν γενικὴν γραμμὴν, ἢ ὅποια τίθεται καὶ τὴν σαφήνειαν εἰς τὴν διατύπωσιν. Θὰ προσθέσω μὲν ἀκόμη καὶ δύο ἄλλα προσόντα τὴν ἀποφυγὴν πνεύματος ἀκαίρου πρωτοτυπίας καὶ τὸ εἰς τὰς ἐπιθέσεις μέτρον, ἀποφευγόμενης τῆς βιαιότητος καὶ τοῦ φανατισμοῦ. Ἔτσι ἡ ἀπολογητικὴ δὲν κατανατᾷ εἰς μονόπλευρον ἐκθεσιν, ἢ ὅποια καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀλλὰ καὶ τὴν πειστικότητα βλάπτει.

Ὁ κ. Μαγκριώτης προαναγγέλλει δύο σειρὰς ἐκ πέντε τευχῶν ἐκάστην. Θὰ περιμένωμεν λοιπὸν νὰ ὀλοκληρωθῆ ἢ ἐκδοσις τῶν δύο τούτων σειρῶν. Θὰ ἠυχόμεθα εἰς τὸ σύνολον ἢ ἐργασία νὰ γίνῃ εἰς τὴν ὀρθὴν γραμμὴν. Θὰ ἀποτελῆ συμβολὴν ἀξίαν ἀναγνωρίσεως.

Z. N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀγαπητὲς μου «Ἀκτινές»,

Ἰδιαίτερη εὐχαρίστησι μοῦ ἔδωσαν ὅσα γράφετε περὶ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ λόγος ποὺ κάμνουν γιὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Βυζαντίου ἐκ μέρους δυτικῶν καὶ ὁπυθόνων ἐκπροσώπων τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἰδίως δὲ τὰ ἄρθρα «οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ Γράμματα», «μία ἀντινομία εἰς τὴν παιδείαν μας» καὶ «ἡ πνευματικὴ κληρονομία τοῦ Βυζαντίου», μοῦ δίδει τὴν ἀφορμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν σας ὀρι-

σμένα βιβλία καὶ δημοσιεύματα ποὺ ἐκυκλοφόρησαν τελευταίως εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ ποὺ ἀπονέμουν τιμὴ στὸν κλασικὸ καὶ βυζαντινὸ πολιτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ἄγγλος καθηγητὴς τοῦ Cambridge S. Neil καὶ τὸ βιβλίον του «The Christian Society» (ἱστορικοκριτικὴ ἐπιθεώρησις τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος μέχρι σήμερον) ἐξέυρε θαυμαστά ἐπίθετα μετὰ τὰ ὅποια ἐξυμνεῖ τὸν Βυζαντινὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δ. Ἑυρώπης.

Ἐλάχιστοι ἐκ τῶν σοβαρῶν κριτικῶν, γράφει, ἀκολουθοῦν σήμερον τὰ συμπεράσματα τοῦ F. D. Maurice ἢ καὶ τοῦ Γίββωνος καὶ τὸ Βυζάντιον μετὰ τὸν πνευματικὸ ἐξοπλισμὸ μιᾶς χιλιετηρίδος, ὅλο καὶ ἐξυψοῦται εἰς μάτια καὶ εἰς τὴν κρίσιν τῶν σημερινῶν ἔρευνητῶν. Τὸ τραγικὸ σφάλμα τῶν ἐπικριτῶν τοῦ Βυζαντίου κείται εἰς τὸ ὅτι ἡ ἔρευνά των περιορίζεται εἰς τὴν ζωὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνεχίζει. Δὲν ἀρνούμεθα, βέβαια, ὅτι ὅπως καὶ οἱ μεγαλοῦποις, καὶ μάλιστα κοσμοπολιτικῆς φύσεως, ἔτσι καὶ ἡ Πόλις εἶχε τὰ τραπὰ καὶ τὰ σκανδαλά της. Πλὴν ὅμως ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε μεγάλας ἐκτάσεις καὶ εἶναι σφάλμα νὰ τὴν ταυτίζωμε μετὰ τὴν Πόλιν. Ἐὰν ἡ ζωὴ τῶν Βυζαντινῶν ἦτο ἔτσι σκανδαλώδης, ὅπως τὴν περιγράφουν οἱ ἐπικριταί της, ἀσφαλῶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐπιζῆσιν ἐπὶ τόσους αἰῶνας.

Νομίζω ὅτι τὸ κφάλαιον περὶ τοῦ Βυζαντίου θὰ εὐχαριστήσῃ καὶ Ἑλλήνων ἀναγνώστην του.

Τελευταίως ἐδημοσιεύθησαν καὶ μερικὰ θαυμαστά ἄρθρα ἀναφερόμενα εἰς τὴν συμβολὴν γενικῶς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Συγκεκριμένως, ἡ σοβαρὰ διεθνὴς ἐφημερίς «Chr. Science Monitor» εἰς ἄρθρον τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «δυσὸ στυλοῦ τοῦ πολιτισμοῦ μας» ἐξετάζει τὸ χρέος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ὅπως καὶ τῶν Ἑβραίων.

Πολὺ ἐνδιαφέρον ἄρθρον καὶ ἀπὸ τὴν γραφίδα ἐνός ἐκ τῶν κορυφαίων ἐλληνοιστῶν, τοῦ Gilbert Murray, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ κριτικὸ περιοδικὸν «The Saturday Review». Εἰς αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ χρέος μας εἰς τὸ λαὸν τῆς Μεσογείου» ἀποδεικνύει τὴν σχέσιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας πρὸς τὸν Ἑλληνοχριστιανικόν. Τονίζει δὲ, ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα καὶ οὐσιώδης ἀπὸ αὐτὴν τῆς Ρώμης. Ὁ ἴδιος ἐδημοσίευσε τελευταίως καὶ βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Hellenism and The Modern World». Αὐτὴν τὴν ἀνωτερότητα καὶ τὸ χρέος τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξετάζει ἐμπεριστατωμένως καὶ ὁ γνωστός Ἄγγλος κριτικὸς C. Bell εἰς τὸ βιβλίον του «Civilization. Τελευταίως ἐκυκλοφόρησε καὶ ἔδω ἡ ἐργασία τοῦ W. G. De Burgh εἰς δύο τόμους, «The Legacy of the Ancient World». Ὅπως δηλοῖ καὶ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου, γίνεται λόγος διὰ τὰ κληροδοτήματα καὶ τίς συνεισφορὰς τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης

στὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ χαρακτηριστικὸ ὄλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι θεωροῦν τὴν Ρώμην παιδί καὶ ἀντιγραφία τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο πού τῆς ἀποδίδουν ὅσιν δικό της εἶναι ὁ σκελετός τρόπος τινὰ τοῦ οἰκοδομήμα-

τος τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἐνῶ ἡ οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενό του εἶναι ἐλληνικῆς καὶ ἐβραϊκῆς προελεύσεως.

Μετὰ τιμῆς
ΔΗΜ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΛΑΝΗΣ

Ἡ ἔκθεση ἔργων τοῦ διασήμου καλλιτέχνη Δημητρίου Γαλάνη στὴν Ἑλληνικὴ Πρωτεύουσα ἀποτελεῖ βέβαια ἓνα ἐξαιρετικὸ καλλιτεχνικὸ γεγονός, πού τὸ χαίρεται βαθιὰ καὶ εὐκρινὰ ὁ καλλιτεχνικός καὶ πνευματικός μας κόσμος καὶ τὸ φιλοτεχνό Κοινόν. Ἀλλὰ ἡ ἔκθεση ἔχει καὶ ἓνα βαθύτερο, ἴσως καὶ σημαντικώτερο νόημα: Τὸ νόημα τῆς ἐλληνικότητος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, ὁ Δημήτριος Γαλάνης ζῆ στὴ Γαλλία ἀπὸ πενήντα περίπου χρόνια. Ἐκεῖ ἐμαθήτευσε, ἐμελέτησε, ἔκαμε τίς πρώτες καλλιτεχνικές του προσπάθειες, εἶχε τίς πρώτες του ἐπιτυχίες, ἐπεδύληθη, διέπραξε. Ἐκεῖ ἔρριξε βαθιὰ καὶ στερεὰ τὴν ρίζην τῆς ζωῆς του καὶ τῆς τέχνης του, ἔγινε Γάλλος πολίτης, ἔκαμε οἰκογένεια, φίλους καὶ μαθητάς, δεσμούς πνευματικούς καὶ ψυχικούς στενοὺς καὶ πολύτιμους. Ἐκεῖ στὸ τέλος, ὅταν λαμπρὸ κορυφωμα τῆς τιμημένης σταδιοδρομίας του, ἔγινε καὶ Γάλλος ἀκαδημαϊκός.

Καὶ ὁμως, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ ψυχὴ του ἔμεινε στὸ βάθος πάντα ἐλληνικὴ. Καὶ τὸ εἶδειναι σὲ κάθε εὐκαιρία. Καὶ ὅσο φορτωμένος ἀπὸ τιμὲς καὶ δόξας καὶ ἂν ἦταν ἐκεῖ πάνω, ἡ νοσταλγία γιὰ τὴ γενέτειρα γῆ, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν φυσικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ τῆς ὁμορφιά, ἡ πίστη στὸ βαθύτερο καὶ οὐσιαστικώτερο νόημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας, τὸν ἔφεραν συχνὰ στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ τὰ προσκυνήσῃ καὶ νὰ τὰ χαρῆ ὅλα αὐτά, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ καὶ ν' ἀνανεωθῆ κάθε φορὰ στὶς ἀστείρευτες πηγὲς τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐμπνεύσεών της.

Καὶ ὅπως κάθε ξενιτευμένος, πού γυρίζει στὸν τόπο του, φέρνει μαζί του τὰ δῶρα του, γιὰ νὰ τὰ προσφέρῃ στοὺς δικούς του καὶ στοὺς φίλους του, ἔτσι καὶ ὁ Γαλάνης φέρνει κάθε φορὰ μαζί του τὰ ὄρατα καὶ πολύτιμα δῶρα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τέχνης του, τὰ δῶρα τῆς ψυχῆς του, γιὰ νὰ τὰ προσφέρῃ, ὅταν τροφῆται καὶ ὅταν φόρο τιμῆς, στὴν πρώτη καὶ βασικὴ του Πατρίδα. Καὶ ὅπως ἡ ψυχὴ του ἔχει μείνει ἐλληνικὴ, ἔτσι καὶ τὰ δῶρα του εἶναι καὶ αὐτὰ ἐλληνικά, τόσο ἐλληνικά, ὥστε καὶ ὅταν ἀκόμα ἀπεικονίζονταν τοπία καὶ παραστάσεις ἀπὸ τῆ δεύτερη Πατρίδα του, κρατοῦν πάντα στὸ βάθος καὶ στὸ νόημά τους τὴν πνοὴ τῆς πρώτης, τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρμονία τῆς Ἑλλάδος, τὴν ψυχὴ τὴν ἐλληνικὴ.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Πατρίδα του τὰ καλοδέχεται μὲ συγκίνηση, μὲ ἀγάπη καὶ μὲ τιμὴ καὶ σε-

φανώνει τὸ τιμημένο μέτωπό του μὲ τὸ φιλὶ τῆς στοργῆς της καὶ τοῦ θαυμασμοῦ της.

ΕΝΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Καὶ μιὰ μονάχα φράση φτάνει κάποτε γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ πιστὰ καὶ ἀληθινὰ ἓναν ἄνθρωπο καὶ ἓνα συγγραφέα. Καὶ αὐτὴ τὴ φράση τὴν εἶπε ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς μυθιστοριογράφος Τζῶν Στάϊνμπεκ στὴ συνομιλία πού εἶχε μὲ τοὺς Ἀθηναίους δημοσιογράφους. «Ὅταν τὸν ρώτησαν γιὰ τίς πρώτες καὶ βασικὲς μελέτες του, ἀποκρίθηκε ἀδίστακτα: «Ἐξῆσα διαβάζοντας Ὀμηρο, Ἡσίοδο, Ἄγία Γραφή, Σαίξπηρ, Γκαίτε, ἀρχαίους Ἑλληνας». Ὅλη ἡ ἄλλη συνομιλία, πού ἦταν πρόχειρη, ἀνώμαλη, κάποτε καὶ ἀλλοπρόσαλλη, ἔδωσε καὶ χάθηκε μεμιάς κάτω ἀπὸ τὴν ὄρατα καὶ φωτεινὴ αὐτὴ ἔκφραση, πού εἶχε ἀναδυθῆ σὲ μιὰ στιγμή, αὐθόρμητη καὶ πηγαια, ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέως καὶ εἶχε φανερώσει τὸν ὄρατο καὶ φωτεινὸ κύκλο τῶν βασικῶν ἐλληνοχριστιανικῶν πηγῶν τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς του καλλιέργειας. Καὶ ὅσοι ὄσοι τὴν ἐνωίωσαν, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι πού εἶχαν ἐπιφωλαξίσει γιὰ τὸ ἔργο του, κατάλαβαν γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποπνεῖσι τὴν ἀγάπην γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸ Στάϊνμπεκ εἶναι συγγραφεὺς.

ΑΝΤΙΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΗΘΙΚΑ ΕΡΓΑ

Μᾶς δόθηκε δυστυχῶς πολλὲς φορές ἡ δυσάρεστη εὐκαιρία νὰ υποδείξουμε τὸ μεγάλο κακὸ καὶ τὴν θλιβερὴν πτώση, πού προκαλεῖ στὴ θεατρικὴ μας ζωὴ, ὁ σφαλερός καὶ ἀστοχος τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον γίνεται ἡ ἐκλογὴ τῶν θεατρικῶν ἔργων, πού μᾶς παρουσιάζουν οἱ διάφοροι θίασοι. Ἀντὶ νὰ ἐπικρατοῦν, ὅπως θὰ ἔπρεπε, πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ κριτήρια, κυριαρχεῖ ἀπειναντίας ὁ λεγόμενος «ζενιτετισμός», σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιον τὰ ἔργα διαλέγονται ἀνάλογα μὲ τοὺς ρόλους πού διαθέτουν γιὰ τοὺς πρωταγωνιστὰς ἢ τίς πρωταγωνίστριες τῶν θιάσων. Καὶ ἔτσι βλέπουμε συχνὰ ἔργα, πού εἶτε θὲν ἔχουν καμμιάν ἀξία πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ, εἶτε ἀντιθέτως εἶναι ἔργα ἐντελῶς ἀντιπνευματικὰ καὶ ἀντικαλλιτεχνικά, πού διαφθερίζουν τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθημα καὶ τὴν πνευματικὴν συνείδηση τοῦ Κοινοῦ καὶ κατεβάζουν τὴν στάθμη τοῦ θεατρικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ μας.

Τέτοια ἔργα εἶδαμε μὲ ἐξαιρετικὴ μας λύπη,

καὶ τελευταίως, σὲ δυὸ Ἀθηναϊκὰ θέατρα, στὰ ὅποια πρωταγωνιστοῦν δυὸ κορυφαῖες καλλιτέχνιδες τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς. Γιὰ νὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία οἱ δυὸ καλλιτέχνιδες νὰ ἐπιδείξουν τὴν ὑποκριτικὴν τὸν τέχνην — καὶ τὴν δεξιότητα πρᾶγματικὰ σὲ μεγάλο βαθμὸν — παρουσιάζονται, ἐκτιθέμεναι μᾶλλον θὰ ἔπρεπε κα εἰς νὰ πῆ, σὲ δυὸ φτιαχτοὺς καὶ φευτικούς, ἀλλὰ καὶ ἄθλιους καὶ ποταποὺς ρόλους, πού διαστρέφουν καὶ συκοφαντοῦν τὴν ἔννοια τῆς Μητέρας.

Ἡ μιά ἀπὸ αὐτές, ἀφοῦ ἀνέχεται καὶ εὐνοεῖ ἔναν ἀνήθικο θεσμό, πού δημιουργεῖται ἀνάμεσα στὸν ἕνα τῆς γυιὸ καὶ στὴ γυναίκα τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀνάπηρου, γυιοῦ τῆς, στὸ τέλος, δταν ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ νόμφη τῆς πρόκειται ἀπὸ τὸν θεσμόν αὐτὸν ν' ἀποκτήσῃ παιδί, τακτοποιεῖ τὰ πράγματα μὴ χαρὰ, σκοτώνοντας ἡ ἴδια τὸ ἀνάπηρο παιδί τῆς, γιὰ νὰ τοῦ χαρίσῃ τάχα τὴν εὐθανασία!

Ἡ ἄλλη ἀγαπᾷ καὶ αὐτὴ τόσο πολὺ τὸν γυιὸ τῆς, πού, δταν πρόκειται νὰ κάμῃ τὸν γάμου του μὲ τὴ νέα πού ἀγαπᾷ, ἡ μητέρα πηγαίνει σ' ἕνα κατάστημα καὶ κλέβει ἕνα νυκτικὸ ἀπὸ μαύρη θαντέλλα, ἐπειδὴ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς νυκτικὸ εἶχε δῆ νὰ φορᾷ καὶ ἡ νόμφη τῆς! Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀκατανόητο, ἀλλὰ εὐτυχῶς ἐπιβεβαιώνει δ... ψυχαναλυτὴς, ὁ ὅποιος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ κλέπτρια μητέρα εἶχε δηγηθῆ ἀπὸ ἕνα σκοτεινὸ καὶ ἔοχο πάθος πρὸς τὸν ἴδιον τὸν γυιὸ τῆς καὶ ὅτι εἶχε κλέψει τὸ νυκτικὸ, γιὰ νὰ... συναγωνισθῆ τὴν νόμφη τῆς!! Καὶ ἡ μὲν μητέρα δηγηθεῖται εὐτυχῶς στὴ φυλακὴν, ἀλλὰ ποιοὺς ἄρα γὰ θὰ ἔπρεπε προπάντων νὰ φυλακισθῆ γιὰ τὸ αἰσχρὸ αὐτό, πού θέλει νὰ λέγεται θεατρικὸ ἔργον;

Καὶ νὰ σκέπτεται κανεὶς ὅτι τὰ οἰκτρὰ καὶ ἐπικίνδυνα αὐτὰ κατασκευάσματα παίζονται ἐλευθέρᾳ καὶ ἀσύδοτα!

ΚΑΙ ΤΑ ΑἴΣΧΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Ἄλλὰ καὶ ὁ κινηματογράφος ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἴδια καὶ χειρότερη κατάστασιν. Κοντὰ στὰ ελάχιστα καλὰ ἢ καὶ μέτρια ἔστω ἔργα πού μᾶς ἔδειξε — καὶ σημειώνομε ἐνδεικτικὰ τὰ «Φῶτα τῆς ράμπας» καὶ τὸ «Ἰπέρροχο μουσικόν» — μᾶς κατέπελσε μὲ σωροὺς οἰκτρῶν ἐξομβλωμάτων, πού δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ διεγείρουν τὰ ποταπώτερα ἔνστικτα καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν ἔτσι τὶς ἐκμεταλλευτικὰς βλέψεις τῶν ἐπιχειρηματιῶν τους.

Οἱ ἐλπιδες, πού εἶχαμε στηρίξει στὴν κινηματογράφωσιν τοῦ ὠραίου ἔργου τοῦ Ντάγκλας «Ὁ Χιτῶν», διεψεύθησαν. Καὶ ἐνῶ ἡ ἐξαιρετικὴ

ἐπιτυχία τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρία γιὰ μεγαλύτερα καὶ πλατύτερα ἐπιτεύγματα, τὸ ἐμπορικὸ «δαίμονιον», γιὰ νὰ ἐκμεταλλεσθῆ ἀκριβῶς τὴν ἐπιτυχία αὐτὴ, ξαναπῆρε μὲ ἀνευλάβεια τὸν ἱερὸ Χιτῶνα, τὸν παρέδωσε σὲ ἀκάατα χέρια καὶ τὸν περιέφερε σὲ βρωμερὰ καταγῶγια, γιὰ ν' ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα ἐνὸς ἀπίθανου καὶ ταιρικοσιδοῦς ἔργου!

Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφθανε τὸ ἀσεβὲς αὐτὸ κατασκευάσμα, ἡ ἴδια ἐμπορικὴ δίψα, ἐκτραχηλισμένη δλοένα καὶ περισσότερο, παρουσίασε τὰ πρὸς τοῦτα καὶ ἐλεεινὰ τερατοουργήματα, ὅπως ἡ χυδαία καὶ ἀποκρουστικὴ ταινία «Ρασπούτιν» μὲ τὰ ὄργια τοῦ Ρώσου φυετοκαλογῆρου καὶ ὅπως ἡ ἄλλη ἐκείνη εὐτελέστατη «Μαινόμενη σάρκα» — μαινόμενη ταινία μᾶλλον — πού περιέγραφε τὶς αἰσχροτήτες μίᾳς νυμφονοῦς γυναίκας!

Κι' ὑπερα ὑπάρχουν ἄνθρωποι, πού ἐν ὀνόματι τάχα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Λόγου καὶ τῆς Σκέψεως, διαμαρτύρονται δταν τολμήσῃ κανεὶς νὰ ζητήσῃ τὴν μοιραία προστασία τῆς λογοκρισίας ἀπὸ τὰ φοβερὰ καὶ καταστρεπτικὰ αὐτὰ κινηματογραφικὰ αἰσχη!

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΥΟΙΩΝΗ ΕΝΔΕΙΞΗ

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μεγάλη καὶ ἀπελπιστικὴ αὐτὴ κατάπτωσις ἄρχιος εὐτυχῶς νὰ προκαλῆ τὴν ἀντίδρασιν καὶ ἀπὸ αὐτοῦς τοῦς ἴδιους τοῦς κινηματογραφικοὺς κύκλους. Σ' ἕνα πρόσφατο «φεστιβάλ», πού ἡ «Παγκόσμια Ὁργάνωσις Κινηματοθηκῶν» ὄργανωσε στὴν ἐλθετικὴ πόλιν Βασιλεία, μὲ βασικὸ θέμα τὴν «ταινία τῆς αἰριον», κατακρίθηκε καὶ καταδικάσθηκε ἡ «καταστρεπτικὴ ἐπικράτησις τοῦ ἐμπορικοῦ πνεύματος» καὶ ἐξετάσθηκαν οἱ τρόποι καὶ οἱ συνθήκες, μὲ τὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ γίνεταὶ στὸ μέλλον ἡ παραγωγὴ τῶν ταινιῶν, μὲ ἀποκλεισμένη τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐμπορικότητος. Καὶ τὸ πρὸ εὐχάριστο εἶναι ὅτι ὅλοι σχεδὸν ὄσοι ἔλαβαν μέρος στὸ φεστιβάλ αὐτό — καὶ οἱ περισσότεροι ἦσαν νέοι σκηνοθέτες, συγγραφεῖς «σεναρίων», καλλιτέχνες καὶ φίλοι τοῦ κινηματογράφου — διεπίστωσαν καὶ διεκήρυξαν ὅτι «ὁ κινηματογράφος δὲν εἶναι μόνον μιά ἀπλὴ διασκέδασις, ἀλλὰ τὸ τελειότερον μέσον γιὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ὄλες τὶς ἐκπολιτιστικὰς ἱκανότητες».

Εὐχάριστα καὶ εὐλόγια συμπτώματα, πού ἄς ἐλπίσομε ὅτι δὲν θ' ἀργήσουν νὰ βροῦν ἀνάλογες πραγματοποιήσεις καὶ νὰ δώσουν καλὰ καὶ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

« ΑΛΛΗΛΩΝ ΤΑ ΒΑΡΗ... »

Είναι οδυνηρή πραγματικότητα ή μόνωσις και τὸ κλεισμο τοῦ φοιτητοῦ στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ φυσικά, εἶναι πολὺ ἀμφίβολον ἂν μποροῦν οἱ ἐξωτερικὲς — θορυβῶδεις ἴσως πολλὰς φορὲς — ἐκδηλώσεις τῆς κάθε φοιτητικῆς παρέας, νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐνόητα πνεύματος.

Τόσα προβλήματα παρουσιάζονται, εἴτε ἀτομικά εἴτε γενικώτερα, καὶ ἀπαιτοῦν μιὰ ἐπιτυχημένη λύσι. Τόσες ἀνάγκες ἔχει ὁ διπλανός μας συμφοιτητῆς, τόσες ὑποχρεώσεις ἐπιβάλλουν στὴ σημερινὴ ἀκαδημαϊκὴ νεότητα οἱ καιροὶ μας. Πόσες ἀπὸ αὐτὲς ἀντιμετωπίσαμε ἐνωμένοι, μὲ κοινὴ τὴ συνειδήσι τῆς εὐθύνης; « Ἀν ἐξαιρέσουμε λίγα φετεινὰ σημάδια, τίς διαμαρτυρίες μας γιὰ τὸ Κυπριακό, καὶ τὴν Παγκόσμια ἡμέρα Προσοχῆς τῶν φοιτητῶν, ἴσως δὲν θὰ μείνουν πολλὰ πράγματα.

Κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐνῶ ὅλοι διαμαρτυροῦμεθα γιὰ τὴν ἀστοργία τῶν ἄλλων, ποτὲ δὲν ἐρωτήσαμε τοὺς ὅμως μας πόσες φορὲς τάχα σήκωσαν « τὰ βάρη τῶν ἄλλων ». Τρία καὶ τέσσαρα χρόνια καλημερίζουμε τόσους συμφοιτητὰς μας. Ἄραγε μὲ ποιὸν ἀπ' ὅλους προχωρήσαμε λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν καλημέρα καὶ τίς μετεωρολογικὲς προβλέψεις;

Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναρωτηθοῦμε σοβαρά, ποιὰ εἶναι ἡ προσωπικὴ μας προσφορά γιὰ τὴν ἐνόητα τοῦ σημερινοῦ διχασμένου καὶ ἐγωϊστικοῦ κόσμου.

Τὸ φετεινὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος ἔχει ἀρχίσει. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ σημαίνει ἐπίτασι τῆς οἰκονομικῆς πλῆθων προβλημάτων. Εὐχρῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐλύοντο ὅλα ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους. Μὴ ξεχνᾶμε ὅμως ὅτι ἀρμόδιος εἴμαστε πρῶτα-πρῶτα ἑμεῖς. Κι' ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ξεκινήσουμε.

Γιατὶ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ καταλάβουμε ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ λέξις « συναδελφεὶς » δὲν εἶναι ἀπλὴ προσφώνησις, μὰ ἔχει μιὰ βαθύτερη σημασία, ποὺ ἡ κατανόησις τῆς ἐπιβάλλει σ' ὅλους μας μερικὲς στοιχειώδεις ὑποχρεώσεις ἀγάπης κι' ἐνδιαφέροντος.

ΜΕ ΝΕΟ ΠΡΙΣΜΑ

Γράψαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος γιὰ τίς καινούργιες προσπάθειες, ποὺ πρέπει νὰ καταβάλλουμε ὅλοι οἱ φοιτητὰι στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν μόρφωσι μας, στὸ νέο βῆμα ποὺ θὰ κάμωμε μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ φετεινοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους. Ὅλοι ἐνωμένοι συναδελφικά, μὲ σκοπὸ τὴν κα-

τάρτισί μας, καὶ βασισμένοι ὡς ἄτομα πάνω σὲ γερὰ ἠθικά βάρη, πρέπει ν' ἀντιμετωπίσουμε καὶ πάλι τὸν καινούργιο χρόνον ἐλπιδοφόρα.

Τὸ ξέρομε. Ἡ πλειονότης τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν ἀγωνίζεται γιὰ νὰ μορφωθῇ. Ἐχει ν' ἀντιμετώπισῃ προβλήματα πολλὰ: οἰκονομικά, οἰκογενειακά, πανεπιστημιακά κ.λ.π. Τίποτε ὅμως δὲν πτοεῖ τὸν ἐργατικὸ Ἕλληνα. Σ' ὅλα δίνει θαρραλέα τὴν ἀπάντησι. Κροῦσε λίγο τὴν χορδὴ τῆς φιλοτιμίας του καὶ ὅλα πάνε καλά. Ζητεῖ ὅμως καὶ ὁ φοιτητῆς μας κάτι. Ζητεῖ λίγη κατανόησι τῶν προβλημάτων του, κάποιαν ὀργάνωσι τῆς Σχολῆς του, μιὰ δίκαιη κρίσι στὶς ἐφετάσεις του, μιὰ εὐγενικὴ μεταχείρισι. Τὰ ἔχει αὐτὰ; Τὸν προσέχει κανεὶς; Δὲν ἀπαντοῦμε τώρα. Ἰσως τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν σὲ προσοχὴ τεύχη τῶν « Ἀκτιῶν ». Τώρα λέμε ἕνα μόνο. Τὴν Ἀνωτάτην Παιδείαν πρέπει τὸν καινούργιο χρόνον νὰ τὴν δοῦμε μὲ νέο πρίσμα.

ΦΙΛΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΥΓΚΑΝΤΑ

Ὁμολογοῦμε ὅτι μᾶς χαροποιεῖ ἡ ἀφίξις τσοῶρων νέων σπουδαστῶν ἀπὸ τὴν Οὐγκάντα, ποὺ ἦλθαν στὴν πατρίδα μας μὲ τὸν σκοπὸ νὰ σπουδάσουν στὸ Πανεπιστήμιό μας.

Μικροὶ ἀκόμη εἶχαν σταλῆ νὰ φοιτήσουν στὸ ἑλληνικὸ γυμνάσι Ἀλεξανδρείας. Ἀπόφοιτοι τώρα, μὲ πολὺ καλὴ γνῶσι τῆς γλώσσας μας θὰ σπουδάσουν Θεολογία, Φαρμακευτικὴ καὶ Ἱατρικὴ, γιὰ νὰ βοηθήσουν, ἐπιστρέφοντας στὴν πατρίδα τους, τοὺς συμπατριώτες τους καὶ τὴν ἐκεῖ συντελουμένη ὀρθόδοξο χριστιανικὴ ἐργασία.

Ἐπειδὴ σὲ πολλοὺς θὰ εἶναι ἄγνωστη αὐτὴ ἡ ὀρθόδοξη κίνησις τῆς Οὐγκάντα, θὰ δώσουμε τὴν ἱστορίαν τῆς σὲ λίγες γραμμές, ὅπως μᾶς τὴν εἶπαν οἱ ἴδιοι οἱ σπουδασταί.

Σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν ἰθαγενῶν τῆς Οὐγκάντα, μὲ τίς προσπάθειες διαμαρτυρομένων ἰεραποστόλων, ἠρπάσθη τὸν Χριστιανισμό. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς — ὁ σημερινὸς πατὴρ Σπάρτ — φιλομαθὴς καὶ ἀνήσυχος, ἀνεκάλυψε πῶς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μόνη κρατεῖ ἀλώβητη τὴν παράδοσι καὶ συνεχίζει τὴν ζωὴν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἦλθε σὲ ἐπικοινωνία μὲ ἕνα ρώσο ἐπίσκοπο. Προσπάθησε κι' ἀγωνίστηκε πολὺ. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια δράσεως οἱ ὀρθόδοξοι τῆς νεοσούστατης Ἐκκλησίας εἶναι κάπου 20.000.

Ἄς ἀναφέρουμε δὲ καὶ τοῦτο: Ὁ πατὴρ Σπάρτ ἀγαπᾷ πολὺ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα τὴν

ἀρχαία Σπάρτη εἰς τὴν ὁποία ὀφείλει καὶ τὸ ὄνομά του. Σιὸς καλοὺς μας φίλους τῆς Οὐγκάντα εὐχόμεθα καλὴ πρόδοσιν στίς σπουδῆς τους.

ΞΕΝΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οἱ ξένοι φοιτῆται εἶναι μᾶλλον σπάνιο φαινόμενον ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλλάδος. Στὰ ξένα Πανεπιστήμια δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἐκεῖ μπορεῖ νὰ δῆς φοιτητὰς καὶ φοιτητριάς κάθε φυλῆς καὶ κάθε θρησκείας.

Ὡστόσο τὸ φαινόμενον ποὺ παρουσιάζεται σὲ μᾶς ἴσως νὰ ἔχη ὄρισμένα καλὰ διότι κατὰ κάποιον τρόπον ἐξασφαλίζει μιὰ χρήσιμη δημομορφία.

Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείσῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν μᾶς ἐν σπουδᾷ ἐς φίλων χωρῶν, ποὺ σπουδάζουσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι, μετὰ τὴν ἀνθρωπιστικὴν, χριστιανικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν μᾶς προσφορὰν.

Οἱ φίλοι Αἰθίοπες καὶ Σῦροι ποὺ σπουδάζουσιν θεολογίαν, οἱ ξένοι ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν κλασσικὴν σπουδῆν, οἱ νεοαφικῆντες Οὐγκάντα, γενικώτερα τὸ φαινόμενον προσελύσεως ξένων φοιτητῶν θὰ ἔπρεπε νὰ βάλῃ σὲ σκέψεις ἅλων τούτων ἀρμοδίους (Ἰπουργεῖον Παιδείας, Πανεπιστήμιον καὶ λοιπὰ ἀνώτερα ἰδρύματα, Τουρισμὸν, φοιτητικὰς Ὄργανώσεις κλπ.) διὰ νὰ προσελκύσῃν τέτοιους ξένους παρέχοντας σ' αὐτοὺς εὐνοϊκοὺς ὅρους ζωῆς καὶ φοιτήσεως.

Δυστυχῶς δὲν θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα εὐχαριστήμενοι ἀπὸ τὴν μέρει τοῦδε προσπάθειαν, ἂν καὶ τὸ ζήτημα ἐνδιαφέρει τὸ κράτος καὶ ἀπὸ οικονομικῆς πλευρᾶς.

Τὴν ἐκάναν π.χ. διὰ τοὺς ὁμογενεῖς σπουδαστάς, ὅστε νὰ τοὺς προσελκύσῃσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι; Καὶ ὅμως ἡ προσέλκυσις αὐτῆ ἐκτός τῆς οικονομικῆς τῆς ὠφελείας θὰ εἴχε νὰ προσφέρῃ πολλὰ καὶ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως. Διότι εἶναι γνωστὸν πόσῃ ἀνάγκῃ ἔχουσιν οἱ νεώτερες γενεαὶ τῶν ξενιτεμένων μας ἀδελφῶν μιὰς ἐλληνοχριστιανικῆς ἀναγεννήσεως, μιᾶς συνειδητοποιήσεως τῆς μεγάλης τῶν ἀξίας καὶ ἀποστολῆς ὡς Ἑλλήνων καὶ Ὀρθοδόξων.

ΘΕΡΙΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἐκινούμεθα ἀπὸ τὴν προηγούμενην σκέψιν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν ξένων φοιτητῶν — πρᾶγμα ποὺ ἀπησχόλησεν τὴν στήλην αὐτὴν καὶ κατὰ τὸ παρελθόν — γιὰ νὰ σημειώσωμεν μὲ πολλὴν πικρὰν ὁμολογημένην τὴν ἀπογοήτευσίν των ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῶν θερινῶν μαθημάτων.

Ὅπως εἰ ἴδιοι ἔγραψαν ἐν τῷ τύπῳ δὲν βρῆκαν αὐτὰ ποὺ τοὺς προσεβήκαμε ἀπὸ ἀπόψεως γλώσσης, τουριστικῆς ἐξυπηρετήσεως, συνεισίας, ὀργανώσεως γενικᾶ. Τὸ πρᾶγμα βέβαιον συγχωρεῖται, ἰσχυρὰ γιὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ Ἑλλάδι διοργανώονται θερινὰ μαθήματα, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τὸ προσέξωμεν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐξ ἄλλου, ὅπως πληροφορηθήκαμε, τὰ θέματα τῶν μαθημάτων ποὺ ἐδιδάχθησαν ἦσαν ὅλα ἐν-

διαφέροντα καὶ ἐκλαϊκωμένα κατὰ τὸ δυνατόν, γιὰ νὰ ζώσῃσιν μιὰ γενικὴ μὲν ὀφθαλμῶσι σ' ἅλους ἑκείνους ποὺ ἔχουσιν εὐρὴν ἐνδιαφέροντα.

Τὰ παρεκολούθησαν 180 περίπου ἀπὸ τούτων ὁποῦ οἱ 20 ἦσαν ξένοι. Μὲ τὴν ἐκδρομὴν καὶ τὴν ξαναγῆσιν δόθηκε στούς ξένους — γιὰτὶ ἔχῃ καὶ στούς Ἑλληνας — ἡ εὐκαιρία νὰ λάβωσιν μιὰ ἰδέαν τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς χώρας μᾶς.

Εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ ἐπαναληφθῶσιν τὰ θερινὰ μαθήματα, ἀπὸ γίνῃ πρώτη μιὰ προσπάθεια καλύτερας ὀργανώσεως καὶ διαφημίσεως των.

ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙ

Πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐπισκέφθη τὴν πατρίδα μᾶς μιὰ ομάδα Γερμανῶν σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Μπερναντότε τοῦ Μάχαϊμ.

Ἡ Ἐνωσις Μπερναντότε εἶναι ἐκείνη ποὺ εἴχε σταίλει διὰ μέσου τῆς Χ.Φ.Ε. θέματα ρουχισμοῦ γιὰ τοὺς σεισμοπλήκτους τῶν Ἰονίων πρὸ ἐνός ἔτους.

Οἱ ξένοι σπουδασταὶ ἐπισκέφθησαν διαφόρους ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Πατρίδος μᾶς, τὰ μουσεῖα κ.λ.π. Ἀκόμη παρεκολούθησαν συγκεντρώσεις τῆς Χ.Φ.Ε. καὶ ἐπισκέφθησαν τὰ κτίρια τῆς χριστιανικῆς κινήσεως ἐν τῇ Ἀθίνᾳ, γιὰ νὰ ἀντιληφθῶσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐδῶ χριστιανικὴν δράσιν.

Ο ΕΝΤΕΤΑΛΜΕΝΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΚΙΝΗΣΙΝ

Εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ Camp de Vaumarcus παρὰ τὸ Neuchâtel ἐλειτοῦργησεν καὶ ἐπέτος ἀπὸ 15-21 Αὐγούστου τοῦ 1920ν Camp Biblique τῶν προτεσταντικῶν ὀργανώσεων τῶν νέων τῆς γαλλόφωνης Ἑλβετίας, ἀφισρωμένων εἰς τὴν μελέτην τοῦ θου κεφαλαίου τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν. Τὰ 150 νεαρὰ μέλη τῆς Βιβλικῆς αὐτῆς Κατασκευάσεως εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν εὐλικρινοῦς ἀδελφοσύνης καὶ πνευματικῆς ζωῆς νὰ μελετήσῃσιν διεξοδικῶς στίχον πρὸς στίχον τὰς παραγράφους τοῦ θου κεφ., εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς γενικωτέρας μελέτης καὶ συζητήσεως μὲ κεντρικὸν θέμα τὸ τοῦ ἐφετεῖνου Παγκοσμίου Συνεδρίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ Evanston τῶν Η.Π.Α. «Ὁ Χριστὸς ἡ ἐλπίς τοῦ Κόσμου».

Πολλοὶ ὥραι αὐτῆς καθημερινῆς ζωῆς τῆς Κατασκευάσεως ἦσαν ἀφισρωμένοι εἰς τὴν λατρίαν καὶ προσευχὴν, τὴν κατὰ κύκλους καὶ ἀτομικὴν ἀγιογραφικὴν μελέτην ὡς καὶ εἰς τὰς γενικὰς ὁμιλίαις καὶ συζητήσεις. Εἰς τὸ θαυμάσιον φυσικὸν περιβάλλον τοῦ Vaumarcus, μὲ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις μιᾶς ὁμαδικῆς ζωῆς μὲ τὴν πνοὴν καὶ τὸσον αὐθροητισμὸν (τόσον συγχρονισμένον ἔμπρακτον χριστιανισμὸν) κάθε μέλος ἠσθάνετο ὅτι ἐλάμβανε οὐσιαστικὴν ἐνί-

σχυσιν διὰ τὴν διαμόρφωσιν καὶ τοῦ ἰδίου ὡς φερῶς ἀρχῶν τόσοσιν πολυτίμων διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς εὐρυτέρας κοινωνίας, τῶν ὁποίων πράγματι ἐλπίς θὰ εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ τόσοσιν ἀδιάστωσ γνησίᾳ χριστιανικῇ ἀτμόσφαιρα τοῦ Camp, μεταξὺ μάλιστα ἀγνώστων κατὰ τὸ πλεῖστον προηγουμένως νέων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἐλπίς αὐτῇ ἤρχισεν ἤδη νὰ ἀποτελῇ μίαν παρήγορον πραγματικότητα.

Εἰς τὴν Κατασκήνωσιν ὑπῆρξεν ἐφέτος καὶ ἀνεπίσημος ἑλληνικὴ συμμετοχῇ, ἐδόθη δὲ ὀρθῶς ἡ εὐκαιρία νὰ ἀκουσθοῦν εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις καὶ ὀρθόδοξοι ἀπόψεις.

Α. Μ.

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Ἐργάται τοῦ πνεύματος. Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή», Ἀθήναι 1954.

— Διακόνου Συμῶν Ἀμαρυλλίου, ὑπογραμματίως τῆς ἀγίας καὶ ἱεράς Συνόδου: «Λόγος εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῶν». (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ὀρθοδοξίας»). Κωνσταντινούπολις 1954.

— Σπύρου Λιζάρδου, τέως Γενικοῦ Διευθυντοῦ Φωτασρίου Ἀθηνῶν: «Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας καὶ τὸ πρόβλημα τῶν φορολογικῶν σχέσεων αὐτῆς μετὰ τοῦ κράτους». Ἀθήναι 1954.

— Ἀριστ. Κλήμη: «Ἀγροτικὴ Πίστις. Ἱστορία ἰθρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς». Ἀθήναι 1954.

— Ἀντώνη Ἰννίνου: «Συνάντησις μετὸν ἄλλον ἑαυτοῦ μου». Ἐκδόσεις «Οἱ φίλοι τοῦ βιβλίου». Ἀλεξάνδρεια 1954.

— John P. Anton, Ph. D., καθηγητὸς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ New Mexico: «Ἡ οὐσία τοῦ θρησκευτικοῦ λυρισμοῦ» (μυλέτη). Albugue, New Mexico 1954.

— Ἐθνικοὶ εὐεργέται. Ἐκδόσεις «Ζωῆς». Ἀθήναι 1954.

— Ὑακίνθου Δημητρίου: «Ὁ ἐφημέριος τοῦ Ἄργε». Ἀθήναι 1954.

— Ὑακίνθου Δημητρίου: «Ἡ ἐσωτερικὴ ζωῆ». Ἀθήναι 1954.

— Νίκου Κρανιδιώτη: «Μορφῆς τοῦ μύθου». Ἐκδόσεις «Κυπριακῶν Γραμματέων». Λευκωσία 1954.

— Σώτου Χονδροπούλου: «Σποριάδες» (Μυθιστόρημα). Ἐκδόσεις «Δαμασκός». Ἀθήναι 1954.

— Τιμοθέου Παπουτσάκη, ἀρχιμανδρίτου: «Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὁ ἱεραπόστολος τῆς Ἑλλάδος». Ἀθήναι 1954.

— Ἑλληνικὸς Ὀργανισμὸς Τουρισμοῦ, Διευθυνσις Ἱαματικῶν Πηγῶν: «Ἑλλάς - Δουτροπόλεις 1951-1952-1953». Ἀθήναι 1954.

— Φοίβου Ἀνθέμη: «Χιμαρικὲς σκιῆς» (ποιήματα). Ἀθήναι 1954.

— Prof. Dr. Will Loepp und Prof. Dr. Reinhold Lorenz: Röntgendiagnostik des Schädels. G. Thieme Verlag, Stuttgart.

— B. Rajewsky: Strahlendosis und Strahlenwirkung G. Thieme Verlag, Stuttgart.

— Prof. Dr. Werner Catel: Lehrbuch der Tuberkulose des Kindes und des Jugendlichen. G. Thieme Verlag, Stuttgart.

— Priv. Dor. Dr. Ettore Rossi: Herzkrankheiten im Säuglingsalter. G. Thieme Verlag.

— Werner Teschendorf: Lehrbuch der Röntgenologischen Differentialdiagnostik. G. Thieme Verlag, Stuttgart.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων», ὅπως ἀποστέλλουν τὴν συνδρομὴν των διὰ τὸ ἐρχόμενον νέον ἔτος 1955 ἐκ δραχ. 25, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρύση 14, Ἀθήναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσεις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ἑδὸς Καρύση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.— Θεολογικῆς: Ἀγ. Σοφίας 38.— Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.— Ὑπεύθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαβιέρου 39α, Ἀθήναι (1).— Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δραχ. 25, ἔξωτερ. ὁλλ. 3.— Προϊστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομιχάλη 176.— Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΕΚΑΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΤΟΜΟΥ

1954

ΑΡΘΡΑ ΓΡΑΜΜΗΣ: Π. Μελίτη: 'Από τους χαλασμούς και τὰ ἐρείπια, σελ. 337-42.— 'Η πάλη τῶν διδασκῶν, σελ. 385-91.— 'Η εὐκαιρία πού χάθηκε, σελ. 433-7.— Γιά ν' ἀνοίξη ὁ δρόμος, σελ. 481-5.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Ε. Χαροκόπου: Τὸ ἐξομιον διεθνές συνέδριον τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος, σελ. 1-11.— Α. Ρ. Α. Ἀσπιώτη: 'Απὸ τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ κοριταίου: Ἐφηβεία, σελ. 350-1.— Γ. Κοντοπούλου: Πόση εἶναι ἡ ἥλικία τοῦ σὺμπαντος; σελ. 352-7, 407-13.— Σωτηρ. Α. Μουρκίδου: 'Η πίστις καὶ ἡ θεραπεία τῶν νευρῶν, σελ. 358-61.— Dr. Igor A. Caruso: Ψυχανάλυσις καὶ χριστιανικὴ σκέψις, σελ. 392-9, 438-43.— Γ. Θ. Ράμμου: 'Η ἐπίδρασις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, σελ. 486-92.— Π. Α. Γιαννακοπούλου: Ἠλιακὴ ἀκτινοβολία καὶ σκοπιμότης, σελ. 498-500.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Ἀγγέλ. Λεκαπηνόου: 'Η πνευματικὴ κληρονομία τοῦ Βυζαντίου, σελ. 112-20.— Ε. Π. Φωτιάδης: Περὶ τοὺς τρεῖς Ἰσραήλας, σελ. 150-2.— Β. Ἐραστου: Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ γράμματα, σελ. 106-12, 164-8, 222-8.— Ἰερ. Ι. Κοτσώνη: 'Η φήσος τῶν κληρικῶν: 'Η ἱστορικοκανονικὴ ἀποψις, σελ. 246-54.— Ε. Π. Φωτιάδης: Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καθάσεως, σελ. 309-14.

ΜΟΡΦΑΙ: Ἰ. Θ. Κολιτσάρα: Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1749-1809) σελ. 30-5.— Στ. Μ. Πλακίδου: Robert A. Millikan, σελ. 49-52.— Ἐλένης Ε. Κούκου: Ἐνας φίλος τῆς παιδείας καὶ τῆς νεότητος: Νεόφυτος Δούκας, σελ. 271-8.— Β. Ἐραστου: Ἐνας φωτισμένον ἀνακτιστὴς: Σεραφεῖμ Παπακώστας, σελ. 343-4.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Γεωργ. Διαμαντίκου: 'Η πορεία τῶν οἰκονομικῶν μας, σελ. 12-4.— Α. Δάλλα: Χριστιανικὴ Ἐνωσις Γονέων, σελ. 15-9.— Dr. Karl Eller: 'Η ἀνύψωσις τοῦ νέου εὐρωπαϊκοῦ ἀνθρώπου, σελ. 20-2.— Δ. Α. Χριστοφίδης: Αἱ βασιλικαὶ τεχνικαὶ σχολαὶ τῆς Λέρου, σελ. 23-9.— Κ. Ἰ. Κωνσταντοπούλου: «Κοινωνικὰ μορφωτικὰ κέντρα «Φάροι», σελ. 53-68.— Κοσμᾶ Ἀντωνοπούλου: Κοινωνικοὶ ἱατροί, σελ. 69-71.— Γ. Α. Περῆ: Ἀπὸ τὰς κινήσεις τοῦ αἰῶνος μας, σελ. 71.— Δ. Α. Χριστοφίδης: Γιά τὴν προστασία τοῦ παιδιοῦ στὴν Ἑλλάδα, σελ. 156-63.— Φοίβης Στεφανᾶ: Παλύτιμες κοινωνικὲς ἐργατίδες, σελ. 200-4.— Κο-

σμᾶ Ἀντωνοπούλου: Σχολικὰ συσσίτια, σελ. 205-6.— Δ. Α. Χριστοφίδης: Αἱ κοινότητες τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις, σελ. 255-60.— Εὐάς Ν. Πολιτάκου: Γραμμὲς καὶ κατευθύνσεις κοινωνικῆς προνοίας, σελ. 261-6.— Herbert Stroup: Ὁ ἐπαγγελματισμὸς καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις, σελ. 301-8.— Δ. Α. Χριστοφίδης: Ὁ νέος δημοτικὸς καὶ κοινοτικὸς κώδιξ, σελ. 345-9.— Γ. Α. Π.: Τί γίνεται εἰς τὴν Ἀμερικὴν, σελ. 366-7.— Dorothy I. Klark: Τί θὰ ἔλγῃ ὁ Ἀπόστ. Παῖδος διὰ τὸ πρόγραμμα ἀναπτύξεως καθυστερημένων Χωρῶν, σελ. 414.— Γιάννη Ἰωαννίδης-Φαληριώτης: Ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, σελ. 451-3.— Κοσμᾶ Ἀντωνοπούλου: Οἱ τοπικοὶ ἄρχοντες καὶ ἡ νέα γενεὰ σελ. 454-7.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Κων. Ι. Βουρβέρης: Ἡ προέλευσις τῶν νόμων κατὰ Πλάτωνα, σελ. 97-101.— Δ. Πυργιώτης: Ἡ τεχνικὴ πρόδοσις καὶ ὁ πολιτισμὸς μας, σελ. 145-9, 193-7.— Σ. Γ. Γουλιέλμου: Εἰρήνη καὶ πόλεμος, σελ. 289-300.— Β. Ἐπιθυμιάδης: Πισκάλ: Σκέψεις, σελ. 403-6, 458-62, 508-10.— Β. Ἐραστου: Ἀνθρωπισμὸς καὶ θεολογία κατὰ τὸν Jaeger, σελ. 444-7.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Δ. Α. Χριστοφίδης: Αἱ βασιλικαὶ τεχνικαὶ σχολαὶ τῆς Λέρου, σελ. 23-29.— Ἰ. Θ. Κολιτσάρα: Μία ἀντινομία εἰς τὴν παιδείαν μας, σελ. 101-105.— Ε. Π. Φωτιάδης: Περὶ τοὺς τρεῖς Ἰσραήλας, σελ. 150-2.— R. E. Witt: Ἐνας Ἀγγλὸς γυμνασιάρχης μας πλησιάζει, σελ. 153-5, 267-70.— Γιάννη Ἰωαννίδης-Φαληριώτης: Προϋποθέσεις διὰ μίαν οὐσιαστικὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρροθμίαν, σελ. 198-199.— R. E. Witt: Ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ σημερινὰ ἀγγλικά Γυμνάσια, σελ. 267-70.— Ἐλένης Ε. Κούκου: Ἐνας φίλος τῆς παιδείας καὶ τῆς νεότητος: Νεόφυτος Δούκας, σελ. 271-8.— Κωνστ. Κούρκουλα: Μία ἐπαλξις τῆς Ἐκκλησίας μας, σελ. 400-2.— R. E. Witt: Ἡ σημασία τοῦ ραδιοφώνου διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἐφήβου, σελ. 448-50.— Σεργίου Παύλου: Ἡ θρησκεία εἰς τὰ κολλέγια, σελ. 505-7.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ-ΤΕΧΝΗ: Ν. Ι. Καρμίρη: Ἡ ποίησις καὶ τὰ εἰδῶλα, σελ. 72-5, 121-5, 169-76, 215-21.— Εὐάνθ. Α. Δημητριάδου: Ἡ μητέρα στὴ νεοελληνικὴ ποίησις, σελ. 76-87, 126-39.— Θ. Εὐδης: Καθίσματα, σελ. 177-81.— Παναγ. Μαθιόπουλου: Θρησκευτικοὶ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ τῆς Δύσεως,

σελ. 207-14.— Με λ ή Ν ι κ ο λ α τ ή η : Σ ο λ ω - μ ό ς κ α ι Π α π α δ ι α μ ά ν τ η ς , σ ε λ . 241-5, 315-8.— Γ . Κ . Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ : Ἡ Σ ο λ ω μ ι κ ή ν ο - σ τ α λ γ ι α τ ο ῦ Π α ρ α β ε ί σ ο υ , σ ε λ . 362-5.— Μ ε λ ή Ν ι κ ο λ α τ ή η : Μ ι ά μ α τ ι ά σ τ ή ν ε σ ε λ λ η ν ι κ ή π ε ζ ο γ ρ α φ ι α , σ ε λ . 493-7.— Β . Ἐ ρ α σ τ ο υ : Ἀ ν έ κ δ ο τ ε ς σ ε λ ί δ ε ς τ ο ῦ Ἄ λ . Μ ω ρ α ι τ ῖ δ η , σ ε λ . 501-4.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Ἐ λ έ ν η ς Κ α ρ ι τ ά : Ἡ π ε ν τ η κ ο σ τ ή , σ ε λ . 318-25.— Θ ε σ β ῶ ν η ς Δ α λ έ ξ η : Φ ῦ λ λ α ἀ π ό ἡ μ ε ρ ο λ ό γ ι ο , σ ε λ . 463-7.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Χ λ ό η ς Ἀ χ α ῦ κ ο ῦ : Ἀ φ ι έ ρ ω σ η , σ ε λ . 513.— Σ . Β ο ρ ι ν ο ῦ : Χ ρ ι σ τ ο υ γ ε ν - ν ι ά τ . κ ο , σ ε λ . 19.— Ἐ λ λ ή ς Β ρ α χ ω ρ ῖ τ η : Φ τ ω χ έ μ ο υ έ α υ τ έ , σ ε λ . 163.— Φ ο ῖ θ ο υ Δ έ λ - φ η : (Fr. C. Anderson): Κ ῦ τ τ α ξ ε π ά ν ω κ α ι ζ ῆ σ ε , σ ε λ . 281.— Ρ ό θ η ς Ἐ ρ μ ᾶ : Ν υ κ τ ε ρ ι ν ό , σ ε λ . 125.— Ν . Κ α μ β ῶ σ η « Ὡ ε ὑ χ ῖ α » , σ ε λ . 68.— Γ ε ω ρ γ . Κ α ρ α γ κ ο ῦ ν η : Σ έ δ ο σ ο υ ς κ α ρ τ ε ρ ο ῦ ν , σ ε λ . 100.— Ἐ λ έ ν η ς Κ α ρ ι τ ά : Ἐ φ υ γ ε κ ι ᾽ ἄ λ λ η μ ι ά μ έ ρ α , σ ε λ . 22.— Ἀ ν ο ι ξ ι ά - τ ι κ ο , σ ε λ . 176.— Ν . Ι . Κ α ρ μ ῆ ρ η : Ἐ ν τ ῶ σ υ μ π λ η ρ ο ῦ σ θ α ι τ ῆ ν ἡ μ έ ρ α ν , σ ε λ . 365.— Γ Δ . Κ α χ ρ ι μ ά ν η : Ἀ μ ά ρ α ν τ α ἄ ν θ η , σ ε λ . 245.— Μ έ μ ά τ ι α σ κ ε π α σ μ έ α , σ ε λ . 342.— Χ α ρ ᾶ ς Κ ρ ῖ σ ο υ : Ἐ σ π ε ρ ι ν ό ς , σ ε λ . 120.— Σ τ ή μ ι - κ ρ ή μ α ς τ ῆ ν α ῦ λ ή , σ ε λ . 231.— Σ τ ε φ Μ π ο - λ έ τ σ η : Ἐ έ ρ ε ι ἡ κ α ρ δ ι ά , σ ε λ . 155.— Π . Σ π υ - ρ ά λ η : « Ἐ ν γ ῆ έ ρ ῆ μ φ » , σ ε λ . 278.— Ο ἱ ἄ ρ ν η -

τ έ ς , σ ε λ . 308.— Α υ δ . Φ ι λ ῖ π π ο υ : Θ έ λ ω μ ι ά κ α ρ δ ι ά , σ ε λ . 35.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ (Ο ὅ τ τ ι ς) : Μ ι κ ρ ή Ι σ τ ο ρ ι α , σ ε λ . 36-7.— Ἡ φ ω τ ο γ ρ α φ ι α , σ ε λ . 229-31.— Ὁ τ α ρ τ ᾶ ς , σ ε λ . 279-81.— Ἀ ρ ρ ῶ σ τ ε ι α κ α ι ψ υ χ ῆ , σ ε λ . 326-8.— Ὁ Ὁ Ἀ ν τ ι ω ν ᾶ κ η ς , σ ε λ . 368-9.— Ψ υ χ ι κ ῆ Δ ι κ ο ν ο μ ι α , σ ε λ . 415-7.— Ὑ π ο τ ρ ο φ ι ε ς , σ ε λ . 511-2.

ΑΠΟΦΕΙΣ: 38-42, 88-92, 140-4, 182-6, 232-7, 282-6, 329-34, 370-7, 418-24, 468-72, 514-9.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ: 42-3, 92-4, 187-8, 335-6, 377-9, 473-4, 520-1.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ: 44-5, 238-9, 474-5, 522-3.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ: 46-8, 94-5, 189-92, 379, 425, 476.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 190-2.

BIBLIA: 47, 94, 379, 425, 476.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: 95, 189, 286, 333, 375, 424, 472, 519.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: 48, 240, 480.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΤΟΜΟΥ 1954

Α

Abbé Pierre	182
Ἀγάπη 141, 142, 182, 262, 283, 329, 376, 389, 414, 470, 475, 483	
Ἀγγλία	153, 267, 448, 518
Ἀγία Γραφή 190, 234, 361, 372, 374, 386, 418, 476	
Ἅγιον Ὄρος	154
Ἀγωγή νεολαίας 23, 58, 101, 142, 366, 572, 448, 505	
Ἀδελφὴ νοσοκόμος	141, 420
Ἄετοις	388
Ἀκτινοβολία ἡλιακῆ	498
Ἀμερικὴ	366, 384, 418, 423, 505
Ἀναλαμβάνοι	201
«Ἀνάπλαισις»	375
Ἀνάστασις	182
Ἀνεργία	182, 282, 373, 515, 518
Ἀνθρωπισμός	338, 433, 444, 482
Ἀνθρώπος	337, 385, 433, 427, 458, 482, 508
> μέσος	482

Ἀπόδημος Ἑλληνισμός	46
Ἀπόκρως	184
«Ἀποστολικὴ Διακονία»	184
Ἀριστοτέλης	166, 226, 339, 446
Ἀρμονία	150
Ἄρνησις	45, 191
Ἀστρονομία	352, 372, 407, 424, 472, 498
«Ἀσυνομικὰ Χρονικά»	90
Ἀστυφυλία	40, 69, 185, 258, 285, 286
«Athene»	285
Ἀυτοδιδασκασία	255, 285, 345, 375

Β

Βασιλικαὶ τεχνικαὶ σχολαὶ Λέρου	23
Βιβλιοθήκη	42, 378, 420
Βυζάντιον 103, 106, 112, 164, 187, 207, 222, 262, 285, 309, 519	

Γ

Γονατς	15, 452
Γράμματα	164, 223

Γυμνάσιον	267, 377, 418
Γυναίκα	60, 143, 200, 452

Δ, Δ

«Δελτίον Χριστιανικής Ἐνώσεως Ἐκπαιδευ- τικῶν Ἀειτουργῶν»	88, 187
«Δήλωση Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων Λογο- τεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν»	372
Διαγωνισμὰ	91
«Διακήρυξις Χριστ. Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»	236
Διάζευξις Γενεῶν	329
Διατροφή νεοαίας	205
Διδάσκαλος	23, 143, 200, 305
— τοῦ Γένους	271
Διδαχῶν· πάλῃ	385, 435, 485
Δικαιοσύνη	486
Δούκας Νεόφυτος	271
Duhamel Georges	330, 4·5
Δύσις	207, 306

Ε

Ἐγκέφαλος καὶ ψυχὴ	284
«Ἐθνικὸν Ἴδρυμα»	23, 96
Εἰθῶλα καὶ ποίησις	72, 121, 169, 215
Εἰρήνη	140, 289
Εἰρηνοδικὴς	374
Ἐκθέσεις	187, 520, 522
Ἐκκλησία 30, 109, 114, 183, 190, 234, 246, 282, 367, 375, 400, 517	
Ἐκπαιδεύσις 23, 88, 101, 114, 143, 152, 199, 238, 267, 448, 505	
Ἐλευθερία	187, 205, 241
«Ἑλληνικὸν Φῶς» 54, 93, 156, 288, 335, 478	
Ἑλλ. Ἐρυθρὸς Σταυρὸς	156
«Ἐνορία»	333
«Ἐνωσις Ἐκκλησιῶν»	41
Ἐπαγγελματισμὸς	301
Ἐπαρχία ἑλληνικὴ 23, 94, 143, 200, 205, 258, 285, 345, 375, 517	
Ἐρείπια καὶ χαλασμοὶ	337
Ἐφηβεία	350, 448

Ζ

«Ζωή»	47, 92, 343, 371, 516
-----------------	-----------------------

Θ

Θάνατος	2
Θέατρον	92, 336, 378, 473, 520
Θεσσαλονίκη	331
Θησαυροὶ καλλιτεχνικοὶ	207
Θρησκεία καὶ κολλέγια	505

Ι

Ἱατρικὴ 1, 69, 185, 233, 359, 393, 418, 469, 516	
Ἱεραποστολή	367
Ἱεράρχαι (Τρεῖς).	150

«Ἰνστιτοῦτον Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς 2, 59, 189, 284, 350, 358	
«International Christian Leadership»	329
Ἱστορία	337

J

Jaeger Werner	100, 338, 444
-------------------------	---------------

Κ, C, Q

«Καθίσματα»	177
Καθολοίσις Κων/τινοῦ τοῦ Παλαιολόγου	309
Κανόνες, ἱεροὶ	247
Κατασκευώσεις	286
Κατηχητικὸν Σχολεῖον 38, 88, 156, 200, 366, 400, 476	
Κατοχή, γερμανοϊταλική	468
Κινηματογράφος	41, 47, 92, 188, 336, 521
Kipling	196
Κλασικοὶ χριστιανοὶ	88, 152, 187
Κλήρος 30, 88, 165, 182, 190, 233, 246, 333, 420	
Claudel Paul	215
«Koinonia Partner»	71
Κοινότης	254, 307, 375, 454
Κοινωνικὴ ἐργασία	200
Κοινωνικὴ μόρφωσις τῆς Ἑλληνίδος	55
Κοινωνικὸν πρόβλημα	301
Κολλέγιον	505
Compton, Karl, T.	371
Κορέα	190, 333, 367, 421
Κορίτσι	24, 350
«Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος»	500
Κύπρος	93, 140, 187, 283, 335, 473
Κώδιξ Δημοτικὸς καὶ Κοινοτικὸς	345
Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος	309

Λ, L

Λογοτεχνία	93, 95, 172, 241, 315, 424
«Λύχνος», ἐκδόσεις	331

M

Maritain, Jacques	424, 426
Μάρκος Αὐρήλιος	340
Μαῦροι	43
Μεταρρυθμίσις, ἐκπαιδευτικὴ	198
Μητέρα	77, 126, 159, 350, 372
Μοναχὸς	30
Μουσεῖον	208, 473
Μωραϊτίδης Ἄλ.	501

N

Νέα γενεὰ	20, 59, 200, 205, 271, 301, 454
Νεῦρα, θεραπεία	358
Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης	30, 400
Νίτος	75, 215, 389
Νόμοι	97, 150, 334, 487
Νοσοκομεῖα	7, 69, 141

C

Ὁδηγητήριος	156, 455
Ὁξανάμ Φρειδερίκ	240
Οικογένεια	15, 39, 451
Οικοκυρικά Σχολαί	23

Π, Ρ

Παιδεία	41, 88, 101, 106, 143, 271
Παιδί 23, 38, 58, 156, 267, 331, 372, 376, 452, 455	
Παπαδιαμάντης Ἰ.Αλ. 43, 93, 187, 236, 241, 315, 496	
Παπακώστας Σεραφεῖμ	343, 370, 371, 420
Παπαρρηγόπουλος Κ.	227
Παράδεισος	362
Παραθερισμός	331
Πασκάλ	403, 458, 508
Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας 88, 103, 106, 150, 153, 164, 222, 501, 516, 519	
Πεζογραφία	493
Πελοποννησιακός πόλεμος	337, 385, 433
Πίος ΙΒ΄	90, 469
Πλάτων	97, 150, 227, 334, 386, 446
Ποίησις 72, 76, 103, 121, 126, 169, 241, 315, 362	
Πόλεμος	289
Πολιτισμός	145, 193, 295
— ἑλληνικός	340, 393
Πολύτεκνοι	186, 518
«Πρόνοια Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων».	344
Πρόνοια κοινωνική 54, 182, 200, 261, 367, 376	
Πρόσδος, τεχνική	145, 193
Προσκοπισμός	47, 156, 455, 471
Προσωπικότης	232, 262, 301
— καὶ ἰατρική	1, 392
Πρωταγόρας	98, 338, 385

Ρ, R

Ραδιόφωνον	448, 517
Ρενάν	196, 240, 330, 435
Ρήγας	380

Σ, S

Σβάιτσερ	43
Σεισμόπληκτοι 89, 95, 183, 282, 470, 475, 515	
Σκοπιμότης	498
Σολωμός Δ.	42, 76, 240, 315, 362
«Société européenne de culture» 330, 435	
Spengler Oswald	337, 389
«Σπίτια τοῦ Παιδιοῦ».	455
Στοά	340, 386
Στρατός	190, 333
Στροφή πρὸς τὴν πίστιν	88, 90, 418, 471
Σύμπαν	352, 407

Συνέδρια	1, 232, 329, 392, 432, 469, 523
Συνοικισμοί	54
Σχολεῖον	23, 54, 101, 201, 205
Συσσίτια	205, 239, 457
Σωκράτης	150, 338, 446

T

Τέχνη	117, 424, 472, 520
Τεχνική	145, 193, 292
Τουρισμός	23, 423
Τύπος	43, 233, 237

Y, U

Ἰγλη	458, 508
Ἰλισμός	52
Ἰμνογραφία	103, 116, 177
Ἰπάλληλοι	373, 517
Ἰπαρξισμός	192, 519

Φ, F, V

Φαρισαῖος	388
«Φάροι»	53, 288
Φιλειρηνισμός	290
von Weizsäcker, Victor	516
Φυσικαὶ ἐπιστήμαι	49, 371

X, H

Χόλλυγουντ	41
«Χριστιανική Ἐνωσις Γονέων» (Γ.Ε.Χ.Α.) 15	
«Χριστιανική Ἐνωσις Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν» (Χ.Ε.Ε.Α.)	200
«Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» (Χ.Ε.Ε.) 112, 232, 475	
«Χριστιανική Ἐνωσις Ἐργαζομένης Νεολαίας» (Χ.Ε.Ε.Ν.)	475
«Χριστιανικαὶ Μαθητικαὶ Ὅμαδες» (Χ.Μ.Ο.) 93, 201, 476	
«Χριστιανική Φοιτητικὴ Ἐνωσις» (Χ.Φ.Ε.) 335, 470, 475, 523	
Χωρὶ ἐλληνικὸ 41, 69, 95, 143, 154, 200, 258, 286, 517	

Ψ

Ψήφος κληρικῶν	233, 246
Ψυχαγωγία	51, 331
Ψυχανάλυσις	392, 438
Ψυχοθεραπεία	144, 358
Ψυχολογία	2, 393
Ψυχοσωματικὴ ἐνότης	2, 21, 70, 350

W

Watt, J.	195
------------------	-----